

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KENTSEL HAREKETLER BAĞLAMINDA,
HAREKETSİZ “FİKİRTEPE” ÖRNEĞİ**

**DİLVİN ÖZEN
13716021**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ESTER RUBEN**

**İSTANBUL
2017**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM
DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK
LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KENTSEL HAREKETLER BAĞLAMINDA,
HAREKETSİZ “FİKİRTEPE” ÖRNEĞİ**

**DİLVİN ÖZEN
13716021**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ESTER RUBEN**

**İSTANBUL
2017**

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM
DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK
LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KENTSEL HAREKETLER BAĞLAMINDA,
HAREKETSİZ “FİKİRTEPE” ÖRNEĞİ

DİLVİN ÖZEN

13716021

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:

Tezin Savunulduğu Tarih:03/05/2017

Tez Oy birliği / Oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

Unvan Ad Soyad
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ester Ruben
Jüri Üyeleri: Doç. Dr. Cigdem Nas
Doç. Dr. Elif Yılmaz

İmza

İSTANBUL
MAYIS 2017

ÖZ

KENTSEL HAREKETLER BAĞLAMINDA, HAREKETSİZ “FİKİRTEPE” ÖRNEĞİ

Dilvin Özen
Ekim, 2016

Fiziksel mekanların oluşumu ve bu oluşumun tarihsel, siyasal, sosyal, ekonomik dinamiklerle şekillenerek günümüze kadar gelmesi, zihinsel olarak da çeşitli dinamikleri tetikler ve de oluşturur. Bu dönüşüm ve değişimlerin mekansal haline, sonuçlarına paralel olarak toplumsal dönüşümü de ve sonuçları da eklenir. Mekanı, dolayısıyla toplumu dönüştüren meşru dilin/söylemin de bu süreçte etkisi oldukça büyüktür. Fikirtepe'deki pilot kentsel dönüşüm projesinden hareketle tezde tartışılan konular başta mekan, mekana göre hareketlenen/ konumlanan toplum ve bu mekan üzerinden kurulan –hem dönüşümden öncesi hem de dönüşümden sonrası için- egemen dildir/ söylemlerdir. Kente göre konumlanmak ve ona göre moderniteyi açıklamak, gecekonduyu geleneksel yapıların işlediği alanlar gibi göstermek rahatsız edici bir anlayıştır. Kent, kendi kendini üretiyor ve metaya dönüşüyor. Kent algısının değişmesi ve kentlilerin de bu algıda bu “piyasa”da yer almasını Fikirtepe örneği üzerinden anlatmak istedim.

Anahtar Kelimeler : Kent, Kentsel Dönüşüm, Kentsel Mekan, Mekanın Yeniden Üretilmesi, Simgenin Söylemi, Toplumun Zihni

ABSTRACT

IN THE CONTEXT OF URBAN MOVEMENTS, IMMOBILE FİKİRTEPE'S EXAMPLE

**Dilvin Özen
October, 2016**

The formation of the space and the "contemporary" -last condition- formation by the dynamics of the historical, economical, social, political also create his own consciousness in these variety of his dynamics. The condition and the result of the space's transformation and his change add in parallel the transformation of the society, on account of the result of it. The space transforms to the society so that legitimate language / discourse in this process, the effect of the discourse is quite large in the society. The subjects of the thesis -which are discussed basically about the pilot urban regeneration project in Fikirtepe- are the space, the society depended and mobilized by this space and the dominant discourse (before the transformation and during the transformation) of this space which is used to give a shape to Fikirtepe. According to the city to locate and explain modernity -the base of the city - , the slum is to show a disturbing concept works, such as areas of traditional structures. The city produces itself and becomes a commodity. In that case, I wanted to tell through the sample Fikirtepe which it takes place to change the perception of the city and also in the perception of the citizens with the mentality of " global market".

Keywords : The city, The Urban Transformation, Urban Space, Reproduction of Space, Discourse of the Icon, the consciousness of the society

ÖN SÖZ

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü'ndeki lisans eğitimim, günümüze kadar getirdiğim akademik çalışmalarına çeşitli boyutlar, bakış açıları ve yaşadıklarına, gördüklerime, deneyimlediklerime, aklımdakilere vb. birçok anlamlar kazandırdı. Lisans eğitimimde emeği geçen başta sevgili hocam Esin Küntay'a olmak üzere, Firdevs Gümüšoğlu'na, Güliz Erginsoy'a, Ali Akay'a, Burak Onaran'a, Şükrü Aslan'a ve 2008-2012 yılları arasında Sosyoloji Bölümü'nü bir "ekol" gibi yaşatan diğer hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Bu teşekkür, onların bana kazandırdıkları yanında, gökyüzündeki yalnız bir yıldız gibi kalır, yetersizdir ama kendi başına anlamdır. 2011-2012 eğitim yılında Yrd. Doç. Dr. Begüm Özden Fırat'tan "Kentsel Hareketler" dersini aldım ve bu derste sunum konum olarak "Fikirtepe'deki Kentsel Dönüşüm" konusunu seçtim. Kentsel Hareketler dersinde, kentsel hareketler anlamında hareketsiz bir mahalleyi seçmek tam anlamıyla ters köşeydi. Ancak bazen ne olması gerektiğinden çok, ne olmaması gerekiri de görmek farklı bakış açıları ve deneyimler de kazandırabilir. Bu fikirle yola çıkarak anlayışlı ve pozitif enerjisiyle beni her daim psikolojik olarak rahatlatan tez danışmanım Prof. Dr. Ester Ruben'in kapısını çaldım. Sosyoloji eğitimim, kafamın içindeki düşüncelerin nefes almasını sağladı. Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Yüksek Lisans yaparken de bu nefes almayı yaşadığım hocalarımla arasında olan tez danışmanım sevgili Ester Ruben'e de, tez çalışmamda bana yardımcı olduğu için ve bana ayırdığı mesaisinden dolayı teşekkür ediyorum. Ester Hoca'm yüksek lisans tezi yazma sürecini benim için kolaylaştırdı. Desteği, önerileri, fikirleri ve yönlendirmeleri ile tezi yazmam için gerekli olan yolu çizdi. Çalışmamdaki eksikleri söyleyen sevgili Prof. Dr. Fulya Atacan'a ve Ergun Aydınoglu'na da teşekkür ederim.

Tezimde ne kadar yazsam da eksik kalacak bir şeyler olacaktı, bu yazılamayanları görsel öğelerle zenginleştirmemde bana yardımcı olan kardeşim Mehmet Mert Özen'e teşekkür ederim. Biricik ailemin diğer bireyleri olan annem Nihal Özen ve babam Abdurrahim Özen'e tezimle ilgili hatırlatmaları için minnettarım. Annem tezimle alakalı daha duygusal-psikolojik, babam ise daha hukuki tavsiyelerde bulundular. Tezimi yazmam konusunda beni cesaretlendirdikleri, moral oldukları için aileme teşekkürü borç bilirim.

İstanbul; Ekim, 2016

Dilvin Özen

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	IX
KISALTMALAR.....	X
1. GİRİŞ.....	1
2. 19. YÜZYIL OSMANLI DEVLETİ KENTSEL FAALİYETLER KARŞILAŞTIRMASI.....	5
3.FİKİRTEPE.....	15
3.1. Fikirtepe'nin "Dili"	30
3.2. Fikirtepe'deki İnşaat Firmaları	40
3.3. Tek Ev	46
4. "KENT HAKKI"	52
5. SONUÇ YERİNE	67
KAYNAKÇA	70
EKLER	80
Ek 1. 1975-2002 Döneminde Gelişen Yerleşim Alanları.....	80
Ek 2. 1973'e Kadar Gelişen Yerleşim Alanları.....	80
Ek 3. 1980 Öncesi ve Sonrası Gelişen Yerleşim Alanları.....	81
Ek 4. 1990-2006 Dönemi Kentsel Yerleşim Alanları.....	81
Ek 5. İstanbul İçinde Sanayinin Ulaşım Odaklı Yer Değişimi.....	82
Ek 6. 1946 Yılında Fikirtepe.....	83
Ek 7. 1966 Yılında Fikirtepe.....	84
Ek 8. 1970 Yılında Fikirtepe.....	85
Ek 9. 1982 Yılında Fikirtepe.....	86
Ek 10. 2006 Yılında Fikirtepe.....	87
Ek 11. 2015 Yılında Fikirtepe.....	88
Ek 12. D-100 yolundan Fikirtepe'nin görüntüsü, 2013.....	89
Ek 13. Mist Yapı Proje Alanı.....	89
Ek 14. Mist Yapı Proje Alanı Görüntüsü.....	90
Ek 15. Fikirtepe Proje Haritası.....	91
Ek 16. Mist Yapı Proje Alanı Uydu Görüntüsü.....	92
Ek 17. Mist Yapı Proje Alanı ile Bağlantılı Toplu Taşıma Ağı Görüntüsü.....	92
Ek 18. Mist Yapı Proje Alanı "Manzarası"	93
Ek 19. ANKA Yapı ile ilgili Eylem, 2016.....	93

Ek 20. Boşaltılan Herhangi Bir Evden Biri, 2016.....	94
Ek 21. Maket “Tek Ev”.....	94
Ek 22. Brooklyn Park Projesi, 2016.....	95
Ek 23. Brooklyn Park Projesi Görüntüsü, 2016.....	95
Ek 24. Haldız ve Vartaş Yapı Proje Alanları, 2016.....	96
Ek 25. Teknik Yapı Projesi ve Boşaltılan Evler, 2016.....	96
Ek 26. Fikirtepe’de “Yükselen Devler” , 2016.....	97
Ek 27. Şua Yapı İnşaat Alanı, 2016.....	97
Ek 28. Şua Yapı İnşaat Alanı ile Teknik Yapı İnşaat Alanları, 2016.....	98
Ek 29. Fikirtepe’de “Yükselen Silüetler” , 2016.....	98
Ek 30. Fikirtepe’ye D-100 Karayolun’dan Bakmak, 2016.....	99
Ek 31. Uzunçayır’daki Üst Geçitten Fikirtepe’ye Bakmak, 2016.....	99
Ek 32. “Duran” ANKA Yapı, 2016.....	100
Ek 33. Kent Plus Projesi, 2016.....	100
ÖZ GEÇMİŞ.....	101

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 1: “Gecekondu” Karikatürü.....	18
Şekil 2: 22.02.2011 t.t.li 1/1000 ölçekli Fikirtepe ve Çevresi Uygulama İmar Planı.....	23
Şekil 3: Fikirtepe Mahallesi- Kadıköy.....	29
Şekil 4: “Lüks” Konutlar Karikatürü.....	41
Şekil 5: “Tek Kişilik İnat” 1.....	51
Şekil 6: “Tek Kişilik İnat” 2.....	51

KISALTMALAR

AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
BBP	: Büyük Birlik Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
ESDEM	: Kadıköy Belediyesi Eğitim ve Sosyal Destek Merkezi
FİDEM	: Fikirtepe Dumlupınar ve Eğitim Mahalleleri Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
SP	: Saadet Partisi

1. GİRİŞ

İstanbul kentine baktığımızda ona haksızlık ettiğimizi düşünüyor muyuz? Biraz dramatik bir giriş yapacağım fakat –sanırım- artık bunu düşünüyorum. Her gün daha çok rahatsızlık duyduğumuz şehirdeki kaosu yoğunluğunu biz, kentte yaşayanlar oluşturuyoruz. Aslında bu şehri, bu hale getiren bizdik. Hatta İstanbul kenti bizim ona yaptıklarımıza göre dirençli bir duruş sergiliyor fakat kentin canını her gün daha çok yakmaktan geri kalmıyoruz.

Kent çalışmalarını belirgin halleriyle 3 ana döneme ayırmak gerekirse; birinci dönem olarak 60'lar ve 70'lerde, kurumsal (Mimarlar Odası) ve birçok akademinin (ODTÜ Mimarlık, Ankara ve Mülkiye olarak adlandırılan İstanbul Üniversiteleri öğretim görevlilerinin içinde bulunduğu) birleşip, kent oluşumlarının belirginleştiği ve sanayileşmenin ciddi anlamda somutlaştığı alanlarda araştırmalar yaptıkları görülmektedir. Kentsel sorunlar olarak ele aldıkları konulara (göç, yoksulluk, gecekondu gibi), politik önerme (policy making) ya da çözümler sundukları çalışma alanında, akademi-devlet, devlet-kamu, kamu-politika gibi ilişkiler görülür. Bu çalışmalara örnek olarak dönemin en önde gelen çalışmacılarından Mübeccel Kıray (İzmir, Ereğli gibi şehir ve ilçelerdeki çalışmalar) söylenebilir. İkinci olarak, 1980'lerin modern toplumun her değeriyle (kültürel, ideolojik, toplumsal, ekonomik vs.) bütünleşen ve teknolojik (iletişim), bilimsel (bilişim) gelişmeyle “yeni bir dönem” başlamıştır. Bu eşiğe “küreselleşme” denilmiştir. Küreselleşme demek; gelişen teknolojik şartlarla birlikte sermayenin, uluslararası ölçekte/ alanda akışkan hale gelmesi ve kendisini yine yeniden örgütlemesidir. Bu konuya bağlı olarak her alanın, ideolojinin, sermayenin daha kolay hareket edebilmesi ya da daha aktif yayılması için birtakım hazırlıklar yaptıklarını gözlemleyebilmekteyiz. Zemin hazırlığının en belirgin gözlemlenebileceği yer yine kenttir. Bu hazırlıklar bağlamında 1990'ların başlarından itibaren çalışmaların yoğunlaştığı konular;

1980'lerin popüler neoliberal politikalarıyla, projeleriyle şekillenen ve seçilen, küresel kentler arasında yer alan İstanbul'dur. İstanbul'un bu süreçlerle değişimi, dönüşümü alan çalışmalarına konu olmuştur. Lisans bitirme ödevimi de bu ikinci tarzda görülen bir konu üzerine yapmıştım. ANAP Dönemi'nde parlayan yıldız kent İstanbul'dur ve İstanbul'a ikinci bir Boğaz Köprüsü yapılmaktadır. “ Fatih Sultan Mehmet Köprüsü'nün İnşası ve Dili ” isimli çalışmamı bu dönemden ilham alarak yapmıştım. Üçüncü zaman dilimine geldiğimizde ise, günümüz alan çalışmalarına dikkat çekilmektedir. Nedir daha belirgin olan ya da daha etkili olan? Günümüz alan çalışmaları, bireyselden tutun da, Sosyoloji, Antropoloji, İktisat disiplinlerinden gelen öğrenci, öğretim görevlileri, kendilerine “aktivist” diyen katılımcı gözlem ve çalışmalarına konu olan sokak, mahalle, mekanlarla bütünleşen, birçok süreçte çalışmanın içinde olan tam zamanlı alan çalışmalarıdır.

Kenti şekillendirme hali, yalnızca bu zamana, bu yüzyıla ait bir olgu değildir. İstanbul kenti asırlardır her göz alıcı, büyümlü çağdaşları gibi, onun çektiği nüfusa göre şekillenmiştir. Genişlemiş, sınırlarını büyötmüştür. Bizans İmparatorluğu döneminde sur içinde başlayan macera, bugün, nüfus¹la birlikte Marmara Bölgesi'nin en geniş kenti halini almıştır. Peki, İstanbul kentinin bu kadar tercih edilmesi sebebi neydi? İstanbul'u bu kadar cazip kılan, savaşılar konu olan bu şehir, gücünü nereden alıyordu? Bu soruların cevapları çok farklı olmayacak elbette. Çocukluğumuzdan beri aldığımız coğrafya ve tarih derslerindeki en meşhur cümle; “İstanbul'un jeopolitik önemi ve konumudur. “. Asırlardır şekillene şekillene bu hale gelen, dönüşen İstanbul kentinin hazin sonu pek de parlak değildir. İmparatorluklar, surlar, kaleler, saraylar, göçler, köprüler, evler, iş alanları, ticaret yolları, savaşlar derken İstanbul zamanla birçok alana yayılmaya başlamıştır. Alana yayılmanın kontrollü ve yararlı hali ise “hukuksal” aşamalardan geçmiştir.

Yeni toplumsal hareketlerin içinde hareketsiz ve sessiz kalan bu alanı ele almanın bir diğer sebebi ise bölgesel olarak Fikirtepe'ye yakın olmamdır. Fikirtepe'deki değişimlere mekansal yakınlıktan ötürü tanık olmuştum. Fikirtepe üzerine yaptığım bu çalışmam, deneyimlerime ve kaynak yorumlamalarım, çeşitli akademik alan çalışmalarına dayanmaktadır.

¹ Türkiye İstatistik Kurumu 28 Ocak 2016 tarihli 21507 sayılı duyuruya göre, İstanbul nüfusu %2 artış göstermiştir. Türkiye nüfusunun %18,6'dır, bu oranın sayısal karşılığı ise, 14 milyon 657 bin 434 kişidir. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21507>

Zaman içinde mekanın nasıl değerlendirildiğini nasıl kullanıldığını, nasıl tüketildiğini ve son olarak nasıl tekrar üretildiğini çeşitli deneyimlerimizle, gözlemlerimizle, eylemlerimizle fark etmekteyiz ya da yaşamaktayız. Fikirtepe Mahallesi de, her şeyin tüketildiği bu güncel dünyada, tüketilen ve tekrardan üretilen mekanlardan biridir. Başlıkta yaptığım kelime oyunu üzerine yani toplumsal hareketsizliliğin nedenlerinden çok Fikirtepe Mahallesi ile bir kez daha kanıtlanan “ekonomik aklın” nasıl oluşturulduğuna ve bu oluşumun hem kamuoyunda hem de “yasal” anlamda meşrulaştırılması konularına değineceğim. Başlangıç olarak, kentsel faaliyetlerin Osmanlı Devleti’nde kullanımına ve tarihsel deneyimlerine yer vereceğim. Bu faaliyetlerin olduğu zamanlarda Avrupa’daki kent örnekleri ile karşılaştırılması da tartışılacaktır. İstanbul kenti, büyüyen hacmi ve içinde bulundurduğu dinamiklerle kontrol altına alınmaya başlamıştır. “Çıkmaz sokak” kavramı üzerinden Osmanlı İmparatorluğu’nun 19. Yüzyılda, İstanbul’da merkezi idare inşasına tanık olmaktayız. Bu başlığın altında daha çok özel ve kamusal alan arasındaki eşik, yani “çıkılmaz sokağın” kontrolünün, “*Tanzimat’ın Kent Reformları Üzerine*” makalesinde ele alan Stefan Yerasimos ile Jonh Dewey’un “*Search for the public*” bölümü ile devlet mekanizmasının işleyişini kritik edeceğim. Mekanlar üzerinden ayrışmanın merkezileşmek ile ilişkisini yansıtmaya çalışacağım. Batı kenti ve İslam kenti olarak iki kent kavramını bu konu üzerinden kullanacağım. Bu iki kavramı Tanzimat Dönemi’ndeki kent reformlarının Avrupa ülkelerindeki kent planlamalarından yararlanmasından dolayı kullanacağım.

Bu noktadan hareketle diğer bölümde Fikirtepe başlığı altında bu alanın nasıl oluştuğuna ve nasıl kullanıldığına açıklamalarla değineceğim. Fikirtepe’de gerçekleşen kentsel dönüşüm bu bölümde detaylı olarak tartışılacaktır. Tartışılacak olan bilgiler çeşitli alan çalışmaları, Kadıköy Belediyesi’nin faaliyet raporları, bölgede faaliyet gösteren inşaat firmalarının internet üzerinden paylaşımları, konuyla ilgili yazılan makaleler, bölgedeki siyasi stratejileri incelenerek değerlendirilmiştir. Fikirtepe’nin “Dili” başlığında ise, bölgedeki kentsel dönüşümü meşrulaştıran söylemler tartışılmıştır. Bu söylemlerden yola çıkarak bir sonraki bölümde bu bölümden yola çıkarak, Fikirtepe’deki inşaat firmalarının isimleri ve bu firmaların oluşturduğu “yeni dünya”nın bilgisi verilecektir. Bir sonraki bölümde ise bölgenin tek bireysel eylemi, protestosu ya da itirazın somut hali olan “Tek ev” tartışılacaktır. Fikirtepe’deki kentsel dönüşüm sürecinde duyulmayan çığlıkların çığlığı olan bu

sembolik ev, tek kişilik karşı çıkıştır. Bir sonra ki başlıktan tartışılacak konu bu başlığa kadar gelinen kısmın kısa bir değerlendirmesi ya da tezin başından beri tartışılan bütün konuların geldiği nokta gibidir. Bölümün başlığı “Kent Hakkı”dır. Bu başlık David Harvey’in aynı adı taşıyan makalesinden esinlenerek konulmuştur ve bölümde makale ile ilgili gerekli dipnot verilmiştir. Bu bölümden sonra ise genel bir değerlendirme yapılarak sonuç yazılmıştır.

2. 19. YÜZYIL OSMANLI DEVLETİ KENTSEL FAALİYETLER KARŞILAŞTIRILMASI

“ İşte şehir...Hazır! ”²

Türkiye ile Avrupa kentleri arasındaki toprak anlayışı arasında birtakım farklılıklar vardır. Bu farklılıklar Türkiye'ye Osmanlı Devleti'nden miras kalmıştır. Avrupa'da ise toprak/ mülkiyet anlayışı 18. yüzyıldan itibaren şekillenerek günümüze kadar gelmiştir. Avrupa'da toprak anlayışı, Osmanlı Devleti'ne göre daha metasaldır. Tarımsal üretim ve topraktan gelen rant paylaşımı, toprak sahiplerine saklıdır, özel mülkiyettir. Avrupa'da kapitalistler arasında kalan toprak/ mülkiyet, Osmanlı Devleti'nde yerini mülkiyet anlayışının devlet tekelinde olmasına bırakıyor.

“İstatistik bilimini geniş anlamda, bir devletin, ülkenin insan ve maddi kaynaklarını tespit ihtiyacından doğmuş bir bilim dalı olarak tanımlarsak, merkeziyetçi, bürokratik, patrimonial bir devlet olan Osmanlı İmparatorluğu'nda neden bu doğrultuda geniş bir etkinlik gösterdiği anlaşılır.”³

Toprak anlayışının farklılığını kabaca Osmanlı tarihi bilgisiyle açıklamak gerekirse; Osmanlı Devleti'ne ait olan toprakların has, tımar, zeamet ve daha sonra iltizam sistemleriyle kullanıldığı bilinmektedir. Osmanlı Devleti sınırlarındaki toprakların asli sahibi devlettir ve bu hakim devlet toprağın üretim aracı olarak kullanıldığı sisteminin de başında gelmektedir. Bu topraklardan tımar sisteminin kullanım şekline değinmek Avrupa ile karşılaştırma konusunda yardımcı olacaktır. Tımar sistemi; devletin ileri gelen devlet adamları, yerel yöneticiler ve askerlerinin

² John Reader, 17. Bölüm: “İşte şehir...Hazır! ” [Thom (Gunn), 1961, “Şehrin Bir Haritası”ndan, *My Sad Captains and Other Poems*, London, Faber and Faber], **Şehirler** [Çev. Fatine Bahar Karlıdağ], Yapı Kredi Yayınları, 2006, İstanbul, s. 271

³ Halil İnalçık, *Merkeziyetçi Bürokrasi ve Tahrir-Defter Sistemi, Devlet-i Aliye: Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I, Klasik Dönem (1302-1606) : Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim [Seçme Eserleri- II]*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009, s. 217

kullanımı için verilirdi. Tımar arazisinin kullanımı; asker yetiştirmek, tarım yapmak, vergi vermek ve savaş zamanlarında toprağa bağlı olan askerlerin askere gitmesidir.

“Patrimonyal hükümdar, otoritesini, ülke ve tebaayı babadan kalmış bir mülk (patrimony) gibi algılar ve kendisiyle toprak ve tebaası arasında, kendi kontrolü dışında başka bir otorite tanımaz. Osmanlı sultanları fethettikleri yerlerde yerli feodal güçlere ve kurumlara derhal son vermiş, ya da feodal aileleri kendi tımar sistemi içinde kontrol altına almıştır.”⁴

Toprağın kullanım hakkını elinde bulunduranlar, bu hakkı kendilerinden sonra gelenlere (erkek varislerine) devredebilmekteydi. Sadece kullanım hakkını elinde bulundurabilirlerdi, mülkiyet hala devlete aitti. Osmanlı İmparatorluğu'nun ve sonra Osmanlı Devleti'nin merkezi bürokratik idaresinin, devlet sınırlarının yönetimde etkin rol oynadığını görebilmekteyiz.

Avrupa'da ise toplumda feodal yapı mevcuttu. Avrupa'da egemen olan krallıklar, topraklarını üretim ve yönetim amaçlı feodal beylerle bölüştürmüştür. Bunun yanı sıra Burjuva sınıfının da toprağa hakim olması, toprağın metalaşmasını tetikleyen birkaç argümandan biridir. Bu şekilde, kraldan bağımsız olarak iki dengenin, -yani- feodal beylerle toprağın, üretimin, burjuva sınıfı ile sermayenin de mülkiyet haklarını elinde bulundurduğunu görmekteyiz.

“...Bunlar, Avrupa'da olduğu gibi, babadan oğla irsi bir aristokrasiye vücut veremediler, zira verilen has ve tımarlar irsi değildi ve sistem böyle bir gelişmeye meydan bırakmayacak biçimde merkezi bürokrasi tarafından kontrol ediliyordu.”⁵

Max Weber, *Şehir/ Modern Kentin Oluşumu*⁶ olarak Türkçeye çevrilen kitabında, Avrupalı şehirlerin meydana gelmesinde temel benzer özelliklerin olduğunu tartışmaktadır. Bu temel benzer özellikler arasında, kentin, üretici kimliğinden daha çok tüketici kimliği ön plana çıkmaktadır. Yani kentin değeri ve özelliği, tarımsal üretimle işleyen bir mekan olması yoktur, bunun karşıtı olarak, Weber'e göre kent, tarımsal ya da sanayisel üretimden ortaya çıkan artı değerini/ürünün satıldığı, ticaretin olduğu mekanlardır. Alışverişin, kiralanan yerlerin, kısacası birbirinden farklı ama rolü kente ait olan yabancıların içerdiği mekan, Avrupalı bir kentin dinamiklerini oluşturur. Bu bağlamda, Weber'e göre Avrupalı

⁴ Halil İnalçık, *Merkeziyetçi Bürokrasi ve Tahrir-Defter Sistemi, Devlet-i Aliye: Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I, Klasik Dönem (1302-1606) : Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim [Seçme Eserleri- II]*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009, s. 218

⁵ Halil İnalçık, *Osmanlı Devlet Yapısının Temel Örgütü: Kul Sistemi, Devlet-i Aliye: Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I, Klasik Dönem (1302-1606) : Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim [Seçme Eserleri- II]*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009, s. 214

⁶ Max Weber, *La Ville* traduit de l'allemand et introduit par Aurélien Berlan, édition La Découverte, Paris, 2014, s.48-49

kent, Pazar ekonomisini vurgulamaktadır. “Modern kentlerin (Londra, Paris, Berlin) içinde barındırdığı temel benzerlikler vardır, kiralanan han destekleri ve büyük bankalar, ulusal ve uluslararası faaliyetler, büyük toplulukların (Düsseldorf da dahil) ve serbest Pazar ekonomisi içindeki grupların yönetimindedir.”⁷ Avrupa’da toprak üzerinden şekillenen sermaye birikimi bu şekilde değişimler yaşarken, Osmanlı Devleti, 18. – 19. yüzyıllardan itibaren ulus-devlet anlayışıyla kentin kullanım alanlarına da müdahalelerde bulunmuştur.

Osmanlı kent planlaması Mustafa Reşid Paşa’nın birçok Avrupa kentinde gördüğü çevre kent planlamalarından hareketle başlamıştır. Tanzimat Fermanı’nı için imza atmış olan bu paşa, çeşitli Avrupa kentlerinin (Londra, Viyana, Paris) planlamalarından etkilenmiş ve benzer planları İstanbul için uygulamak için işe koyulmuştu. Bina, ev, cadde, sokak gibi kentteki alanlarda ne türlü planlamalar yapacağını Avrupalı mimar ve kent planlamacılarını istihdam ederek gerçekleştirecekti. Bir takım öğrencileri de Avrupa’da mimari eğitim alsın diye Avrupa’ya gönderiliyor. Caddeler genişletilecek, ahşap yangına davetiye çıkartan evlerin yerine binalar dikilecekti. İstanbul’un çeşitli semtleri ve mahallerinde çıkan yangınlar sonucu bu planlamaların hızı arttırılıyor. Güvenlik, asayiş gibi kavramların yanı sıra yangın için yardım kolaylığı sağlanması konusu İstanbul’un en büyük ihtiyacı haline geliyor. Bu yüzden mahallerin içlerine ulaşmak ve buralardaki caddeleri genişletmek hız kazanıyor.

Osmanlı İmparatorluğu’nun, Osmanlı Devleti’ne dönüşme süreci 19. yüzyılda idari olarak hız kazanmıştır. Bu dönüşüm çeşitli fermanlar, yasalar, kurumlarla inşa edilmiştir. Stefan Yerasimos bu süreçte bu dönüşümü toplumsal gelişimin dışında görerek sadece devletin yüzeysel olarak global değişiklikler ışığında gerçekleştiğini vurgulamaktadır. Bu fikri de, Tanzimat Fermanı (1839) ile başlayan dönüşümü referans alarak aktarmaktadır. Makaleye göre reformlar İstanbul kenti üzerinde uygulanmaya başlamıştır. Model kent olarak İstanbul’un seçilmesi yine Yerasimos’a göre stratejiktir. Çünkü İstanbul, içinde birçok dinamiği bulunduran, çeşitli iktisadi ve din gruplarının olduğu denetimi güç bir merkezdir. Yine makaledeki bir argümana göre İstanbul, Tanzimat Reformları’ndan yola çıkılarak yapılan yenilik ve

⁷ Max Weber, “C’est quelque chose de fondamentalement similaire qui se passe quand une ville moderne (Londres, Paris, Berlin) héberge des bailleurs de fonds et des grandes banques opérant à l’échelle nationale ou internationale, ou encore (comme Düsseldorf) des grandes sociétés anonymes ou des sièges de cartels.” [Çeviri yazar tarafınan yapılmıştır.] , **La Ville** traduit de l’allemand et introduit par Aurélien Berlan, édition La Découverte, Paris, 2014, s.48-49

dönüşümlerle merkezi yönetimini yeniden üretecektir. Tanzimat Fermanı merkezi otoritenin tekrar güç kazanması için tasarlanmıştır. “ ...1848’de Batı şehirciliğinin yeni yapılan binaları arkaya çekerek sokakları genişleme ve parselleme gibi bazı temel ilkelerini getiren birinci Ebniye Nizamnamesi ve 1856’da ilk İstimlak Nizamnamesi izledi...⁸”

Fermanın yayınlandığı zamanın erken olduğu konusuna birkaç argümanla varmıştır. Bunlardan birincisi, Osmanlı toplumunun Avrupa’daki gibi belli sosyal ya da ekonomik koşullardan niceliksel olarak geçmediği ve bu ferman tasarısı ile erkenden bu koşullar yaşanmış gibi gösterdiği konusu. Yani zamanlamayı erken bulmuştur. İkinci olarak müdahalenin sonuçluğu yani yasalarla, çeşitli somut kentsel müdahalelerle sonuç alma durumudur. Aristo devlet anlayışı ve bugün gelinen modern devlet anlayışı arasındaki kurumsal farklılık, John Dewey tarafından devletin orkestra şefi olarak tanımlanmaktadır. Gruplar ve kurumlar arasındaki ilişkiyi organize edecek olan devlet, sosyal fazlalığı oluşturarak baskı oluşturacaktır.

Kamusal alandan söz edebilmek için, kamusal alanların oluşturulması gerekmektedir. Bu bağlamda, süregelen alan ayrışması, 18.yüzyılda daha da kendini göstermektedir. Sennet’in kamusal alanları kentlerdir. Bu kentlerden biri Paris biri de Londra’dır. Yani daha çok bu kentlere yoğunlaşmaktadır. Bu iki kentte dönemin sosyo-ekonomik ve kültürel çeşitlik anlamında merkezidir. Ayrıca, ulus-devlet inşasıyla şekillenen, birçok insana umut vadeden, göç alan kentlerdir. (Kitapta yıllara göre bu iki kentte göç oranları ve sayıları verilmiştir, yıldan yıla kentlerdeki cazip görülen “şeylere” göre nüfus artışı görülmüştür.) Kentler, kamusal mekanlardır. Devasa parklar, sokaklar, caddeler, kafeler, hanlar, eskiden aristokrasinin eğlence mekanları olan tiyatro ve opera salonları gibi mekanlar artık herkesin var olduğu alanlardır. Yükselen burjuvazi sınıfı mensupları, oluşan işçi sınıfı, eşler, çocuklar vs herkesi kapsayan ve bu kapsamayı kendi bildiğine göre gerçekleştiren kamusal alanlar... Bu sosyal adetler, kendi ritüellerini insanlara aktardılar. Örneğin tiyatro ve opera, kişiye zaman mefhumu kazandırdı, bu mekanlara giderken ne giyinilmesi gerektiği konusunda bir kültür kazandırdı ya da öğretti. Yine bu mekanlarda nasıl hareket edileceğini, nasıl ne derece de konuşulması gerektiğini öğretti. Tam tersi

⁸ Stefan Yerasimos, *Tanzimat’ın Kent Reformları makalesi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü (lisans-2011) , Osmanlıdan Bugüne Toplumsal Yapı ders notu, ders veren: Yrd. Doç. Dr. Burak Onaran, s. 2

olarak ne yapılmayacağını da öğretti. Richard Sennett'in *Birlikte/ Ensemble*⁹ isimli kitabında, yabancı bedenlerin/ *corps étrangers*¹⁰ karşılaşma hali kahve ve barlarda ön plana çıkıyor. Bu yabancı bedenlerin kullandıkları kelimeler, konuşma tarzları, giyindikleri kıyafetler vb. farklılıkları gözle görülecek derecededir.

Sennet¹¹'in kamusal kentte, alana en uygun kişinin, karakterin tarifini de yapmaktadır. Bu karakter de “kozmopolit¹²” olarak değerlendirdiği insandır. Kozmopolit olarak değerlendirilen aktör, hiçbir yere ait olmayan ama aynı zamanda her ortama, mekana uyan insandır. Kamusal İnsanın Çöküşü kitabından farklı olarak, başka okumalarla bağdaştırdığımda¹³ bu aktör, daha çok yabancı ya da tüccar olarak kullanılmaktadır. Kent tüccarı ve kozmopoliti sever, tüccar ve kozmopolit de kenti sever.

John Dewey'e göre, devlet, merkezi otoritesini güçlendirmek için kentler üzerinden, kentlerdeki kurumlar üzerinden kendini gerçekleştirmektedir. Kentliler devlet ile çeşitli ilişki biçimleriyle ilişki halinde olmaya başlıyor. Vatandaş ya da kentli kavramı ile kavramsal soyut bir ilişki oluşmaya başlıyor. Daha sonra vatandaş, devletin belirlediği ölçülerde hak ve özgürlüklerini günlük hayatında uygulamaya başlıyor. Batı kentlerinde ya da Batı'da olduğu gibi bu hak ve özgürlüklerin kazanımı nicel evrelerden geçerek oluşmaktadır. İslam kentlerinde ise bu durum tam tersidir. Batı kentinde ilk olarak birey ortaya çıkmaktadır. Vergisini ödeyen, kurallar çerçevesinde hakları ya da ihtiyaçları olan kentli bireyler ortaya çıkıyor. İhtiyaçlardan kasıt, bireyin günlük kent yaşamında yemek yeme, barınma, korunma, eğitim ya da sağlık ile ilgili olan durumlardır. Bu değerlere ihtiyaç duydukça devletin sosyal ajanlarıyla karşılaşp, onlarla ilişki içine girecektir.

Paris'in askeri tarihi ile ilgili en önemlilerinden sayılan ve “Ulusal Askeri Müzesi” ile sırt sırta duran bir şapel içerisine Napoléon'un ve monarşi için savaş veren generallerin, mareşallerin kısacası askerlerin anıt mezarları (“Les Invalides”) konulmuştur. Napoléon'un anıt mezarının içinde bulunduğu –etrafında, dairesel-

⁹ Richard Sennett, **Ensemble pour une éthique de la coopération** traduit de l'anglais par Pierre-Emmanuel Dauzat, éditions Albin Michel, Paris, 2014

¹⁰ Richard Sennett, **Ensemble pour une éthique de la coopération** traduit de l'anglais par Pierre-Emmanuel Dauzat, éditions Albin Michel, Paris, 2014, s.56

¹¹ Richard Sennett, **Kamusal İnsanın Çöküşü** [İngilizce'den çevirenler: Serpil Durak & Abdullah Yılmaz] , Ayrıntı Yayınları, 2013 (4. Basım) , İstanbul

¹² Richard Sennett, **a.g.e.**, s.35

¹³ Georg Simmel'in **Bireysellik ve Kültür** kitabında, “yabancı” olarak görülen ve tasvir edilen aktör, Sennet'in “kozmopolit” aktörüne yakın olarak tanımlanmıştır.

galerinin duvarında, Napoléon'un çeşitli konularda gerçekleştirdiği reformları sembolize eden mermer kabartmalar vardır. O'nun dönemselsel olarak yaptığı idariyel merkezileşmeyi anlatan kabartmalar vardır. Bunlar: Milletler arasında barıştırmacı olmak "pacification de la nation" , yönetimi/ idareyi merkezileştirmek "centralisation administrative" , konsey oluşturmak "le conseil d'Etat" , sivil anayasayı oluşturmak "Code civil" , antlaşma yapmak "Concordat" , üniversite açmak "L'Université impériale" , finansal hesapların kontrolünü sağlamak "cour des comptes" , ticaret kanunu/ anayasası yapmak "code du commerce" , genel olarak başarılı olduğu savaşlar, "zaferler" kazanmak "Grands travaux" , onur lejyonu almak "Légion d'honneur" ... İnsanın bulunduğu her alan her başlık, kurallar ve kurumlarla şekilleniyor. Bu noktada John Dewey'in bahsettiği "devletin sosyal ajanlarını¹⁴" kullanarak merkezi gücünü pekiştirmesi, yasallaşması durumu ortaya çıkıyor.

Fransız İhtilali sırasında ortaya çıkan kişisel hak ve özgürlükler, düşünce ve mülkiyet konuları kısacası toplumsal sözleşme, Tanzimat Fermanı ile Fransız İhtilali öncesinde ya da sonrasında yaşanan koşullar olmaksızın üstten bir dayatma ile tasarlanmıştır. Koşulların yaşanmamış olması bu fermanın havada kalması demektir.

Tanzimat Fermanı'nın ardından çıkan cadde değişikliği tasarısıyla kent mekanı üzerinde müdahaleye dönüşmüştür. Asayiş ve güvenliği sağlamak için yapılan bir takım kentsel müdahaleler ve oluşturulan yeni kurumlar, Napoléon dönemindeki Paris uygulamalarına benzetilmektedir. Zaten İstanbul Belediyeciliği Paris Belediyeciliğinden esinlenerek yapılandırılmıştır. İstanbul'un ilk açılan Beyoğlu Belediyesinin adı aynı zamanda Altıncı Belediyedir. Altıncı Belediye olarak adlandırılması, Paris'in en iyi çalışan belediyesinden esinlenilmiştir. 6. Bölge belediyesi dönemin en iyi çalışan Paris Belediyesidir. Belediye teşkilatlanmasının dışında, Napoléon döneminde polis kuruluşu, posta hizmetleri, pasaport vs gibi vatandaşın hayatına doğrudan yerleştirilen kurumlar oluşturulmuştur. Bu kurumlar asayiş ve güvenlik konularını öne sürerek vatandaştan hizmetlere karşı vergi almakla alakalıdır. Bu vergiler sonucu devletin kasası parayla dolmaktadır ve devlet kontrolü kurumlar üzerinden yürütülmektedir.

¹⁴ John Dewey, "Search for the public" , *The Public and Its Problems*, L'Ecole des Haute Etudes en Sciences Sociales – Paris/ EHESS-Paris, *Etudes Politiques* (Erasmus-2015) , L'Ethnographie publique ders notları, ders veren: Didier Fassin, s.9

Tanzimat Fermanı ile tasarlanan dönüşümün kentsel izdüşümleri; kent belediyeleridir. Yazara göre, Osmanlı kent reformlarında kullandıkları Batılı hareketler, aslında merkezi otoriteye güç kazandırmaktadır. 19. yüzyıl Osmanlı kenti için -yani İstanbul için- “düzen” , “güzelleştirme” , “sağlık” konularının üzerinde durulduğu bir zaman dilimi olmuştur. İstanbul, bürokrasi, ticaret grupları, loncalar, yeniçeri ocağı vs gibi çeşitli etkin güç gruplarının olduğu bir başkenttir. Bu yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu yoğun göç nüfusunu belirlemek ve kontrol altına almak, onlara çeki düzen vermek için çeşitli hamleler yapıyordu: nüfus sayımları, salgın hastalıkları belirlemek ve sağlığı kontrol almak gibi. İşte bu kontrolü sağlayacak hamlelerden/etaplardan biri yazara göre Tanzimat Fermanı’dır. Yazar bu noktada bir soru soruyor: Tanzimat Fermanı, bu olaylar doğrultusunda mı tasarlandı/gerçekleşti yoksa bu ferman/reformlar Batı etkisiyle mi gerçekleştirildi? Daha önceden belirlenen bir takım kent reformları ve önlemleri bulunmaktadır. Mahalle yangınları, imar durumu, bina yükseklikleri, cephe özellikleri vs. ile ilgili. Bunun dışında çeşitli gayrimüslim vatandaşların kendi içlerinde oluşturdukları mahallelere de engel olunmamıştır.

Dewey, “özel kişi”¹⁵ ve “kamusal memurlar”¹⁶ diye iki kavram ortaya atıyor. Bu kavramları batı kentlerinde farklılaşmaya başlayan kurumlar, binalar, alanlar üzerinden yapıyor. Alanlar üzerinden ayrıştığı sosyal olan ve anti sosyal olan alanlar tanımlaması yapmaktadır. Bu tanımlamaları Yerasimos’un makalesindeki çıkmaz sokaklar için kullanacak olursak, çıkmaz sokak anti sosyal alan olarak kullanılabilir. Aslında kendi içinde sosyal ama dışa dönük, kamuya dönük bir sosyallik içinde değildir. “ ‘Özel’ olan, ‘kamusal’ olanı karşısına sadece etimolojik önemden farklı olarak konulmuyor, “özel” kişi olmak, kamusal alandaki pozisyonundan mahrum bırakılan bir hale dönüşüyor. ”¹⁷

Yerasimos, kent üzerinden yürütülen bu değişiklikleri çeşitli başlıklar altında tartışmıştır. Bunlar: “Hukuki çelişki”¹⁸ , “İslam kenti”¹⁹ ve “Siyasi çelişki”²⁰ . Hukuki çelişki başlığından hareketle, kent üzerindeki kuralların örfi ve şeri hukuk

¹⁵ John Dewey, “private persons” , “Search for the public” , *The Public and Its Problems*, s.14-15

¹⁶ John Dewey, “public officials” , “Search for the public” , *The Public and Its Problems*, s.14-15

¹⁷ John Dewey, “... It is not without significance that etymologically “private” is defined in opposition to “officials” , a private person being one deprived of public position...” [Çeviri yazar tarafından yapılmıştır.] , “Search for the public” , *The Public and Its Problems*, s. 15

¹⁸ Stefan Yerasimos, *Tanzimat’ın Kent Reformları* makalesi, s.8

¹⁹ Stefan Yerasimos, *Tanzimat’ın Kent Reformları* makalesi, s.9

²⁰ Stefan Yerasimos, *Tanzimat’ın Kent Reformları* makalesi, s.14

kuralları kapsamında değerlendirilmesinden sadece örfi olarak değerlendirilmesine geçildiğini vurguluyor. Bu değişim şeri hukukun alanını daraltıyor ve kurallar devlet, egemenliğini ya da gücünü merkezleştiriyor. Yazar bir soru daha soruyor: Tanzimat Fermanı, Şeyhülislamdan fetva alınarak değil, kadılara danışılarak gerçekleştirilen bir fermandır. Bu yönüyle karşılıklı dayanışma sonucu tasarlanmış bu ferman şeri hukuktan ayrı/bağımsız olarak düzenlenmiştir.

İslam kenti başlığının altında ise, İslam kenti ile Batı kenti arasındaki farklılıkları ele almıştır. Bu farklılığı kamusal ve özel alanın tanımlarını yaparak belirtmiştir. İslam kentinde alanlar: özel kişilere, hükümdara, vakıf ve cemaatlara aittir. Bu noktadan hareketle Yerasimos, Roma hukukuna göre bu yerleri, kamu yararı yükümlülüğü olmayan yerler olarak değerlendiriyor. Bu durumu açıklarken, kamu yararı olmayan, özel ve kamu arasında kalmış bir örnek kullanıyor. O da “çıkma sokak”²¹. Çıkma sokak, komşuların birbiriyle anlaşdıktan sonra sokağın başına kapı yaptıkları bir alandır. Kamusal bir yolu, kendi çıkarları ve işleri doğrultusunda özelleştirdikleri alandır. Bu örnekle kamusal alan olarak belirtilen alanın mahalle ve mahallenin yolları olarak değerlendirebiliriz. Yerasimos, İslam kentindeki çıkma sokak kavramının mahremle ilgili olduğunu vurgulamaktadır. Şahsın evinin yakınındaki araziye kendi iş ve ihtiyaçlarına göre kullanma hakkına “fina” denilmektedir. Bu anlayış doğrultusunda şahsın ya da mahalleli sakinler tarafından başlatılan düzenlemeler çıkma sokağı oluşturmaktadır. Çıkma sokak da özel mülkiyeti yani mahremiyeti oluşturmaktadır. Sokağın ya da arazinin kaderini şahıslar ya da komşular belirliyor.

Batılı kentlerin durumu İslam kentinden farklı olarak alanlar, iki özel alan ya da bir özel alan ve kamu mülk sınırı olarak tanımlanmaktadır. Geleneksel/klasik İstanbul mahalleleri alansal olarak yakın oldukları bölgeleri mahremiyetlerine dahil etmektedirler. Kapısının önünde oturmak, hayvanları bağlamak, ticaret yapıyorsa malzemelerini boşaltmak gibi eylemlerde resmi olarak ona ait olmayan ama gündelik kullandığı alanı çevreleyebilmektedir. Herhangi yazınsal kuralları olmayan bu kendi sosyal ilişkisini kendi iç dinamikleriyle oluşturan bu mahalle ve sokaklar, modern kamusal mekanlardan farklıdır. Bu farklılık aynı zamanda dış dünyaya karşı

²¹ Stefan Yerasimos, *Tanzimat'ın Kent Reformları* makalesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü (lisans-2011), Osmanlıdan Bugüne Toplumsal Yapı ders notu, ders veren: Yrd. Doç. Dr. Burak Onaran

geliştirilen bir savunma mekanizmasıdır. Ev ile dış dünya/kent arasında bir köprü niteliğindedir.

“Batılı modern kente göre çıkmaz sokak kavramı olumsuzdur. ” cümlesinde çıkmaz kentin olumsuz olması bulunmasının nedeni nedir? Çıkmaz sokak, belirsiz, tekin olmayan/tehlikeli olarak mı değerlendiriliyor? Yoksa illegal olarak gasp edildiği için mi olumsuz olarak değerlendiriliyor? Bu olumsuzluğu belirleyen karar mercii kimdir, nedir? Mahremiyetin olduğu korunacak bölge niteliğinde olan “çıkılmaz sokak” Batılı anlayışa göre neden olumsuz olarak görülmektedir?

Makalede bu soruları hukuki boyuttan çıkarıp siyasi ve ekonomik boyutlara taşıyacak çıkarımlar da vardır. İslam kent alanında cami (ibadet alanları), çarşılar dışında kalan ve mahremiyeti sembolize eden çıkmaz sokaklar, ekonomik açıdan tüccar gruplarını da rahatsız etmektedir. Çıkmaz sokakların içlerine nüfuz edebilmek güçtür. Yerasimos’a göre çıkmaz sokakların dünyası, hiçbir şekilde ekonomik ve toplumsal etkinliklere uygun değildir. Aynı şekilde, devlet içinde küçük kapalı cemaatler, kapalı sokaklar kontrol/denetim ve yönetim için ayrı bir ilişki bağıydı.

Kendi denetimi olan siyasi, ekonomik ve sosyal açılardan dışarıya açık olmayan, homojen kent mekanından farklı olan kapalı alanlar, çıkmaz sokaklar, Osmanlı kent denetimi için başarısızlığı temsil ediyordu. Mahalleli için samimi, güvenilir, korunaklı olan bu sokaklar devlet için bir muamma ve tehlikeydi. Çıkmaz sokak üzerinden yapılan bu analiz, karşılıklı uzlaşmanın olduğu, mahalle kurumsallaşması olarak değerlendirilmektedir.

“Osmanlı, bu merkezîyetçi toprak mülkiyeti yapısı içinde toprağı bir meta olarak yeniden üretmekte hantal kalmıştır. 19. Yüzyıl Osmanlı modernizasyonu bir yandan toprağı meta olarak kabul ediyor, öte yandan toprak mülkiyetinin özel ellerde toplanmasına ve ticaretine sayısız kısıtlama getiriyordu.”²²

Ancak Türkiye Devleti bu gidişatı biraz daha değiştirmiştir.

Türkiye’deki rant mekanizmasının oluşumunu/ temelini, Osmanlı Devleti’nin içindeki kentsel plan ve uygulamaları üzerinden okumak bir ihtiyaçtır. Burada/ bu örnek üzerinden vurgulanan, mülkiyet kavramının devletin elinde tutulması gereken bir durum olduğunu görmekteyiz. Kapitalist ekonomi ve politikalarla (Avrupa’daki gibi toprağın metalaşması) toprağın, sermayenin ve kentin araçsallığına başka bir anlam gelmiştir. Bu geçişte, toprağın, mülkiyetin devletten özele geçmesidir yani

²² Korkut Boratav, **Türkiye İktisat Tarihi 1908-2002**, İmge Kitapevi, Ankara, 2003

mülkiyetin el değişmesidir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kentleşme süreci ilk olarak ulus-devlet argümanlarıyla kurulmuş daha sonra 1950'lerde devlet ve sınıfsal faktörlerle gelişen değişen bir sürece girmiştir. 1980'lerde ise, daha butik olarak değerlendirilebilecek, Anadolu bazlı /merkezli olarak başlayan fakat daha sonra küreselleşen sermaye grupları ile şekillenen bir kentselleşme görölmektedir. Kentleşme de kar hırsının pazarlaşmış haline bürünmüştür. Kentteki yerleşimler, birer ikişer işletmeye dönüşmüştür.

3. FİKİRTEPE

Eğer kendinizi bir yerlerde özgür hissediyorsanız, bulunduğunuz yerde yabancısınız ve bulunduğunuz yer küçük kasabanız ya da kentiniz değildir. Artık bir metropoldesinizdir.²³

“Gecekondulaşmanın temel nedeni kentlerdeki yoksulluk değil, zenginlik gibi görünüyor.”

Gita Verma²⁴

“ Kent nedir? ” sorusuna verilebilecek birçok cevap bulunabilir ama en somut ve rasyonel haliyle belli bir mekanda zaman içerisinde, insan yerleşmesidir. Kent, bu anlamıyla mekanı örgütlenen, tasarlayan ve inşa edip sürekli zaman ve şartlara göre yeniden yapılanan toplumsal alandır. İnsan yerleşmesi tamlamasını kırsaldan ayıran en önemli ayrımlar –kentselleşme ve modern kentler çerçevesinde- düzen, planlama, örgütlenme ve inşadır. Bu ayrımların başına “yeniden” kelimesini zaman içerisinde sürekli getirmek demektir. İnsan yerleşmesini önce tek katlı bir evde daha sonra iki katlı bir evde daha sonra bir apartmanda ve en son olarak da rezidanslarda görmek, mekanın sürekli ve yeniden yapılmasıdır (Ek 29) .

“Kentler, özellikle modern zamanların büyük metropolitan kentleri... bütün karmaşıkları ve yapaylıklarıyla, insanın en görkemli yaratısı, insan yapısı en müthiş eserleridir. Bu yüzden kentlerimizi... uygarlığın atölyesi ve aynı zamanda da uygar insanın doğal evi olarak düşünmeliyiz.”²⁵

Kentin boyutları, içerdiği dinamiklerle belirlenir. Kent deyince aklımıza – temelde- tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin olmadığı (tarım dışı faaliyetlerin

²³ Bu söz Georg Simmel’in *Metropol ve Zihinsel Yaşam/ Les grandes villes et la vie de l’esprit* adlı makalesini okuduktan sonra esinlenip yazar tarafından yazılmıştır.

²⁴ Gita Verma, “Slumming India”, s. xix. ‘dan alıntılan Mike Davis, “Gecekondu Gezegeni” , Metis Yayınları, İstanbul,2010, s.122

²⁵ Robert Park (1936, 133) ‘dan alıntılan David Harvey, “Kentsellik ve Kent: Açıklayıcı bir Deneme” , Sosyal Adalet ve Şehir, Metis Yayınları, İstanbul, 2009, s.180

olduğu ve hatta tarımsal üretimin denetlenmesi ya da bu üretimin dağıtımının yönetildiği yer olması) , -bu duruma bağlı olarak- başta işbölümünün olduğu, hareketliliğin hem yatay hem dikey olduğu, heterojenliğin, çeşitliliğin olduğu, değişkenliğin alanıdır (Ek 5) . İçinde bulundurduğu dinamiklerle, cinsiyet, kimlik, toplumsal, sınıfsal, ekonomik hallerle, değerlerle, fenomenlerle çevrili, sınırları, yer yer merkez(ler)inin bile belli olmadığı ya da akışkan olduğu büyük bir organizmadır (Ek 1) . Kentin hacmine göre, içinde barındırdığı dinamiklere ve çekim gücüne göre, “büyük şehir”²⁶ , “metropol”²⁷ , “kent mekanı”²⁸ , “mega kent” veyahut “global/ küresel kent (sadece kendi ülkesi için büyük bir şehir olarak görülmeyen, küresel piyasalar içinde önemli bir yeri olan kent manasında) ”²⁹ gibi kavramlarda kullanılabilir (Ek 4) .

Fikirtepe, İstanbul, Anadolu Yakası’nda, Kadıköy ilçesinin bir semtidir. Köy yaşantısının belirtileri daha doğrusu semte ki yerleşik hayatın varlığı, MÖ 5500 yıllara dayanıyor (yapılan kazı çalışmalarında, Neolitik Çağ’a ait izler bulunmuştur) . “...imparatorluk payitahtı olarak İstanbul, devletin büyük kredi ve iltizam işleri, sarayın ve kapıkulu ordusunun büyük ihtiyaçları dolayısıyla, en büyük kapital sahiplerinin toplandığı, büyük kredi ve para spekülasyonlarının yapıldığı bir merkez olmuştur. ”³⁰ 1950’li yıllardan itibaren iç göç alarak, küçük bir muhtarlıkken, birkaç mahallenin (Eğitim, Dumlupınar vs.) eklenmesi ile semt halini almıştır (Ek 6) . Nüfusun hızlı ve düzensiz artışı, plansız, çarpık yapılaşmaya yani gecekondulaşmaya (3-4 katlı) neden olmuştur (Ek 7) .

“İstanbul’da nüfus patlaması 1950’li yıllarda başlar. 1950 yılının bir milyonu aşkın nüfusu, 1970’e ulaşıldığında üç milyona, 1975’te dört milyona, 1995’te dokuz milyona yükselmiştir. ”³¹ (Ek 2) Kitlesele olarak kırdan kente gerçekleşen göçün izlerini ve ihtiyaçlarını, İstanbul şehri üstlenmeye çalışacaktı (Ek 3) . İstanbul’u

²⁶Georg Simmel’in *Metropol ve Zihinsel Yaşam/ Les grandes villes et la vie de l’esprit* makalesinde “grande ville” olarak geçmektedir.

²⁷Georg Simmel’in *Metropol ve Zihinsel Yaşam/ Les grandes villes et la vie de l’esprit* makalesinde “grande ville” olarak geçen kelime, bu makalenin Türkçe çevirisinde “metropol” olarak geçmektedir.

²⁸Henri Lefebvre (1991) , *The Production of The Space*, Blackwell, Oxford ve Cambridge’den alıntılan, Şükrü Aslan, “ Birleştiren Ve Ayrıştıran İşlevleriyle İstanbul’da Boğaz Köprülerinin Toplumsal Dili ”, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No: 44, s.109 (Mart 2011)

²⁹John Urry’nin *Mekanları Tüketmek* kitabından esinlenerek yazar tarafından üretilip, kullanılmıştır. John Urry, *Mekanları Tüketmek* [İngilizce’den çeviren:Rahmi G. Ögdül] , Ayrıntı Yayınları, 1999

³⁰Halil İnalçık, *İstanbul, Devlet-i Aliye: Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I, Klasik Dönem (1302-1606) : Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim [Seçme Eserleri- II]* , Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009, s. 280

³¹Çağlar Keyder (Hazırlayan) , *Enformel Konut Piyasasından Küresel Konut Piyasasına - “Kente Göç Başlıyor”* , *İstanbul/ Küresel ile Yerel Arasında*, Metis Yayınları, İstanbul, 2009, s. 174

“üçüncü dünya megakenti” olarak değerlendiren Mike Davis, yine bu başlıkta oluşturduğu tabloda, İstanbul’un 2004’teki nüfusunu 11,1³² milyon olarak not etmiştir.

“Gecekonduklar önce kentin iskan edilmiş bölgelerindeki boş alanlara yapıldı. Ne var ki, kent içi arazinin sağlayabildiği potansiyel, savaşın (2. Dünya Savaşı) bitimini takiben kente akan devasa göç dalgasının yarattığı ihtiyacı karşılamak açısından tümüyle yetersizdi. Ayrıca gecekondukların çok göz önünde kurulması da gecekonduklar açısından pek istenir bir şey değildi. Dolayısıyla, yerleşim için kullanılan arazi doğal olarak kentin iskan edilmiş bölgelerinin hemen dışındaki çevre oldu. Buralarda, toprak fiili olarak sahihsiz araziydi.”³³

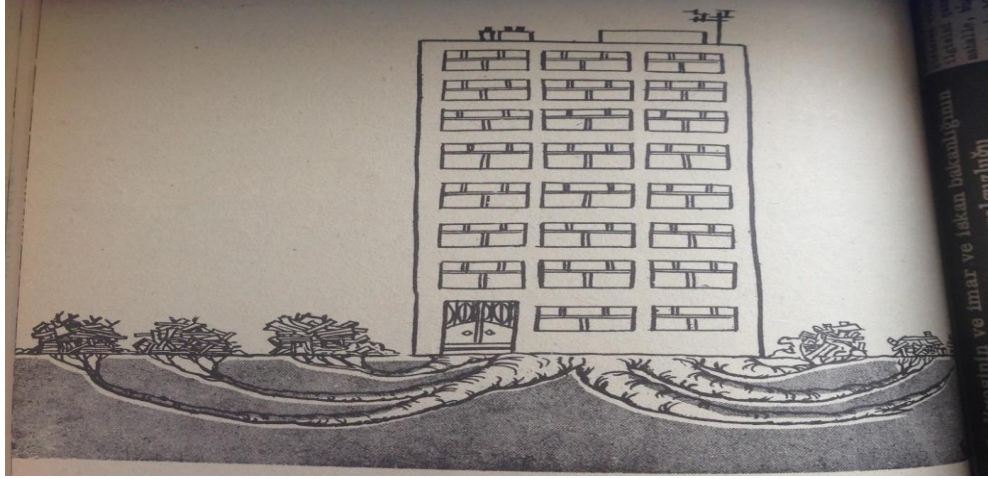
Kırsal alanda tarım fazlası kalan insanların Türkiye’deki ve Avrupa’daki birçok büyük ve iş istihdamı sunan kentlere göçü görülmektedir. Bu göçün yaşandığı kentler arasında İstanbul’un göç getirisi olarak birtakım kentsel önlemler alması durumu ortaya çıkmıştır. Bunlar; göçle artan konut ihtiyacı, bu duruma bağlı olarak kent planlaması ve altyapı sorunlarıdır. İhtiyaçların ve problemlerin eş zamanlı olarak çıktığı bu dönemler de, toprağın büyük bölümünün hala devletin mülkiyetinde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla sağlıklı bir kent planlaması için devletin elinde bulundurduğu kaynak ve mülkiyetleri iyi kullanması gerekmektedir. Ancak, devletin elindeki toprağın, tarımsal iş koşulların dışında kente bir umutla gelen insanlara dağıtımındaki eşitsizlikler yani devletin elindeki toprağın insanlara dağıtmak için gerekli hukuki ve finansal yapı oluşturmaması, bu alanların üzerinde legal ve illegal konut oluşumlarına sebep olmuştur. Yasal konutlar yapsatçıların yaptıkları olurken, illegal konutlar kentlerdeki gecekonduklar olmuştur.

Kırdan kente göç edenler, devletin koordinasyon, plansal ve yönetsel eksiklerini gidermek için ve kendilerine yaşam alanı oluşturmak için, toprak üzerindeki çözümü illegal yöntemlerde buluyorlardı. Göç edenler, kent çeperlerinde ve kentin içinde boş buldukları alanlarda yaşam alanlarını oluşturmaya devam ediyordu. Kentlerde birer ikişer oluşan bu kent oluşumları, yeni yeni gelişen ve ucuz, vasıfsız işgücü bekleyen fabrikalara insan sağladı. Bazı insanlar çalıştıkları fabrikaların ya da atölyelerin civarında yerleştiler. Başlangıçta hem geniş kitlelerle kente göç eden insanların barınmasını sağlayan hem de sermayenin işine yarayan gecekonduklama hali, ilerleyen yıllarda hem kentsel hem de siyasal birçok toplumsal

³² Mike Davis, “**Megakentler ve Desakota’lar**”, Rakam, Birleşmiş Milletler-HABITAT Kent Göstergeleri Veritabanı (2002); Thomas Brinkhoff, “The Principal Agglomerations of the World”, www.citypopulation.de/World.html (Mayıs 2004) kaynağından elde edilmiştir. , Gecekondu Gezegeni, Metis Yayınları, İstanbul,2010, s.18

³³ Çağlar Keyder (Hazırlayan) , *Enformel Konut Piyasasından Küresel Konut - “Kente Göç Başlıyor”* , **İstanbul/ Küresel ile Yerel Arasında**, Metis Yayınları, İstanbul, 2009, s. 175

olaya tanıklık edecekti. Politik hamleler ve kazanılan haklarla gecekonduların bölgeleri aflarla yasal nitelikler kazanmıştır. Bu bölgelerin altyapı maliyetleri de kamuya yansıtılmıştır. Gecekonduların nüfusunun yüksek olduğu ülkeler arasında Türkiye’de yer almaktadır. Gecekonduların nüfusunun, kent nüfusuna oranı % 42,6³⁴, gecekonduların total rakamı ise 19,1 milyondur.

Şekil 3.1: “Gecekondular” Karikatürü

İlhan Tekeli, Yiğit Gülöksüz, Tarık Okyay, 9. Bölüm: *Gecekondular- Karikatür: Bedri Koraman, Gecekondular, Dolmuşlu İşportallı Şehir*, Cem Yayınevi, 1976, İstanbul, s.222

“Kentsel dönüşüm: yaşanabilir sağlıklı kentlerin yaratılması beklenen, kaçak yapılaşmış alanların dönüştürülmesi, doğal afetlerden doğrudan etkilenecek sınırlı alanlardaki konut ve alanların dönüştürülmesi, kent içinde niteliksiz, sağlıksız alanların ve yaşanabilir kent standartlarının dışında kalan alanların dönüştürülmesi, işlevini yitirmiş tarihi mekanların, koruma alanlarının dönüştürülmesi konularını içerir.”³⁵

Fikirtepe Mahallesi, diğer gecekondular mahallerinden (Ayazma, Ayazağa, Gülensu, Sulukule, Tarlabası vs.) bağımsız/ farklı olarak, kamu, hazine ya da vakıf arazilerini “işgal” etmemiş, evlerini yaptıkları alan ve arazileri satın alarak, buradaki arsaları özel tapulu mülkleri yapmışlardır (Ek 8) . Çoğunluğu ruhsatsız olsa da her bir arsa, arazi “hukuksal” olarak kişilerin müstakil tapulu mal varlıklarıdır (Ek 9). Dolayısıyla, Fikirtepe Mahallesinde yaşayan insanları, sorgusuz sualsiz, zor kullanarak yerlerinden atacak argümanlar oluşturmak yerine, daha “uzlaşmacı” , Fikirtepe sakinlerini daha “ikna” edici yollarla kentsel dönüşüm sürecine katmak

³⁴ Mike Davis, “**Dünya Geneline Gecekondular Mahallelerinin Toplam Nüfusu**”, 2003 Birleşmiş Milletler-HABITAT vaka çalışmaları gibi birçok çalışmadan yararlanılarak tahmini olarak belirtilmiştir. , *Gecekondular Gezegeni*, Metis Yayınları, İstanbul, 2010, s.40

³⁵ Orhan Türkdöğen, *İstanbul Gecekondular Kimliği*, 10. Kültür Sanat Yayıncılık, 2006

gereklidir. David Harvey³⁶e göre, toprak ve üzerindeki yapıların kapitalist jargondaki/ ekonomideki kullanım ve dönüşüm değerleri, diğer mallara (araba, kalem, ziynet eşyası vs.) nazaran daha farklı bir anlamı vardır. Hukuktaki terimiyle “taşınamaz mal” olup, buldukları yerden başka bir yere hareket edemezler. Mutlak konumları ile kullanımı belirleme hali, kullanıcıya/ mal sahibine bağlıdır. Evlerinden “zorla” çıkartılamayan, yerlerinden edilemeyen insanları, projeye dahil eden, “gönüllü” katılım sağlayacak, ranta onları da dahil edecek stratejiler izlemek “zorunda” kalınmıştır. Gerekli olan “hukuksal” altyapıyı devletin kurumlarının adım adım oluşturduğu görülmektedir.

“İsyankar”³⁷, “şehir eşkıyası”, “çılgın”, “yasa tanımaz”, “renk körü (trafik ışıklarını pek fark etmemelerinden dolayı) ”, “reis” vs. lakaplarıyla bölgedeki minibüsçülerden ve minibüs hattına değinmek de gerekmektedir. Evet, bir kural tanımaz halleri mevcut, ayakta yolcu alma yasağına rağmen ayakta yolcuyu bırakın, insanlardan kapıları kapanmayan ve o halde polisten kaçmakta olan birçok minibüs şoförü görmüşlüğüm var... Sahrayıcedid- Merdivenköy- Gözcübaba- Fikirtepe- Hasanpaşa- Kadıköy/Rıhtım hattı minibüsleri, geçtikleri hat üzerinden geçen 8/A belediye otobüsü ile aynı hatta görev yapmaktadırlar. Aynı yol veya hat üzerinde beraber çalışmaları yer yer psikolojik gerilimleri ve yol üzerinde hem yayaları, diğer araçları hem de otobüs ve minibüsün içindeki yolcuların hayatlarını tehdit etmektedir. Bu minibüs yolculuğu, seyrek saatleri ve yolcu yoğunluğu olan 8/A otobüsünün alternatifidir. Fikirtepe’deki kentsel dönüşümü, 8/A otobüsü yerine, bu hat üzerindeki minibüslerden herhangi birini öğleden sonra seçerseniz – yolcu kalabalığı olmayan saatlerde minibüs oldukça yavaş gidecektir. - , Mandıra Caddesi’nin başından sonuna kadar Fikirtepe’deki kentsel dönüşümü çıplak gözle izleyebilirsiniz.

8/A otobüsüne göre, -görece- daha az insanın kullandığı ve yine otobüse nazaran daha az duran bu toplu taşıma aracına binmek kimi zaman ciddi anlamda cesaret istemektedir. Çeşitli sebeplerden ötürü minibüs, zaman zaman hızlanabilir ve başta kendisini, minibüsün içindeki yolcuları ve trafikte olan araç, yayalara tehlike saçabilmektedir. Adrenalin tutkunları gibi hareket eden bazı minibüs şoförleriyle bu hat, bir lunaparka, minibüs ise, anında hız trenine (roller-coaster) dönüşebilir. Bazen

³⁶ David Harvey, **Asi Şehirler**, Metis Yayınları, İstanbul, 2013

³⁷ Günlük konuşma dilinde minibüsçülere söylenen sıfatlar, tırnak içine alınarak, cümleye, yazar tarafından eklenmiştir.

(saatlere göre, iki minibüs arasındaki mesafe dakikası kurallarına göre vs. değişiyor.) bu cadde, 5 ile 8 dakika arasında geçilirken, bazen de 15 dakikalık kentsel değişim “sightseeing (geziye) ” e dönüşebiliyor. Mandıra Caddesi’nde durulacak, beklenilecek durak bile vardır. O da, “Külünkoğlu Fırını”dır. Bu nokta da minibüs şoförleri, minibüsün içindeki yolcu sayısına da güvenerek, hat üzerindeki dakika mesafesini belirledikten (bu durakta sırf dakika ve iki minibüs arasındaki mesafeleri kontrol eden, saatleri, dakikaları tutan “görevliler” vardır.) sonra yollarına devam ederler. Tabi bu süreci fırsata dönüştürmek isterseniz, bölgeyi daha iyi gözlemleyebilirsiniz. Şimdiye kadar hiç bu kadar köklü kentsel dönüşümler görmeyen ve savunmasızlığında olan biri olarak, minibüs ağır ağır Gözcübaba Mahallesi’nden geçmeye (geliş yönü Sahrayıcedid, gidiş yönü Kadıköy olduğunda) başladığında sağlı sollu yükselen apartmanları, rezidansları, kuleleri, sokakların arasından yükselen yeni oluşumları çarpıcı şaşkınlıklarla görebilmektedir.

Mandıra Caddesi’nin girişinden itibaren 2009 ile 2016 yılları arasındaki (kentsel dönüşüm baz alınarak) birçok değişiklikler, dönüşümler gözlemlenebilmektedir. Bunlardan çarpıcı olanları; Kadıköy yönünde giderken, sol tarafta kalan ve Mandıra Caddesi’ni, Fahrettin Kerim Gökay Caddesi (Minibüs Caddesi) ’ne bağlayan yol üzerinde (Doktor Erkin Caddesi) Dumlupınar parkı³⁸ (spor aletlerinin, çocuk oyun alanının, oturmak için bank ve kamelyaların olduğu) oluşturulmuştur. Yol kenarı, kısa ve fazla yeşilliği olmazsa da, bu çevre düzenlemesi, mahallenin biraz daha havasını değiştirmiştir. Yola devam ettikçe, sağ taraftaki sokak aralarından Fikirtepe’nin D-100 karayoluna bakan bölümünde yükselen rezidansların inşaatlarını görebilirsiniz. Yine aynı şekilde Mandıra Caddesi’nde boşaltılan apartman ve iş yerlerini görebilirsiniz, “arsalarınız değeri karşılığında alınır” yazılı emlak işleriyle uğraşan dükkanları da görebilirsiniz, inşaat firmalarının büroları, danışma, bilgi alma ofisleri de mahallenin görünen, renkli ve görkemli mimarileriyle ilginizi mahalledeki herhangi bir çorapçı, çantacı ya da düğün sarayından daha ilgi çekici olabilmektedir. Yolda ilerledikçe, Mandıra Caddesi’nin adacıklarındaki antlaşmaların sağlandığı ve apartmanların yıkıldığı, çevrildiği toprak alanlar da görebiliriz. Bunun yanı sıra, oluşturulacak sitelerden, rezidanslardan önce yapılan, inşaat alanların içindeki mimarlık ya da toplantı ofisi görünümündeki “havali” mekanlarda mahalle içinde oldukça göze batan (dikkat çeken anlamında) –

³⁸ 2005 tarihinde parkta çevre düzenlemesi yapılmıştır.

şimdiden- yapılarıdır. Bunlardan Mandıra Caddesini üstündeki “Mina Tower”³⁹’dır. Girişinde yüksek çam ağaçlarının dikildiği ve yine giriş kapısının beyaz sütunlarla görkemlileştirdiğini görebiliriz. Daha sonra, yine yolun sağ tarafında, Sefa İnşaat-Koyuncu Group firmalarının inşaat alanı olan “Evinpark Projesi”⁴⁰ için hazırlanan alanı görmekteyiz. Mandıra Caddesi’ni Hasanpaşa Mahallesi’ne bağlayan dört yol ağzına gelindiğinde sağ tarafta Evinpark Proje alanının yanında, tartışmalı Anka Yapı’nın inşaat alanı (Ek 19), dört yol ağzının diğer tarafı yani sol tarafında da, Sinanlı Yapı ve Yiğit Group işbirliği ile “Sinanlı Fortis Proje” alanını görmekteyiz. Hemen ilerisinde ise Emay İnşaat’ın “KentPlus Projesi”⁴¹’nin (Ek 33) yükseldiğini görmekteyiz.

Yerel yönetimle bir şekilde ortaklaşa yürümek zorunda olan bu süreç ile ilgili, bölgenin belediyesinin faaliyet raporları incelendi ve bu raporlardan bölge ile ilgili başlıklar, çalışmalar, grafik ve tablolara bakıldı. Kamuoyunda çıkan “deprem” hassasiyeti ile ilgili bölgenin belediyesi de 2011 yılındaki faaliyet raporunda da belirtmiştir.

“Başkanlığımızca, ilçe sınırlarımız içindeki alanda 1998 tarihli Deprem Yönetmeliği’nden önce yapılmış mevcut yapıların yenilenmesine olanak verecek şekilde yürürlükteki imar haklarının artırılmasına yönelik çalışmalara başlanmıştır. Bu çalışmalar, etaplar halinde yapılmakta olup teklif hazırlama çalışmalarımız devam etmektedir.”⁴²

İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın “pilot bölge”si olarak seçildiği Fikirtepe’nin bağlı olduğu Kadıköy Belediyesi, bölgede ve Kadıköy ilçesinin birçok semtinde gerçekleşecek imar yenileme izinlerini yine 2011 yılındaki faaliyet raporlarında belirtmiştir. Böylelikle, dönüşümün hukuki altyapısı yerel yönetimlerle meşruluk kazanmaya devam etmiştir.

“Öncelikle Fenerbahçe, Feneryolu, Göztepe, Erenköy, Sahrayıcedit, 19 Mayıs, Kozyatağı, Caddebostan, Suadiye, Bostancı Mahalleleri’nin tamamı ile Zühtüpaşa, Eğitim, Fikirtepe, Dumlupınar ve Merdivenköy Mahalleleri’nin bir bölümünü kapsayan 11.05.2006 tt.li 1/1000 ölçekli Kadıköy Merkez E-5 (D-100) Otoyolu Ara Bölgesi Uygulama İmar Planına göre uygulama yapılan bölgedeki yapıların yenilenmesi amacıyla yürürlükteki inşaat emsalinin artırılmasına yönelik olarak farklı özelliklerdeki bölgelerde parseller üzerinde örneklemeler

³⁹Firma: Başaran Gayrimenkul, Proje: **Mina Towers** <http://basaraninsaat.net/mina-towers/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁴⁰Firma: Sefa İnşaat ve Koyuncu Grup, Proje: Evinpark Fikirtepe <http://emlakkulisi.com/sefa-koyuncu-evinpark-fikirtepe-projesinin-ilk-gorselleri/331223> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁴¹Firma: Emay İnşaat, Proje: **KentPlus Kadıköy** <http://www.emayinsaat.com.tr/proje/kentplus-kadikoy> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁴² 1/1000 Ölçekli 11.05.2006 t.t.li Uygulama İmar Planı Sınırlarını Kapsayan Alanda Binaların Yenilenmesine Olanak Sağlayıcı Emsal Artış Talebi, **<http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar>**; [file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2011_faaliyet-2a6c1251-f344-4865-94cb-1c9dbc39e549%20\(1\).pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2011_faaliyet-2a6c1251-f344-4865-94cb-1c9dbc39e549%20(1).pdf), s. 108-9 [son erişim tarihi: 14.10.2016]

yapılarak 1/1000 ölçekli mer'i Plana eklenecek şekilde ilave Plan Notları Teklifi, Müdürlüğümüzce hazırlanmış, karar alınmak üzere 05.12.2011 gün ve 2011/1647133 sayılı Başkanlık Makamı'na yazımız ile Kadıköy Belediye Meclisi'ne sunulmuştur. Kadıköy Belediye Meclisi ve Belediyemizle ortak çalışma yapılarak mevcut yapıların yenilenmesine yönelik çalışma örnekleri, bilimsel verilere dayanan dosya ile Büyükşehir Belediyesine teslim edilmiştir. »⁴³

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, bölgedeki kontrolü ve süreci elinde tutabilmek amacıyla mevzuattan da yararlanmaktadır. Büyükşehir Belediyesi kanunu olan 5216⁴⁴ ile, ilçe sınırlarında kendi görev ve sorumluluklarının olduğu alanlara, bölgenin yerel yönetiminin hukuksal olarak önüne geçilmiştir. Bu durum yine Kadıköy Belediyesi'nin 2011 faaliyet raporlarında belirtilmektedir.

“5216 sayılı Yasaya göre; hazırlanan teklifleri aynen veya tadilen onaylama yetkisi Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na ait olup 1/1000 ölçekli ilave Plan Notları Teklifinin, Büyükşehir Belediye Meclisi'nce uygun görülerek Büyükşehir Belediye Başkanı'nca onaylanması halinde uygulamaya geçilebilecektir. İkinci etap olarak Kadıköy - Koşuyolu – Acıbadem - Hasanpaşa bölgelerini kapsayan alanda eski binaların yenilenmesi amacıyla çalışmalara başlamış ve bu çalışmalar devam etmektedir. »⁴⁵

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, mevzuatla elinde bulundurduğu görev ve yetkileri, Fikirtepe'deki dönüşümün belgesini onaylayarak gerçekleştirmiştir. Sürecin başlaması için yasal adımlar hızla atılmaya başlanmıştır.

“09.03.2005 - 22.03.2007 t.t.li 1/5000 ölçekli Kadıköy Merkez E-5 (D-100) Otoyolu Ara Bölgesi Nazım İmar Planı ve Tadilatı ile “Özel Proje Alanı - Kentsel Dönüşüm Alanı” olarak belirlenmiş olan, Fikirtepe - Dumlupınar - Merdivenköy ve Eğitim Mahallelerinin bir bölümünü kapsayan alanda müdürlüğümüzde çalışmalarına katkı sunduğu 1/1000 ölçekli Fikirtepe ve Çevresi Uygulama İmar Planını 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7/b maddesine göre, Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nca yapılarak 22.02.2011 tarihinde onaylanmıştır. »⁴⁶

⁴³ 1/1000 Ölçekli 11.05.2006 t.t.li Uygulama İmar Planı Sınırlarını Kapsayan Alanda Binaların Yenilenmesine Olanak Sağlayıcı Emsal Artış Talebi,

<http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar;>

file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2011_faaliyet-2a6c1251-f344-4865-94cb-1c9dbc39e549%20(1).pdf, s. 108-9 [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁴⁴ “Büyükşehir Belediyesi Kanunu” <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

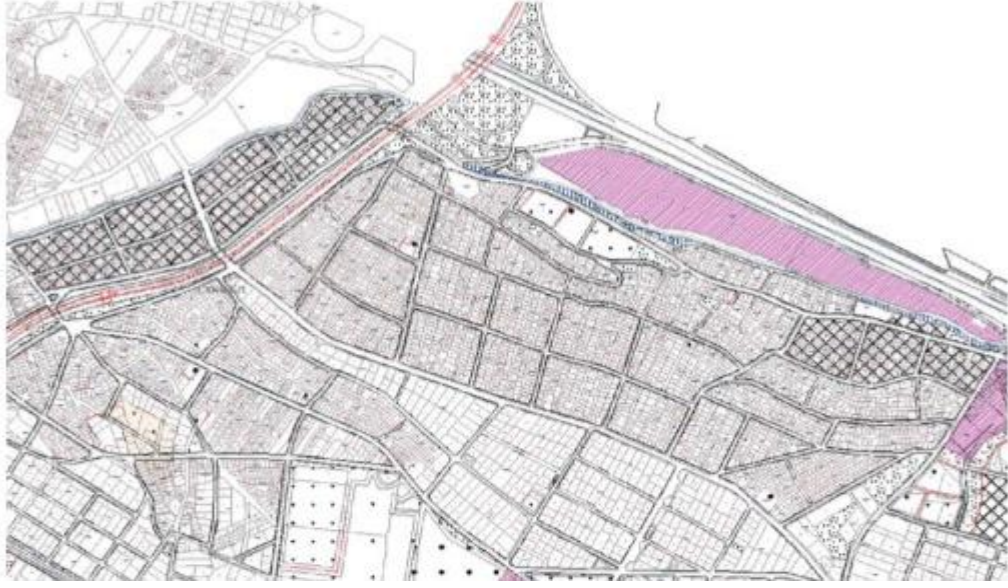
⁴⁵ 1/1000 Ölçekli 11.05.2006 t.t.li Uygulama İmar Planı Sınırlarını Kapsayan Alanda Binaların Yenilenmesine Olanak Sağlayıcı Emsal Artış Talebi,

<http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar;>

file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2011_faaliyet-2a6c1251-f344-4865-94cb-1c9dbc39e549%20(1).pdf, s. 108-9 [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁴⁶ **<http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar;>**

file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2011_faaliyet-2a6c1251-f344-4865-94cb-1c9dbc39e549%20(1).pdf s. 108 [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Şekil 3.2: 22.02.2011 t.t.li 1/1000 ölçekli Fikirtepe ve Çevresi Uygulama İmar Planı

“22.02.2011 t.t.li 1/1000 ölçekli Fikirtepe ve Çevresi Uygulama İmar Planı” ,
[http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar;](http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar;file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2011_faaliyet-2a6c1251-f344-4865-94cb-1c9dbc39e549%20(1).pdf)
file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2011_faaliyet-2a6c1251-f344-4865-94cb-1c9dbc39e549%20(1).pdf, s. 108 [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Kentsel Dönüşüm pilot bölgesi için gerekli bütün yasal uygulamalar, gereklilikler hızlı bir şekilde ilerlerken, bu dönüşüme bu kadar hızlı cevap veremeyecek olan bölgenin insanlarını dönüşümle ilgili bilgilendirecek Bilgilendirme Bürosu da yine yasal düzenlemelerle eş zamanlı olarak açılmaktadır. Bölgede yapılacak konuşulan her konuyla ilgili bilgiler bu büro yardımıyla insanlara ulaşacaktır.

“22.02.2011 t.t.li 1/1000 ölçekli Fikirtepe ve Çevresi Uygulama İmar Planı ile; plan sınırları içindeki parsellerde seçenekli yapılanma hakları verilerek parsellerin birleşerek büyüklüklerinin artmasıyla kademeli olarak inşaat emsali değerlerinde de artış olmaktadır. Onaylı planın tanıtılması ve uygulamaya ilişkin açıklamalar yapılarak halkın bilgilendirilmesi amacıyla Fikirtepe Bilgilendirme Bürosu kurulmuş, bölge halkına hizmet verilmiştir. 22.02.2011 t.t.li 1/1000 ölçekli Fikirtepe ve Çevresi Uygulama İmar Planı, uygulamaya hazır olup İmar Durumu verilmektedir.”⁴⁷

Kentin merkezinde kalan ve toprakları kentin yeniden üretimine kar getirecek bu bölge, kentsel dönüşümün pilot bölgesi seçilince (kentsel dönüşüm ve yıkımın -ilk olarak- başlaması gereken bölge) , yapı şirketlerinin ilgisini çekti. Anka, Ukra,

⁴⁷[http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar;](http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar;file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2011_faaliyet-2a6c1251-f344-4865-94cb-1c9dbc39e549%20(1).pdf)
file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2011_faaliyet-2a6c1251-f344-4865-94cb-1c9dbc39e549%20(1).pdf, s. 108 [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Baysaş İnşaat, Varyap, A-Z İnşaat, Selimoğlu, Ekşioğlu, Ağaoğlu gibi inşaat firmalarının bu bölgedeki rekabetleri, açtıkları irtibat büroları, ofisleri ile sürdürüldü (Bu ofislerde, arsa sahiplerini yapacakları projelerle ilgili bilgiler verildi ve “haklarının yenmeyeceği” ifade edildi.) . [“Varoşlarda yaşayanlar, yasadışı oturanlar oldukları ve birçoğu uzun-dönemli ikametlerini kesin olarak kanıtlayamadıkları için tazminat hakları yok.”]⁴⁸ Sadece yapı şirketlerinin değil, Büyükşehir Belediyesi’ne ait kentsel dönüşüm bilgilendirme ofisleri de bölgede yer almaktadır. Hem zamansal hem de mekansal olarak firmalar ve belediye mekandır. “Harvey’in en açık biçimde gösterdiği gibi, ‘mekanı alt etmek için mekansal örgütlenme şarttır.’ (1985: 145)⁴⁹ Bölgedeki toplumsal dinamiklere daha rahat dokunabilmek ve bilgi öğrenip, bilgi dağıtmanın mekanları bu yolla oluşturulmuştur.

“Öyleyse şehri nasıl örgütlemeli?” sorusuna Harvey şöyle cevap vermektedir: Elimizdeki en iyi seçenek, şehri bir şirket yapısı içinde tasvir eden teoridir ki, kaçınılmaz olarak şirket yapısına özgü karar alma mekanizmalarının şehre uyarlanmasına yol açar. Bu karar verme süreçlerinin ilerici güçler tarafından devralındığı zamanlarda, kapitalist gelişmenin daha fütursuz biçimlerine meydan okumak, toplumsal eşitsizlik ve çevre tahribatı gibi gözümüzün önünde duran felç edici soruları yüksek sesle dile getirmek mümkün olmuştur.⁵⁰ Bu paragrafın anlamını, daha ileride, Tek Ev (Ek 21) başlığının altında, Tek Ev’in duruşuyla anlayacağız.

Fikirtepe’de dönüşüm için hızlı adımları yasal düzenlemeler ve yaptırımlarla yapan İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın yanı sıra yerel belediyenin de bölgede gerekli denetimler yaparak dönüşümün gerçekleşeceği alanları tespit etmiştir. Parsellere ayrılmış olan Fikirtepe’de artık planlar tartışılmaktadır.

“2010 yılı içerisinde Kadıköy Belediye Meclisine Müdürlüğümüz teklifi ya da şahıs parsellerine yönelik gönderdiğimiz ve Kadıköy Belediye Meclisince uygun bulunarak onaylanmak üzere İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı’na gönderilen 18 adet 1/1000 ölçekli teklif plan dosyası 2011 yılında onaylanmıştır. 2011 yılında onay sürecini tamamlayan bu planların askı-dağıtım arşivleme-itiraz işlemleri yapılmıştır. 2011 yılında Bakanlıkça imar kanununun 9.maddesi gereği re’sen yapılarak onaylanan 4 adet ve İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 5216 sayılı yasanın 7-b maddesi gereği yaptığı ve onayladığı 1 adet 1/1000 ölçekli uygulama imar planının askı-dağıtım-arşivleme-itiraz işlemleri yapılmıştır. 2011 yılı içerisinde Müdürlüğümüzün teklifi ya da şahıs teklifi olan ve Kadıköy Belediye Meclisine

⁴⁸David Harvey “The Right to the City” *New Left Review* 53, Eylül-Ekim, 2008, s. 23–40.

⁴⁹ John Urry, *Mekanları Tüketmek*, “Toplumsal Nesnelere ve Mekan” , Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 100

⁵⁰ David Harvey, *Asi Şehirler*, Metis Yayınları, 2013, İstanbul s. 200-201

iletmişimiz 10 adet 1/1000 ölçekli plan tadilatı teklifi Büyükşehir Belediye Meclisince onaylanmış olup, onaylı planların askı-dağıtım-arşivleme-itiraz işlemleri yapılmıştır. Teklif planlardan 2 adet dosya ise Başkanlığımıza iade edilmiş, 10 adet dosya İstanbul Büyükşehir Belediyesinde beklemektedir.”⁵¹

Fikirtepe mahallesinin yasal bağılılığı olan Kadıköy Belediyesi’ne kentsel dönüşüm sürecinde çok iş düşmüştür. Planları incelemek, arz ve talep sürecini takip etmek, itirazları değerlendirmek, dönüşümün yasal işlemlerini takip etmek gibi bürokratik ve hukuksal süreçler, dönüşümün sancılarını hazırlayanlardı. Bu konularla ilgili dosyalar, bilgiler, hareketlilikler 2011 yılında Kadıköy Belediyesi’nin faaliyet raporlarında yer almaktadır.

“Askı işlemleri sırasında gelen itiraz dilekçeleri ya da dilekçe ile yapılan tadilat taleplerine yönelik olarak; 7 adet dosya Kadıköy Belediye Meclisince reddolmuştur. Kadıköy Belediye Meclisinin uygun gördüğü ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı’na gönderdiğimiz itirazlardan İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından 6 adet dosya reddolmuş, 1 adet dosya uygun görülmüş ve 8 adet dosya halen İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı’nda beklemektedir.”⁵²

İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile Kadıköy Belediyesi arasında geçen bölgesel hukuksal mevzular tıkanma sürecine girince, devreye Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın girdiği görülmektedir. Bürokratik tıkanmayı hızlandıracak adımlar, onaylar ve geri çevirmeler artık bakanlığın kontrolü altındadır.

“Yine Kadıköy Belediye Meclisinden geçen ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı’na gönderdiğimiz ve Bakanlık Onaylı planlara yapılan 5 adet itiraz dosyasından 1 adeti Bakanlıkça reddolmuş, 4 adedi Bakanlıkta beklemektedir. Söz konusu itirazların reddolanlarına yönelik parsel ilgililerine bilgilendirme uygun yapılmış olup, görülenlerin ise tekrar askı-dağıtım işlemleri yapılmıştır. 2011 yılı içerisinde 1/5000 ölçekli planı iptal olan parsellere yönelik 7 adet 1/1000 ölçekli iptal planları yapılarak Kadıköy Belediye Meclisine gönderilmiştir. Kadıköy Belediye Meclisinin uygun gördüğü iptal 1/1000 planlar Büyükşehir Belediye Meclisince tarafımıza iade edilmiştir.”⁵³

Devreye Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın girmesi, dönüşüm sürecinde, dönüştürülecek alanlardaki insanların daha hızlı karar vermesi konusunda daha baskıcı bir tavır izlemiştir. Bu baskıcı argümanlarından biri de alanın

⁵¹ “1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Tadilatları” ,

<http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar;>

file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2011_faaliyet-2a6c1251-f344-4865-94cb-1c9dbc39e549%20(1).pdf, s. 109- 10 [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁵² “1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Tadilatları” ,

<http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar;>

file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2011_faaliyet-2a6c1251-f344-4865-94cb-1c9dbc39e549%20(1).pdf, s. 109- 10 [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁵³ 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Tadilatları,

<http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar;>

file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2011_faaliyet-2a6c1251-f344-4865-94cb-1c9dbc39e549%20(1).pdf, s. 109- 10 [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“kamulaştırılması”dır. “İmar uygulamaları sırasında açılan yollara yönelik şahısların açtığı ‘Kamulaştırmasız El Atma’ davalarına yönelik teknik bilgi belge hazırlanarak gönderilmiştir.”⁵⁴

Arazi kullanma biçimi ve toprak/ mekan organizasyonuna önem veren klasik rant teorilerine karşılık Harvey, kentsel bağlamları olan toprağı diğer metalara göre farklı konumlandırmıştır. Yani İstanbul’un herhangi bir mahallesindeki toprak ya da ev/ apartman arazi ile Fikirtepe’deki toprağın/ alanın kentsel bağlamda farklı değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü kullanım ve değişim değerleri, bu bağlam dolayısıyla değişmektedir. Umut vaat eden, ileride ya da alındığı dönemde değerli kılınan bir meta olarak değerlendirilen toprak, kentsel arsa olarak değer kazanır. Fikirtepe’deki projenin bölgeye attığı meta değerleri; kentsel arsa kapsamına girmesi, altyapıyla donatılması gerektiği ve imar planı üstünde nasıl kullanıldığı ya da kullanılacağı belirtilmesidir.

“6306 sayılı Afet Alanı Altındaki Alanların Dönüşümü Yasası”⁵⁵na göre hak sahipleri 2/3 oranında uzlaşır ve geriye kalan 1/3 uzlaşmamakta direnirse 1/3’ün payı öncelikle açık arttırma suretiyle diğer maliklere teklif edilir. Alan olmazsa kamulaştırma yolu ile idare bu hisseleri satın alıyor ve yeni projenin ortağı olunur.

Parselleri birleştirdiğinde emsali dörde çıkaran ve yükseklik sınırlarını kaldıran imar hakkının verilmesi ile bölgedeki çalışmalara hız verildi. Bu hakkın

⁵⁴ 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Tadilatları,

<http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar;>

file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2011_faaliyet-2a6c1251-f344-4865-94cb-1c9dbc39e549%20(1).pdf, s. 109- 10 [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁵⁵<http://www.csb.gov.tr/gm/altyapi/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=banner&Id=114>

MADDE 5- (1) Riskli yapıların yıktırılmasında ve bunların bulunduğu alanlar ile riskli alanlar ve rezerv yapı alanlarındaki uygulamalarda, öncelikli olarak malikler ile anlaşma yoluna gidilmesi esastır. Anlaşma ile tahliye edilen yapıların maliklerine veya malik olmasalar bile kiracı veya sınırlı aynı hak sahibi olarak bu yapılarda ikamet edenlere veya bu yapılarda işyeri bulunanlara geçici konut veya işyeri tahsisi ya da kira yardımı yapılabilir. (2) Uygulamanın gerektirmesi hâlinde, birinci fıkrada belirtilenler dışında olup riskli yapıyı kullanmakta olan kişilere de birinci fıkra hükümleri uygulanabilir. Bu kişiler ile yapılacak olan anlaşmanın, bunlara yardım yapılmasının ve enkaz bedeli ödenmesinin usul ve esasları Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca belirlenir. (3) Uygulamaya başlanmadan önce, riskli yapıların yıktırılması için, bu yapıların maliklerine altmış günden az olmamak üzere süre verilir. Bu süre içinde yapı, malik tarafından yıktırılmadığı takdirde, yapının idari makamlarca yıktırılacağı belirtilerek ve tekrar süre verilerek tebligata bulunulur. Verilen bu süre içinde de maliklerince yıktırma yoluna gidilmediği takdirde, bu yapıların insandan ve eşyadan tahliyesi ve yıktırma işlemleri, yıktırma masrafı ile gereken diğer yardım ve krediler öncelikle dönüşüm projeleri özel hesabından karşılanmak üzere, mahallî idarelerin de iştiraki ile mülki amirler tarafından yapılır veya yaptırılır.

tanınması, 200 metre karelik bir arsa sahibini, 2 katlı gecekondusunun yerine, yapılacak bir kulede (rezidansta) 6 daire sahibi yapabiliyor.

Toplam 150 hektar büyüklüğünde olan Fikirtepe, 4 bin 500 (yaklaşık 6 bin 341 bina vardır) adet parseldir. Parsellerin birleştirilerek yapılacağı bu dönüşümde, arsa sahipleri kendi aralarında anlaşmalar yaparak toplu olarak imza veriyorlar, kontrat imzalıyorlar, ön sözleşmeler yapıyorlar. Fikirtepe kentsel dönüşümünü hızlandıran, işi kolaylaştıran Fikirtepeliler oluyor. 2011 Aralık sonu gibi başlayan yıkımlarda, 16 parseli kapsayan ve dokuz bin yıllık olan Fikirtepe Höyük'üne denk geliniyor. Halbuki, 2010 yılında, İstanbul 5 Numaralı Koruma Kurulu tarafından, bu bölge, SİT alanı ilan edilmişti. Yani höyüğün bulunması çokta şaşırtıcı bir olay değil. Şehir Planlama Müdürlüğü, Belediye Meclisini yazı ile uyardı, “bu bölge SİT alanıdır.” Höyüğün bulunduğu 16 parselden yüksek imar hakkı alındı (Eğitim Mah. 3063 numaralı adanın, 20-31.parsel aralığı ve 3062 numaralı adanın, 1-4.parsel aralığı ve 6.parseli yüksek imar izni kapsamında çıkartıldı.) . İzinden “mahrum” kalan vatandaşların hayali suya düştü.

Höyük sürpriziyle karşılaşan Fikirtepe/ Eğitim Mahallesi'nin muhtarı, Sebahattin Güven; “Karar bölgede şok etkisi yarattı. Kentsel dönüşüm planları geçene kadar böyle bir arkeolojik alandan haberimiz yoktu. Burasının SİT alanı olduğunu yeni öğrendik. İnsanlar, müteahhit ile ön protokol yapmıştı Bu kararla hayaller yıkıldı. Ben de muhtar olarak demoralize oldum. O insanların mağduriyetine çözüm getirilmeli.” dedi. [Höyükten çıkartılan ve insanlık tarihinin ilk yaşamına dair kırık çömler Arkeoloji Müzesi Müdürlüğündedir.]

Yüksek Seçim Kurumu'nun SECSİS⁵⁶ isimli uygulaması ile, 2009 ve 2015 yılları arasında yapılan yerel, genel, referandum ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin, illere, mahallelere göre detaylı incelenmesi yapıldığında, Fikirtepe Mahallesi ile ilgili birçok bilgiye ulaşılabilmektedir. Bu uygulamadan yıllara göre kayıtlı seçmen sayısını ve seçmenlerin oy verdiği partilerin analizi rahatlıkla yapılabilir. Fikirtepe Mahallesi'ndeki dönüşümün açıklandığı zamanlarda gerçekleşen 2009 Yerel Seçim verilerine göre⁵⁷, 14. 338 kayıtlı seçmen sayısından 10.649 kişi seçimde oy

⁵⁶2009 yılında yapılan mahalli seçimlerinden günümüze kadar olan seçim sonuçlarının detaylı bilgisi için gerekli bağlantı; SEÇSİS- Sandık Sonuçları Paylaşım Sistemi <https://sonuc.ysk.gov.tr/module/GirisEkrani.jsf> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁵⁷ SEÇSİS- Sandık Sonuçları Paylaşım Sistemi <https://sonuc.ysk.gov.tr/module/GirisEkrani.jsf> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

kullanmıştır. Bu oyların 6090'ı AKP'ye verilmiştir. AKP'ye en yakın oy alan partiler, CHP ve MHP'dir. Yine 2010 yılında yapılan Referandum (Halk Oylaması) ' da, kayıtlı seçmen sayısı 14.419 kişiden, 12.171 seçmenin oy kullandığını görüyoruz. Geçerli seçmen sayısının 6653⁵⁸'ü, Referandum'da "EVET" demiştir. 2011 Genel Seçim'e geldiğimizde, kayıtlı seçmen sayısının 14.419⁵⁹ olduğunu görüyoruz. %84 (12.171 seçmen oyu) katılım oranının 7096'sı AKP, -AKP'ye en yakın olarak- 2458'i ise CHP seçmenidir. Fikirtepe Mahallesi'nin Kentsel Dönüşüm için Pilot Bölge olmasından sonra, birçok parselde evler, apartmanlar boşaltıldı. Apartman ve evlerin üstlerine, o evi ya da apartmanı yapılan anlaşmalarla hangi firma aldıysa, firmanın isminin bulunduğu tabela asılıdır. Apartmanlar, evler birer ikişer boşaltılmaya başladı ve Fikirtepe yavaş yavaş "hayalet mahalle" haline gelmeye başladı. Mahallede bulunan kiracılar, başka yerlerde ev bakmaya başlamışlardı (genellikle İstanbul/ Ataşehir ilçesine bağlı Fındıklı Mahallesi'ne) ve taşınmışlardı, ev sahipleri ise müteahhitlerden kira yardımları alarak, yıllardır yaşadıkları evlerini yıkımlar için terk etmişlerdi. Fikirtepe Mahallesi'ndeki bu nüfus azalmasını, mahallenin günden güne, yıldan yıla nüfusunun azaldığını 2014 Mahalli/ Yerel Genel Seçimleri⁶⁰nden de anlayabiliriz. Bu seçimlerde Yerel Belediye Başkanlığı ve Büyükşehir Belediye Başkanlığı için oy verecek kayıtlı seçmen sayısı, 14.419'dan, 11.457 kişiye düşmüştür. Bu iki başlık için en çok oy alan siyasal parti bir kez daha AKP (Yerel Belediye Başkanlığı için: 5268, AKP'ye en yakın oy alan siyasal parti 2485 oy ile CHP'dir. Büyükşehir Belediye Başkanlığı için: 5395, AKP'ye en yakın oy alan siyasal parti 2585 oy ile CHP'dir.) olmuştur. 2014'de Referanduma gidilen 12. Cumhurbaşkanlığı seçiminde, Fikirtepe'de oy için açılan sandık sayısı (29)⁶¹ diğer yıllara göre daha da azalmıştır. 11.156 seçmenden, 7531 kişi Cumhurbaşkanlığı için aday olan isimlere (aday olan isimler; Recep Tayyip Erdoğan, Ekmeleddin İhsanoğlu, Selahattin Demirtaş'tır.) oy vermiştir. Verilen oylardan 4555'i Recep Tayyip Erdoğan'a verilmiştir. 2015 Haziran Genel Seçimlerinde, kayıtlı seçmen sayısı 10.566'ya düşmüştür. 2015 Kasım'da tekrarlanan

⁵⁸ SEÇSİS- Sandık Sonuçları Paylaşım Sistemi <https://sonuc.ysk.gov.tr/module/GirisEkrani.jsf> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁵⁹ SEÇSİS- Sandık Sonuçları Paylaşım Sistemi <https://sonuc.ysk.gov.tr/module/GirisEkrani.jsf> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁶⁰ SEÇSİS- Sandık Sonuçları Paylaşım Sistemi <https://sonuc.ysk.gov.tr/module/GirisEkrani.jsf> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁶¹ SEÇSİS- Sandık Sonuçları Paylaşım Sistemi <https://sonuc.ysk.gov.tr/module/GirisEkrani.jsf> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Genel Seçimlerinde kayıtlı seçmen sayısı 9109⁶²,a düşmüştür. Bu iki seçimde de açık ara AKP almıştır. Fikirtepe Mahallesi'ndeki nüfus azaldıkça, AKP'ye yerel, genel seçimlerde verilen oylar düşmemiştir. Yıllara göre AKP'ye verilen/ teslim edilen bu oyların mahalleye geri dönüşümü olmuştur. Evleri kentsel dönüşüme giren ev sahipleri dönüşüm kapsamında 6306 sayılı kanuna⁶³ göre kredi ve kira yardımları almıştır.

Kent mekanından gelen bu rantın (birikimin) , devlet mülkiyetinden (hukuksal altyapısızlık sonucu) özel mülkiyete geçmesi ve daha sonra ikinci olarak (tekrar) “hukuki” başka durumla düzeltilmeye (düzeltmenin göreceliği) çalışılması, rantı/ kent toprağını politik baskılarla nesneye/ metaya dönüştürmektedir. Kentsel ya da kentin belli başlı mahallelerinin/ bölgelerinin planlanması, kentin doğal dengelerini, yerin ve kişilerin istihdam durumunu, mekansal organizasyonunu/ işlevini, kentin işleyişini bunlara bağlı olarak gelir dağılımını etkilemekte ve değiştirmektedir. Kaçınılmaz olarak da mekanların ayrışmasına ve sosyal kutuplaşmalara yol açmaktadır. Fikirtepe Mahallesi'nin dönüşüm süreci sayılan bu sebeplerle sancılı geçmektedir. Bölgede bir yerde yükselen yeni lüks rezidans inşaatların yanı sıra, hala evlerini boşaltmayan, süreci, anlaşmaları, firmaları güvensiz bulan bir çok ev sahibinin varlığı mevcuttur (Ek 12) .

Şekil 3.3: Fikirtepe Mahallesi- Kadıköy

“**Fikirtepe Mahallesi- Kadıköy**” <http://emlakansiklopedisi.com/wiki/fikirtepe> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁶²SEÇSİS- Sandık Sonuçları Paylaşım Sistemi <https://sonuc.ysk.gov.tr/module/GirisEkranı.jsf> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁶³T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Alt Yapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “**6306 Sayılı Kanun, Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun**” <http://www.csb.gov.tr/gm/altyapi/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=banner&Id=114> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

3.1. Fikirtepe'nin "Dili"

"Detaylı tartışmalar ve önermeler yoluyla yapılması gereken daha çok şey var, fakat her halükarda, mevcut "uluslar arası" ekonominin ve "ulus-devletin" belirsizlikleriyle daha uzun bir süre yaşayamayız. Bunlardan daha fazla içeriği olan toplumsal biçimler bulup iletmezsek sahte ve gözü dönmüş milliyetçilikler ile kontrolden çıkmış, maceracı küresel enternasyonelizmin gitgide zıvanadan çıkmasına katlanmaya mahkum olacağız."

(Raymond Williams, 1983)⁶⁴

Simmel, bireyin özgürleşmesinde izlediği yolu/evrimi grup örneği üzerinden örneklendirmektedir. Simmel'e göre grup sosyal gelişime ayak uydurup, bireylere kendini geliştirmekte fırsat tanımak zorundadır. Fakat gruplar doğal olarak kapalı varlıklardır ve bu fikre sıcak bakmamaktadır.

"Aile ve siyasal gruplardan, partiler ve din kardeşliklerinden başlayacak olursak: kendilerini geçindirmeleri/ yıllarca tutunmak için bütün kurumlar, sosyal ajanlar, sınırlarını (dışa kendini kapatan) belirten, merkezci olmalıdır ve tam da bu koşullarla bünyelerindeki bireylere ne grup içi ne de grup dışı özgürlükler, bireylerin gelişimlerine/ tekilleşmelerine destek veremeyebilirler."⁶⁵

Sosyal gelişme bu kapalılığı kırar ve bireye kendini doğal olarak var etme hakkını kazanması gerektiğini aşılır. Grup, içsel ve dışsal tehditlere karşı kendini koruyorken sosyal değişim ile altüst olur. Simmel, küçük bir kent karakteri olarak Antik Çağ Atinalısını örnek olarak kullanmıştır. "... bir Atinalının hayatı belki de insanların ne yapması gerektiği konusunda, eşsiz bireysellikler, kişilikler hakkında daha açıklayıcı ve yetenekli olabilir..."⁶⁶ Çünkü Atinalı iç ve dış düşmanlarını yaratarak kendine kent mekanında/ kamusal alanında özgürlükler tanımıştır.

⁶⁴ David Morley&Kevin Robins, *II. Yeniden Tahayyül Edilen Topluluklar mı? Yeni medya, yeni olasılıklar*, [Raymond Williams (1983) alıntısı, Towards (Çev. E. Tarım, Ayrıntı Yay. , İstanbul, 1989) , Chatto & Windus/ Hogarth Press, Londra, 2000] , **Kimlik Mekanları**, Ayrıntı Yayınları, 2011, s. 49

⁶⁵ Georg Simmel, "C'est ainsi que commencent les groupes politique et familiaux, les partis, les confréries religieuses : pour subsister, les associations toutes récentes doivent poser des frontières fermes et une unité centripète, et ne peuvent donc donner aucune liberté ni acune singularité au développement interne et externe de l'individu. " [Çeviri yazar tarafından yapılmıştır.] , **Les grandes villes et la vie de l'esprit** traduit de l'allemand par Jean-Louis Vieillard-Baron et par Frédéric Joly, *Les grandes villes et la vie de l'esprit*, Paris, Petite Bibliothèque Payot, 2013, s. 56

⁶⁶ Georg Simmel, (...la vie athénienne s'expliquent peut- être du fait qu'un peuple, qui avait des personnalités douées d'une individualité incomparable...) [Çeviri yazar tarafından yapılmıştır.] , **a.g.e** s. 58

Karşılaştığı yabancıya, -“Yunanca konuşamayan” anlamına gelen- “Barbar” diyerek dünya diline de yeni bir kelime kazandırmıştır.

Norbert Elias bu durumu, insanlık “uygarlaştıkça (uygarlaşma; müdahale edilen, oluşturulan davranış ve bu davranışların alışkanlıklara dönüşmesi)⁶⁷ ” oto disiplini, öz disipline dönüştürmüştür⁶⁸ diyerek açıklar. Bir nevi insan bir başkasının onu uyarmadan kendisinin yapmaktan vazgeçeceği şeyler yapmaktadır, durumu içselleştirmiştir. “Uygarlık” , itibarın sınırlarını çizerken, “vahşi” ve “barbar” olanın yani “öteki”nin de sınırlarını belirler. Başka bir deyişle, kültürler arası karşılaşmalar gerçekleştiğinde, her kültürün öteki hakkında kurguladığı imajın stereotip (kalıp yargı, Fransızcası “klişe”) haline gelmesi muhtemeldir.

Simmel’e göre modern kent insanı, küçük kentteki ön yargılı, hırçın insandan daha özgürdür. Bu yorumu şu argümanlarla desteklemektedir: birincisi birey, kendini kalabalığın içinde yalnız hissediyorsa, bireyselliğinin farkındadır ve özgürdür. Bu durum zihinsel ve ruhsal olarak olumsuz görünse bile özgürlüğün somut halini değiştirmez. Yani metropolü özgür kılan zihinsel yalnızlıktır. İkinci olarak birey iş bölümüyle kendini gerçekleştirmiş ve uzmanlaşmıştır. Ama bu durumun handikapı, birey özü ve maneviyatını terk edip, sosyal aygıtın/ mekanizmanın bir parçası haline gelir.

“Kamusal alanının hakimiyetini, sosyal hayatın formlarını ve görünmez ajanlarıyla/kurumlarıyla devlet, binalar ve eğitim kurumları, tekniğin konforu/ rahatlığı/ pratikliğiyle bir zenginlik sunuyor, kristalize olarak üreyen ruh ve kişiliksiz kişilik yüzleşmek için konuşamayabilir... Aynı şekilde burada yüzmek için hamle yapmaya bile ihtiyaç duymaz/gereksinmez.”⁶⁹

Metropol eşit hakla özgür birbirinden değişik bireylerin ve birbirinin zıttı akıntıların olduğu bir alandır.

⁶⁷ Norbert Elias, *4. Sofradaki Davranışlar Üzerine, Bölüm 1: Örnekler (13 ve 19. Yüzyıllar arasındaki)* , **Uygarlık Süreci, Sosyo- Oluşumsal ve Psiko- Oluşumlar İncelemesi, Cilt 1** [Çeviren: Ender Ateşman] , Batılı Dünyevi Üst Tabakaların Davranışlarındaki Değişmeler, İletişim Yayınları, 6. Baskı, 2011, İstanbul, s. 175- 193

⁶⁸ Norbert Elias, *Batılı Dünyevi Üst Tabakaların Davranışlarındaki Değişmeler, Uygarlık Süreci, Sosyo- Oluşumsal ve Psiko- Oluşumlar İncelemesi, Cilt 1* [Çeviren: Ender Ateşman] , İletişim Yayınları, 6. Baskı, 2011, İstanbul

⁶⁹ Georg Simmel, “Les bâtiments et les établissements d’enseignement, le miracle et le confort de la technique qui domine l’espace, les formes de la vie sociale et les institutions visibles de l’Etat présentent une richesse si proliférante d’un esprit cristallisé et devenu impersonnel que la personnalité ne peut pour ainsi dire plus lui faire face... il n’y a même pas besoin de faire des mouvements pour nager. “ [Çeviri yazar tarafından yapılmıştır.] , *Les grandes villes et la vie de l’esprit* traduit de l’allemand par Jean-Louis Vieillard-Baron et par Frédéric Joly, *Les grandes villes et la vie de l’esprit*, Paris, Petite Bibliothèque Payot, 2013, s. 68

Bu bölümde gözlemlerim büyük ölçüde 2007 ile 2015 yılları arasında, Fikirtepe'nin idari olarak bağlı olduğu Kadıköy Belediyesi'nin "faaliyet raporlarına dayanmaktadır. Bu raporlardaki gözlemim iki dönemi ifade ediyor. Birinci dönem, 2007-2010 yılları arasında Fikirtepe alanındaki kentsel dönüşümüne giden, bunun güçlü sinyallerini veren (spekülasyon olmayan) halini çiziyor. İkinci dönem ise, 2010-2015 yıllarında kentsel dönüşümün içindeki Fikirtepe'nin durumunu belirtiyor. Bu dönemleri, yıllar üzerinden (raporlar incelenerek) semte yapılanlarla, uygulananlarla, tablolarla ve raporlarla ele alınabilir. Kadıköy Belediyesi'nin "faaliyet raporları"na göre belirtilen hizmetler vardır. Bu hizmetlerde temel olarak ele aldıklarım; yenilenen ana ya da yan asfalt - parke yollar, kaldırımlar, kamusal alan/çevre düzenlemeleri, bina durum değerlendirilmesi, okul yenileme/ boyama, baca temizliği, yağmur suyu kanalını stabilize etmek, tamirat ve onarım durumları vs. Bu hizmetlerin denetlenmesi, bu hizmetlerden ulaşmanın kolaylığını sağlamak için çeşitli bürolar ve sorumlu birimler oluşturulmuştur. Bunlar "Kent Bilgi Sistemi Bürosu" , bölgesel olarak "Fikirtepe Bilgilendirme Ofisi" , kentsel dönüşüm süresince "Planlama Bürosu" ve sosyo-kültürel açıdan semte yaşayanlara destek ve yardımcı olan Fikirtepe ESDM (Eğitim ve Sosyal Destek Merkezi) 'dir. Bu kurumsal alanların dışında, daha derneksel (topluluk) bir tavırla hareket eden, semt bürosu olan "FİDEM (Fikirepe Dumlupınar Eğitim Merdivenköy Mahalleri Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği) " 2010 yılında, bölgedeki kentsel dönüşümlerden "mağduriyetleri" gidermek amacıyla oluşturulmuştur.

Dönüşümün olduğu zamanlar, bölgedeki belediye hizmet çalışmalarında bir azalma olması gerekmektedir fakat Kadıköy Belediyesi'nin faaliyet raporlarında yıllara, aylara ve Kadıköy'ün semtlerine göre verilen tablo ve grafiklere göre, bölgede dönüşümden önce de gerekli hizmet sağlanmamıştır. Yani dönüşümden önce de mahalleye gerekli belediye hizmeti sunumu gerçekleştirilmiyor. Bu durumu grafik ve tablolardaki diğer semt karşılaştırmalarına göre yapılabilir. Hizmetlerin başlıklarına göre örnek verilirse kaldırım ve yol yenileme, onarım çalışmaları Caddebostan'a oranla Fikirtepe'de hiç denilmeyecek kadar yoktur. Bir başka başlık olan "baca temizliği" konusunda ise, Fikirtepe'nin bu hizmetten epey yararlandığı görülmektedir. Baca temizliği hizmeti hangi bilinçle yapılmaktadır? Bu hizmet – fikrimce- çevre bilinci/sorumluluğu nedeniyle yapılmaktadır. Evlerde kullanılan

ısıtma enerjileri ve yakıtlarda kullanılan malzemelere göre “baca temizliği”nin önemi ve hizmeti artmaktadır.

Faaliyet raporlarında görüldüğü gibi, Fikirtepe semtine yapılan kamusal hizmetlerin (asfalt/parke yol, kaldırım, bank, park/bahçe gibi çevre düzenlemeleri) düşüklüğünü ve hatta sınırlılığını algılanmaktadır. Peki, Kadıköy Belediyesi’nin hizmet sınırlılığı ne sebeptendir? Bu tarz yardımların yapılamamasından kaynaklı semt sakinleri için sorunlar oluşmakta mıdır? Alternatif olarak neler yapıldı? Şikayetlerde ya da hizmet taleplerinde bulunuldu mu?

Bahsedildiği gibi kentleşme problemleri, kentsel projelerler sitelere, gökdelenlere dönüştürerek çözülebilir mi ya da artık –inşaat halinde oldukları için- çözülebilecek mi? 1971 yılında Ankara Mimarlar Odası tarafından çalışılan ve basılan “Türkiye’de Kentleşme” kitabında bu tarz sorulara verilecek birçok çözüm önerisi ortaya atılmaktadır. Kitap da daha çok gecekondulu mahallelerin/alanlarının sitelere dönüştürülmesi, kente, kentleşme manasına yapılacak bir lütuf olmadığı vurgulanmaktadır. Çünkü gecekondulu mahallerin kent içinde oluşumu, kent içindeki sanayileşen alanlarla paralellik göstermektedir. Gecekondulu mahallerinin, kendi kendine peyda olan bir alan olmadığı, süreç içinde oluşan doğal bir oluşum olduğu argümanlarla desteklenmektedir. Bu argümanların en ön plana çıkanı ise, alan içindeki sanayileşme faktörüdür. Fikirtepe Mahallesi için, bir “gecekondulu” mahallesidir denilemeyebilir (Ek 10) . Ancak, söylemlerle, olası bir depremle sarsılacak ve kayıp oranlarından endişe duyulan, alt yapının yetersiz olduğu vurgulanan, çeşitli madde bağımlılıklarının ve bu maddelerin satıldığı yer olduğu iddia edilen Fikirtepe Mahallesi’nin çözüm önerisi “gecekondulu mahallesi” dememekten bağımsız mıydı?

Kamuoyunda ve medyada oluşturulan dil; “modern” olmayan, çarpık kentleşen, 1.derecede olası İstanbul depreminde ağır yaralar alabilecek, plansız gecekondulaşan bölge olduğu yönündedir. Gazete ve televizyon kanalları ve buna ek olarak “sosyal medya” daki haberler, başlıklar Fikirtepe’ye, Fikirtepe’deki mahallelere, orada yaşayan sakinlere yardım eli uzatır gibi görünseler de, bir biçimde orada yaşayan insanları aşağılamaktadır. Bauman okumasında bu söylemin aynısı “The Economist”⁷⁰ dergisinin “Dünyayı nasıl besleyeceğiz? ” başlığında dünyadaki

⁷⁰Politikadan bilime, bilimden siyasete, dünya haberlerinin yer aldığı dergidir.
<http://www.economist.com/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

yoksulluk sorununa değinilmiştir. Afrika'daki köy ve kasabalara değinilirken Fikirtepe için kullanılan ile benzer bir dil kullanılmıştır.

“Yoksulluk=açlık denklemi, yoksulluğun – ‘berbat yaşama ve barınma koşulları, hastalık, cehalet, saldırganlık, parçalanmış aileler, zayıflayan toplumsal bağlar, bir geleceğin olmaması verimsizlik gibi’ – diğer pek çok karmaşık veçhesi tedavi edilmeyecek musibetleri gözlerden saklar.”⁷¹

Küresel kent standartlarında olan ya da o statüde olan kentlerin temel karakteristik özelliklerinden en önemlisi olan medya ve kültür aracılığıyla ideolojinin toplumda yer etmesini sağlamak/ meşrulaştırmak, Fikirtepe Mahallesi'nin kentsel dönüşümü sürecinde de devreye girmiştir. Egemen söylem, kendisini meşrulaştırdığı argümanlarla dışlama ve marjinalleştirme kalıplarını oluşturmaktadır. Bu ayrıştırma ulus-devlet söylemlerinde kullanılan argümanlardan farksızdır. “Türdeşliğin desteklenmesi işi, ‘yabancıların’ belirlenmesi, ayrılması ve kovulmasıyla tamamlanmak zorundaydı.”⁷² Fikirtepe Mahallesi sakinleri, kentin hacminin ve sınırlarının içinde kalan “kentli yabancılar”dır. Belki de kentin merkezinde olmayı hak etmeyenlerdir...

Medyada gösterebilirsin ya da gösterilmesin yerinde Fikirtepe'ye bakış açısı bellidir. Gündelik etik duyarsızlığının bir göstergesi olarak Kadıköy ilçesinin “tekin” olmayan bölgesidir. Mekanın ıslahı, hem mekanın yeniden üretilmesi hem de mekan sahiplerinin değişimi demektir. Fikirtepe'yi “temiz” ve “asayişli” olan mekana dönüştürmede referans alınan yer Bağdat Caddesi⁷³dir. Daha doğrusu karşılaştırıldığı mekandır.

“ ‘Yaratıcı yıkım’ yöntemiyle birbiri ardına gelen kentsel dönüşüm evreleri hemen her zaman sınıfsal bir boyut arz eder, zira süreçten ilk ve en fazla etkilenen çoğu kez yoksullar, yoksunlar ve siyasi iktidarın marjinalleştirdiği kesimler olmaktadır.”⁷⁴

Warner'a göre kamu, kendisini organize etmiş (self-organized) ve kendisini yaratıyor/ yaratacak (self-creating) olandır. Kamu, kendisini organize etmiş olandır, çünkü kamusal alanda Kilise (din ile ilgili) ve devlet ile ilgili kabul edilmiş birçok konu mevcuttur. Kapitalist dünyada yaşayan her insan bu durumun kapasitesinin, fonksiyonunun, pozisyonunun, gücünün görünümünün/ ortaya

⁷¹ Zygmunt Bauman, “Hareketliliğin Küresel Hiyerarşisi” , **Küreselleşme/ Toplumsal Sonuçları**, Ayrıntı Yayınları, 2012, İstanbul s.78

⁷² David Morley&Kevin Robins, *Topluluk ve Engellenme Duygusu*, [Zygmunt Bauman (1992: 678-9) , Soil, blood, and identity, Sociological Review, 40(2)] , **Kimlik Mekanları**, Ayrıntı Yayınları, 2011, s. 251

⁷³ Alev Erkilet, “*Düzgün Aileler*” “*yeni gelenler*”e karşı: *Korku siyaseti, tahliyeler ve kentsel ayrışma* makalesi , Ayşe Çavdar - Pelin Tan, **İstanbul: Müstesna Şehrin İstisna Hali**, Sel Yayıncılık, 2013, s.137

⁷⁴ David Harvey, *Şehir Hakkı, Asi Şehirler*, Metis Yayınları, 2013, İstanbul, s. 58

çıkışlarının vb. özelliklerinin farkındadır. Bu durumun tamamlayıcıları pazar anlayışı ve pazar/ piyasa, medya, basın, sosyal bağlantılar vs.dir denilebilir. Buradan hareketle, tamamlayıcı öğelerle kamusal alanın hala kendini yaratıyor ve kendini yaratmakta (self-creating) olduğu söylenilebilir. Bu gerçekliklerin ışığında kişinin algıları da oluşuyor aslında bu gerçekliklerle kişi de yaratılıyor. Warner'ın kelimesiyle söylersem “dünya kendini yaratıyor (world-making)” .

Sosyal ve kamusal alanların, kurumların beklentileri her seferinde aynıdır. Bu beklenti nedir? Her zaman benzer ve birlikte hareket etmektir, davranmaktır. Toplumsal alanda hareket etmek için, beraber homojen kalıplarla yaşamak için birçok kural vardır. Bir insan kamusal alandaysa, kendini ister istemez, o alanın gerekliliklerini ve sorumluluklarını uygulamak zorunda hisseder. Bunu uygularken kendi özelliklerinden, duygularından, zevklerinden sıyrılır. Çünkü bu tarz sosyal, kamusal alanların, insanlardan yapmasını beklediği bir takım tutum ve davranışlar vardır ve yapılması gerekenlere ihtiyacı vardır. İhtiyacı vardır çünkü o alanın kendisini her daim yeniden üretmesi gerekmektedir. Bu noktada “beraber” hareket etmek alanın devamlılığını sağlar. Peki, bu koşulları sağlamak için ya da bu sosyal koşullar, baskın patriyarkal kuralların/düzenin altında hareket etmek zorunda olan, gerçekten tüm bireyselliği, biricikliği tüm özellikleri ile insan, kendisi midir? Kamusal alan veya kamu, bu şartlar altında insanları görünür ya da görünmez kılmayı kendisinde mi görür? Aslında kamusal alandaki insanların bütün pratik kamusal görünüşleri, aynı zamanda, yok olmakla da ilgilidir. Belki de bu ruhsal ve kişisel bir çelişki, özellikle medya, reklam sektörü, dil, yazım vs. gerçeklikleri saptırıyor ya da gerçeği deforme ediyor.

“Çeşitli yaklaşımlar, dili toplumsal yaşamı anlamının anahtarı olarak görürler. Bunun iki önemli unsuru vardır: 1. Dilin biçimi ve yapısı genellikle toplumun biçimi ve yapısını anlamının anahtarı olarak görülür ve 2. Dil, düşünce ve deneyimlerimiz açısından çok önemli görülür. Fiziksel olaylardan etkilenirsek de dil aracını kullanmadan onlar hakkında düşünemez ya da konuşamayız ve dil her zaman toplum ve toplumsal ortamlarda kök salmıştır. Dolayısıyla, önemli yollarla, dil tarafından toplumsal aktörler olarak yaratılır.”⁷⁵

Yeni bir gerçeklik oluşturuyor ve yeni gerçeklikler getiriyor, kabaca insanların önüne yeni gerçeklikler atıyor. “ Kamu, kültürel formlara aracılık eden bir ajan olarak anlaşılmalıdır, hatta bu formlar, bazen bir seçim gibi, bazen de kendi asli

⁷⁵ T. Bilton, K. Bonnett, P. Jones, T. Lawson, D. Skinner, M. Stanworth ve A. Webster, “Postmodernizm, dil ve söylem“, **Sosyoloji**, Siyasal Yay. , 2003, s. 520

rolün inkarı gibi çalışan kültürel formlardır. ⁷⁶ Bu alıntıdan hareketle söylenebilecek, kamusalılık ile yaratıcılık yenedünyayı şekillendirecek (“embodied”) olanlardır. Gerçek olmayıp, hayal ürünü olan oluşumlardır. Warner’ın makalesinden referansla söyleyebilirim ki, “ dedikodu (the gossip) “ , “mahalle/ rant spekülasyonları” gibi söylentiler –bir şekilde birilerinin ortaya attığı gerçeklikler- , “ madunlar/ karşıt gruplar için (subaltern counterpublics) ” , görünen gerçekliklerdir ve bu durum iki kutupludur. Söylentileri, gerçeklikleri ortaya atan gruplar ve bu gerçekliklerin önlerine düştükleri gruplar...

Warner’ın makalesinin içinde yer alan bölümlerden birinin başlığı, "Kamu, yabancıların arasındaki ilişkidir. ⁷⁷. Bu başlık makalenin özeti gibidir. Çünkü bu başlık insanların arasındaki modern ilişkiyi açıklıyor. Kısaca değinmek gerekirse, ulus-devlet anlayışının icadı, kurumları ve sosyal ajanları, kamunun kontrolü ele almaktadır. Kamu, zaten ulus-devlet anlayışının bir icadıdır. Ancak, yazının ve dilin boyutları, modern teknolojinin sınırları ile karşılaşmaktadır. Warner yazının boyutlarını bu sınırlarda bulmaktadır. Warner için yazı, yatay sınırların aşımıdır. Birbirine karşı hiç haberleşme sorumluluğu olmayan iki bürokratik insan gibi, insanların arasında artık iletişim yoktur. Bir öteki, bir başka öteki (ötekiler) için yazı/ makale ya da köşe yazısı yazmakta veya reklam hazırlayıp sunmaktadır. Bu nedenle, insanlar arasındaki ilişki, ötekiler arasındaki ilişkiye dönüşmektedir. Aynı zamanda bu tarz sosyal ilişkiler, eğer ki bir konuda veya bir başlıkta anlaşılabilirse, farklı üyelikleri, farklı beraberlikleri yaratabilir. Bu beraberlikler, bağlılıklar ya da ortaklıklar, onların kimliği ya da inançları olabilir.

Farklı ortaklıklar, yani “ kamu karşıtı gruplar (counterpublic) ” ya da “ alt gruplar (subaltern groups) [women, workers, gays vs.] ” , gelişen teknolojik şartlarla beraber, keşmekeş olarak görülen medyanın içinde kendi söylemlerini oluştururlar. Yarattıkları bu söylemler, önemli argümanları oluşturmaktadır. Çünkü bu gruplar kendi söylemlerini yaratıp, kamuda/ toplumda daha görünür olmak için zaman harcayıp, çaba göstermektedir. Zaten var olan, varlıklarının varlığına varlık katmak isteyen, kendilerini kamuda daha görünür kılmak için, kamusal alanda

⁷⁶ Micheal Warner, “Publics have to be understood as mediated by cultural forms, even though some of those forms, such as polling, work by denying their own constitutive role as cultural forms. “[Çeviri yazar tarafından yapılmıştır.] , **Publics and Counterpublics , Public Culture**, Duke University Press, 2002, L’Ecole des Haute Etudes en Sciences Sociales – Paris/ EHESS-Paris, *Etudes Politiques* (Erasmus-2015) , L’Ethnographie publique ders notları, ders veren: Didier Fassin, syf. 49-90

⁷⁷ Micheal Warner, “A public is a relation among strangers “ [Çeviri yazar tarafından yapılmıştır.] , **Publics and Counterpublics , Public Culture**, Duke University Press, 2002, syf. 49-90

söylemleriyle var olmaya çalışmaktadırlar ve söylemleriyle var olmaktadır. Bu söylemler, patriyarkal söylemler gibi şekillendirmeye çalışılmaktadır, iktidar söylemleri gibi. Bu durumda, kamu ve madun söylemleri aynı şekilde, aynı tavırla form edilmektedir. Böylelikle kamusal alanda hangi söylemin daha baskın olacağına dair çatışma doğmaktadır. Bu çatışma egemen olma çatışmasıdır.

Warner'ın makalesinden hareketle, Warner bir kelimeyi ön plana çıkartıyor. Bu kelimeyi de “lakırdı/dedikodu (gossip) “ olarak belirtiyor ve toplumdaki yerinin önemine vurgu yapıyor. Dedikodunun toplumda ikincil ya da madun gruplar olarak kabul edilen gruplar arasında geçtiğini söylüyor. Öteki denilen ya da öteki olarak adlandırılan, dedikodu yapmaya ihtiyaç duymaz. Dedikodu, birçok insan tarafından, birçok insan hakkındadır. Kent hacminin büyümesi, kent çeperindeki alanların, kentteki arsalarla dönüşmesi, bölgelerin “kent arsası” olma niteliğini karşılaması gerektiği gerçekliğine dönüşüyor. Nasıl bir kent içindeki insanın kentli gibi olması “gerekliyorsa” , “bekleniyorsa” , kentin içinde kalan bir alanında (değeri arttığı gibi), kentin içine dahil gibi olması gerekiyor. Fikirtepe de, kenti içeren ya da içermeye başlayan bir alan olduğu ilan edildikten sonra, üstünde yapılacak uygulamalara maruz kalmak zorunda kalmıştır. Fikirtepe'nin imar sınırlarına dahil edilmesi demek; bölgenin elektriğinden suyuna, suyundan, bina yapısına, çevre düzenlemelerine, konut değişikliğine kadar birçok değişimin habercisi olduğu gibi, böyle dönüşümlere de imkanlar sunar. Böylelikle, bölgedeki arsa sahipleri, kat malikleri ya da bölgeden alım satım yapacak insanların içine düştükleri ya da düşecekleri riskli ve bol spekülasyonlu zamanlar oluşur, oluşacaktır. Dedikodunun, söylentinin, spekülasyonun tahribatını arttıran, herkesin spekülasyona dahil olması ve sürekli spekülasyon hakkında konuşmasıdır. Olayların sonucunda, ortaya çıkan her yeni spekülasyon bir diğerini ya da bir öncekini zayıflatır.

Kent genişledikçe, kent içinde kalan mahalleleri, bu genişlikte “gelişmesi” beklenen, kent hayatının standartlarına ulaşması beklenen alanlara dönüştürüyor. Bu durumda beraberinde yaşanan olumsuzlukları getiriyor. İlhan Tekeli⁷⁸ bu olumsuzluklardan spekülasyonla ilgili olan kısmını şöyle özetliyor; Kent içindeki boş arazilerin spekülasyon amaçlı tutulması, insanları kentin çeperlerindeki ucuz arsalarla yönlendirmekte ve altyapı eksiklerinden dolayı kentsel hizmetlerin daha pahalı

⁷⁸ İlhan Tekeli, Kentsel Arsa, Altyapı ve Kentsel Hizmetler, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2009, İstanbul

olduğu yeni çevreler oluşmaktadır. Süreçte devreye giren aktörler, kişiler, kurumlar ile durum politik, ekonomik ya da sosyal baskılara sebebiyet vermektedir.

Söylem, insanlar için, insanları etkisi altına alması için, ideolojik, hayal ürünü ve şiirsel etkiler sunan bir şey olmalıdır. Gerçeklikler yaratılmak isteniyorsa ve toplumsal etkisinin boyutları için mutlaka karşılıklı düşmanlar, rakipler de yaratılmalıdır. Hakim kamusal alan da, karşıt kamusal alan da kendi söylemlerini, ihtiyaçlarını, ilgilerini yaratıyorlar ama bunu birbirlerine zıt düşerek, karşıt argümanlar üzerinden yaparak gerçekleştiriyorlar. Üzerinde durulması gereken nokta da bu karşıt argümanlardan çıkmaktadır.

“Geleneksel baskın kamusal alan, kamunun rasyonel-kritik diyaloglarla ideolojikleştirilmiş olduğunu işaret etmektedir. Kamu sirkülasyonunda harmanlanan söylem –millet teorisi ve sofistike politik felsefesinin içinde aynı- sürekli olarak bir diyalog ve tartışmanın içinde muhataplarını, Mr. *Spectator's club*⁷⁹’ın içinde olduğu gibi, sunmaktadır.”⁸⁰

Siyasal dil: Siyasi kültür ile toplum iletişimi arasındaki kopukluğu Baudrillard referansı ile okumak gerekirse;

“Baudrillard’ın farkına vardığı , ‘kamu alanından, siyasi arenadan ilkçağlarda teatral ve temsili olarak icra edilmiş olan kamuoyunun kaybolmasıydı.’ Siyasi hayatın bu yozlaşmasın ve medyanın kamusal alan olarak işlev görmesine başkaları da işaret etmiştir. Politikanın artık bir televizyon olayı haline gelmiş olduğunu duymaktayız bazen; fakat politika daima bir gösteri olmuştur.”⁸¹

Mart 2011’de henüz TOKİ Başkanı olan Erdoğan Bayraktar, Konut Kurultayı’na yaptığı çağrıda şöyle diyordu örneğin:

“Kentlerimizde ruhsatsız konut alanları ve gecekondu oluşumu çok ciddi boyutlara varmış durumda. Sadece İstanbul’da bu oran toplam yapı stokunun yüzde 50’sini aştı. Deprem kuşağında olan ülkemizde, şehirlerimizi, salaş ve plan dışı kaçak yapılardan kurtarmak hepimizin en önemli görevi olmalı. Bugün 7 şiddetinde bir deprem binlerce insanımızın hayatını tehlikeye atar. Mali açıdan da 90 milyar TL’lik fatura çıkarır. Devlet, hükümet, yerel yönetimler, dernekler, akademisyenler ve iş dünyası birleşerek deprem dönüşümünü gerçekleştirmelidir. Konut Kurultayı’nda tüm aktörler kentsel dönüşümü özellikle de doğal afetlerden ve depremden korunmak için gerekli olan modelleri tartışacak. Biz de TOKİ olarak deprem dönüşümü deprem haritasına göre en riskli bölge ve şehirlerimizde başlatacağız.”⁸²

⁷⁹“**The Spectator**”, 1711 ile 1712 yılları arasında İngiltere’de Joseph Addison ve Richard Steele tarafından kullanılan günlük yayın [https://en.wikipedia.org/wiki/The_Spectator_\(1711\)](https://en.wikipedia.org/wiki/The_Spectator_(1711)) [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁸⁰ Micheal Warner, “In the dominant tradition of the public sphere, address to a public is ideologized as rational-critical dialogue. The circulation of public discourse is consistently imagined—in folk theory and in sophisticated political philosophy alike—as dialogue or discussion among already present interlocutors, as within Mr. Spectator’s club.” [Çeviri yazar tarafından yapılmıştır.] *Publics and Counterpublics, Public Culture*, Duke University Press, 2002, s. 49-90

⁸¹ David Morley & Kevin Robins, “Politikanın Sessizliği” , **Kimlik Mekanları/ Küresel Medya, Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2011, s. 258

⁸² Ayşe Çavdar, “Orta sınıfın evi makalesi” , Ayşe Çavdar- Pelin Tan, **İstanbul: Müstesna Şehrin İstisna Hali**, Sel Yayıncılık, 2013, s. 154

Yapı Denetimi, Deprem ve Statik Sempozyumu'nda (2012) , Çevre ve Şehircilik Bakanı, Erdoğan Bayraktar, kentsel dönüşümü şu cümlelerle meşru kılıyor; “Kentsel dönüşüm, Türkiye'nin şartıdır. Türkiye'nin kentsel dönüşümü, afet dönüşümü artık olmazsa olmazıdır. ” Yine, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş, 2011 yılının Şubat ayında ziyaret ettiği Fikirtepe Mahallesi'nin Onikiler Camii'nde yaptığı açıklamalar⁸³ da "Düzenbazlara dikkat edin. Bilinçsiz bir şeylere imza atmayın. Zaten başladı, proje çalışmaları başladı. Size bu yetkiler verilecek. Büyük güvenilir firmalar çıksın. " diyerek yapı inşaat şirketlerine karşı Fikirtepe sakinlerini uyarıyor. Kadıköy Belediye Başkanı, Selami Öztürk, içinde “vatandaş” ve “yurttaş”ın geçtiği pek çok cümleyle yeni imar planını onaylayan ve bu sayede hızlı şekilde kalkınma ve dönüşüm gerçekleşeceğini söylüyor. Deprem riskinin olduğu vurgusunu yapıyor ve bu dönüşümle, Fikirtepe sakinlerinin, bu riskten kurtulacağını belirtiyor.

“Lefebvre'nin vurguladığı gibi devletin işleyişinden sorumlu aygıtlar, politik söylem merkezleri, yerel yönetimler ve benzeri seküler kuruluşlar, kısaca kent nasıl olması gerektiğini planlayan güç merkezleri gündelik hayatın içerisindeki düşünme biçimlerini de yeniden üreterek, kenti dönüştürmüşlerdir.”⁸⁴

Kentte ortak payda da/ temel olarak ele alınması gereken, demokratik ve eşit şartlarda yaşamakken, kent içindeki alanlar çeşitli söylem ve ideolojilerle niteliksel olarak farklılaştırmaktadır. Kentsel rant, kent içindeki bireylerin temel “hak ve özgürlüklerini” , sermaye şemsiyesi/ çatısı altında idame ettirmeye zorlamaktadır.

Söylemlerdeki kentsel dönüşüm, nitekim kentsel dönüşümün yasal altyapı sürecinden daha hızlı ilerlemektedir. Bu hıza Şükrü Aslan, bir yazısında şöyle değinmiştir;

“Hız hikayenin belki de en çarpıcı özelliklerinden birisidir. Bu “hız”ı hem mekansal dönüşümün bizzat kendisinde hem de dönüşümün yasal altyapısının hazırlanmasında görmek, gözlemlemek mümkündür. Gerçekte bu ikisinin “hız”ı karşılaştırıldığında, ikincisinin çok daha geriden gittiğini görmek de tuhaf bir durumdur.”⁸⁵

⁸³“**Fikirtepe’de Topbaş İzdihamı**” http://www.dha.com.tr/fikirtepede-topbas-izdihami_139515.html [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁸⁴ Lefebvre, Henri (1991) ” The Production of The Space, Blackwell ”, Oxford ve Cambridge’den alıntılan, Şükrü Aslan, “ **Birleştiren Ve Ayrıştıran İşlevleriyle İstanbul’da Boğaz Köprülerinin Toplumsal Dili** ”, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No: 44, s. 109 (Mart 2011)

⁸⁵ Şükrü Aslan, *Kentsel Mekana Büyük Müdahale: “Afet Yasası”ndan Bir “Yasal Afet” Üretmek* yazısı, **İnsan, Toplum ve Haklar – Esin Küntay’a Armağan**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2014, s.101-2

Yasal altyapı eksikliği, kentsel dönüşüm bölgelerinde insanların mağduriyetlerinin en başında gelen öğelerden biridir. Bu sürecin aksaması ya da eksik kalması, dönüşümün bir kez daha sorgulanması gerektiğini gözler önüne serer.

“Düzensiz”, “çarpık” mekanların, doğal afetlere daha dayanıklı, daha “güvenilir” daha “tekin” alanlara dönüştürülmesinin pratik görüntülerini bir sonraki bölümde, bölgedeki inşaat firmaları ve sloganları üzerinden daha yakından tartışacağım.

3.2. Fikirtepe’deki İnşaat Firmaları

Kentleşen sadece sermaye değildir, bilinçte kentleşmektedir.

(David Harvey)

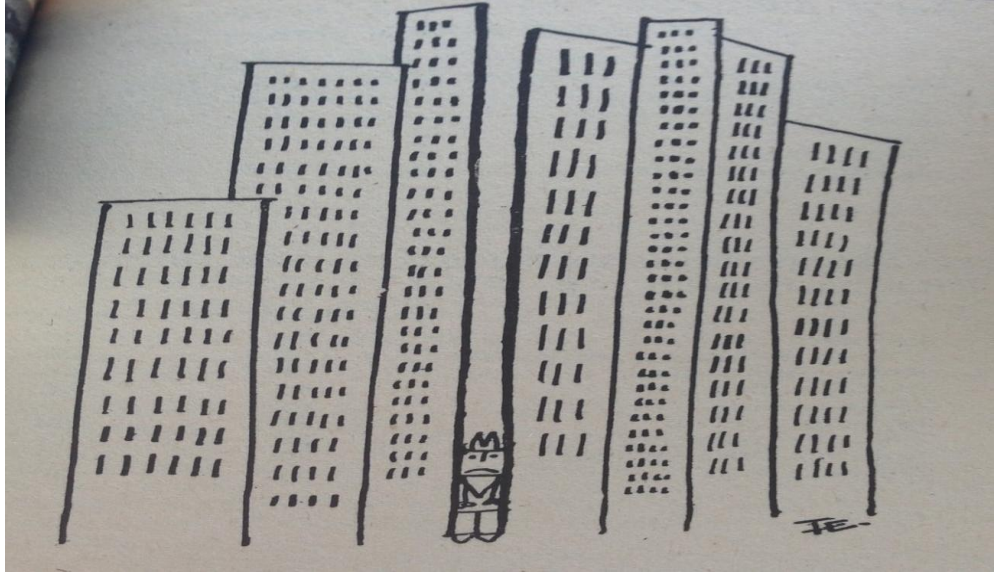
Karl Marx’ın toprak rantı değerlendirmesi üç başlıkta toplanmaktadır. Birincisi, toprağın verimlilik ve konumuna bağlı “diferansiyel rant I”dir. İkincisi, Marx’ın “diferansiyel II” dediği arazi üzerindeki ranttır. Üçüncüsü ise “mutlak rant”tır. Toprak üzerindeki özel mülkiyete dayanır. Bu mülkiyetin tekel niteliğidir. Çünkü toprak bu haliyle sabittir ve insan gayretiyle artırılmaz. Arzı sabitleyen bu durumda talep artınca, toprağın değeri artmakta ve buradaki mutlak rantı doğurmaktadır.⁸⁶

Genellikle modernizmin en saf ifadesinin mimaride olduğu iddia edilir. Modernizm, maddelerin ekonomik kullanımının biçimin zarif bir basitliğini sağladığı sade, işlevsel bir tasarım ideali peşindeydi. “Büyük cam duvarlı gökdelenler, kavisli ve yerçekimine karşı koyan köprüler rasyonel tasarım ve bilimsel bilgi

⁸⁶ İlhan Tekeli, **Kentsel Arsa, Altyapı ve Kentsel Hizmetler**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2009

uygulamasıyla doğal dünyanın sınırlarının fethini simgeledi.”⁸⁷ Tahsin Yücel’in *Gökdelen* isimli romanında (romanda geçen yıllar, 2060’lı yıllardır.) gökdelenleri İstanbul’un birçok noktasına inşa eden ve bu inşaları meşru gören bir firma sahibi vardır, Temel Diker. Avukatı Can Tezcan ile konuşmasında gökdelende yaşamının “yaşam hakkı” olduğunu söylemektedir.

“Evet, insanların yaşam hakkı. Daha önce kim bilir kaç kez anlatmışımdır sana: yer düzeyinde pislikten, mikroptan, virüsten geçilmez oldu, bunlar çoğaldıkça nice kuşların, nice böceklerin, nice bitkilerin soyu hızla tükeniyor, insan sayısı da hızla azalmakta. Öyleyse, çözüm yeryüzü düzeyinden elden geldiğince uzaklaşp gökdelenlerin temiz ortamında yaşamak gerek.”⁸⁸

Şekil 3.2.1: “Lüks” Konutlar Karikatürü

İlhan Tekeli, Yiğit Gülöksüz, Tarık Okyay, 10. Bölüm: “Lüks” Konutlar- Karikatür: Ferruh Doğan, **Gecekondu, Dolmuşlu İşportallı Şehir**, Cem Yayınevi, 1976, İstanbul, s.257

Fikirtepe’deki dönüşümle ilgilenen (faaliyette olan) 45 firma vardır. 19 adada birden fazla firma faaliyet göstermektedir. Güncel olarak 16 adada yıkımlar gerçekleşti. Bu yıkılan adalardan 6’sında inşaatlar yükselmeye başladı. Bunun yanı sıra, anlaşmazlıklarla ilgili davalar sürmektedir (Ek 15).

“Mülk sahipleri tarafından birçok yapı adasında, sözleşme iptal davaları ve acele kamulaştırma iptal davaları da devam ediyor. Ayrıca Çevre ve Şehircilik Bakanlığı kamulaştırma davalarını kaybetmeye başlayınca açtığı kamulaştırma davalarının tümünü geri çekmeye başladı.”⁸⁹

⁸⁷ T. Bilton, K. Bonnett, P. Jones, T. Lawson, D. Skinner, M. Stanworth, ve A. Webster, “Postmoderniteye mi doğru?“, **Sosyoloji**, Siyasal Yayınevi, 2003, s. 515

⁸⁸ Tahsin Yücel, **Gökdelen**, Can Sanat Yayınları, 2015, İstanbul, s.43

⁸⁹ Erhan Demirtaş, “**Beş yıldır başlayamayan dönüşüm!**“, Gazete Kadıköy, 14 Ocak 2016
<http://www.gazetekadikoy.com.tr/haberDetay.aspx?haberID=8066> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Beş yıl boyunca bölgede aktif olan firmalardan bazılarının reklam faaliyetlerine bu bölünme değinmek istedim. Fikirtepe'deki dönüşümü bir tiyatro olarak kabul edersek, tiyatro⁹⁰ sahnesinde yer alacak inşaat firmalarının görselleri, reklamları ve sloganları nasıl olacak?

Renovia İstanbul (Vartaş ile Stem İmmobillien AG ortaklığında) , Brooklyn Park (Selimoğlu ve Pana Yapı ortaklığında) (Ek 22) ,ŞUA İnşaat Businist Office (Selimoğlu, Vartaş, Rochel ortaklığında SVR Group) (Ek 27) , Concord İstanbul (Teknik Yapı) (Ek 28) , Evim Kadıköy (ANKA Yapı, AE Mimarlık) , İstanbul 216 (Baysaş İnşaat) , Ekşioğlu Yapı (Ek 31) , Dumankaya, Güral İnşaat, Erkan Group, Sefa İnşaat, KentPlus Kadıköy (Emay İnşaat)⁹¹, Nuhoğlu İnşaat gibi inşaat isimleri, mahallerin yerini alacak ve Fikirtepe yerine farklı şekilde anılacaktır. Bu isim algısı, Fikirtepe'nin geçmişini silecek midir? Bu site, mekan, rezidans alanlarının isimleri, gecekonduların algısını kırmaya yönelik midir? Yoksa trend midir? Neden buradaki alanları betimlerken, reklamlarda tanıtılırken Kadıköy ya da İstanbul kelimeleri kullanılmaktadır?

Fikirtepe Mahallesi'ne talip olan birçok firma ilk olarak projelerini arsalarını alacakları insanlara tanıttılar, anlattılar. Sözleşmeleri ya da anlaşmalara atılacak imzaları hızlandıran stratejilerde, yapılacak rezidansların, “lüks” konutların büyüklüğü ve cazibeli yanını mahalle sakinlerine atlattılar. Kullandıkları argümanlar Fikirtepe'nin konumsal durumunun cazip taraflarını bir kez daha tekrarlıyor.

“Firmalar ise süreç içinde güçlerini ya gözdağı vererek gösteriyorlar, ya da olmayan projeler için kura günleri düzenleyerek mahalleliye, ‘Kurada size teras katı çıktı, en kıymetli yer. Hakkınızı kaçırmak istemiyorsanız gelin imza atın’ diyorlardı. Hayalleri beslemek her zaman için daha iyi sonuç veriyordu. Pek çok insan henüz projesi bile olmayan evlerinin kira gelirleri üzerinden tahminler yapıyor, ya da sattığı zaman eline geçecek parayla neler yapacağını tasarlıyordu. Tıpkı milli piyango kazanma hayalleri gibi ortada olmayan bir paranın toplaması, çıkartması, çarpması, bölmesi yapılıyordu. Ancak hayaller sürekli olarak güven problemleriyle gölgelendiğinden süreç tıkanma noktasına geldi.”⁹²

⁹⁰ Yazarın çağrışımdır/ benzetmesidir.

⁹¹ “**Fikirtepe’de dönüşüm bütün hızıyla sürüyor!**” <http://emlakkulisi.com/fikirtepede-donusum-butun-hiziyila-suruyor/257609> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁹²Duygu Parmaksızoğlu, “ **Evden emlak Fikirtepe. Rant ve spekülasyon ekseninde kentsel dönüşüm**” http://www.jadaliyya.com/pages/index/19382/evden-emlaga-fikirtepe_rant-ve-spekulasyon-eksenin [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Reklam konusunda, en çok televizyonda yayınlanan ve karşımıza çıkan iddialı (her ne kadar hepsi birbirine benzese de) firma reklamları; Brooklyn Park ile Pana Yapı⁹³ (Ek 23) , “yeni Fikirtepe’nin⁹⁴” başrollerinden bir tanesidir.

<< İnsan odaklı yaklaşımıyla, Fikirtepe’deki dönüşüm sürecini yalnızca fiziki yapıdan ibaret görmeyen Pana Yapı, bölgenin sosyal bileşenlerinin sözcüsü durumundaki Fikirtepe Platformu’nun da kurucuları ve öncüleri arasında yer alıyor. Böylelikle bölgenin sosyal bileşenleri; güçlü ve güvenilir yapısıyla bölgede özel bir yere sahip olan Pana Yapı’nın öncülüğünde yepyeni bir Fikirtepe yaratılmasında yönlendirici ve önemli bir rol üstleniyor. Fikirtepe’nin yeniden inşa edilmesinde önemli rol oynayan Pana Yapı, “Brooklyn” markası altında bölgede, ‘Brooklyn Park’, ‘Brooklyn Life’, ‘Brooklyn Dream’, ‘Brooklyn City’ ve ‘Brooklyn Family’ isminde 5 ayrı proje hayata geçiriyor. >>⁹⁵

Bölgede yaklaşık 19.000 metrekarelik⁹⁶ alanda faaliyete başlayan bu firma, reklamlarında, Park’ın bulunduğu alanın stratejik öneminden bahsediyor. Hem bölgedeki “lüks” ve “tercih edilebilirliği” daha fazla olan bölgeler gibi olduğunu vurguluyor hem de bakın bu Park’ta bölgesel ulaşımı rahat bir konumda diyor. Marmaray’a, Boğaz Köprüsü’ne ulaşımı kolay ve metro - metrobüs kullanımı için uygun bir bölge de olduğunu vurgularken aynı zamanda manzarasal betimlemelerde yapıyor. Reklam, Adalar ve Çamlıca manzarası vaat ediyor. “İstanbul’da bütün yollar Brooklyn’e çıkar.”⁹⁷ sloganıyla tamamen mekansal ulaşımına vurgu yapmaktadır. Firma bölgedeki bütün projelerini 2019 yılına kadar biteceğini kurumsal adresinde bildiriyor. 492 bin TL’den başlayan daire fiyatları, yıllık 4.500 – 5.000 TL ödeyerek daire (en küçük daire 60 metrekare) sahibi olmayı vaat ediyor. Evim Kadıköy ise, Kadıköy vurgusuyla karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak Kadıköy betimlemesi yapmaktadır. Fikirtepe ismine değinilmemektedir. “Doğduğu yeri seçemese de, yaşayacağı yeri kendi seçer insan.”⁹⁸ “Kadıköy’e dair ne varsa” Evim Kadıköy’de de vardır. İstanbul’un kalbi, Kadıköy’dür, Evim Kadıköy’de bu mekanda yükselmektedir. İstanbul’un kalbi olması durumu, ulaşım ağı ile açıklanmıştır. E5’e yakın olması, metro, metrobüs, minibüs, otobüs, vapur, motor vs. gibi toplu taşıt

⁹³ Firma: Pana Yapı, Proje: “**Brooklyn Park**” <http://www.panayapi.com/kurumsal/hakkimizda/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁹⁴“**Fikirtepe’yi Brooklyn’e dönüştürüyor**” <http://www.hurriyet.com.tr/fikirtepeyi-brooklyne-donusturuyor-40104515?noMobile=true> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁹⁵“**Fikirtepe’yi Brooklyn’e dönüştürüyor**” <http://www.hurriyet.com.tr/fikirtepeyi-brooklyne-donusturuyor-40104515?noMobile=true> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁹⁶ Firma:Pana Yapı, Proje: “**Brooklyn City**” <http://www.panayapi.com/projeler/brooklyn-city/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁹⁷ Firma: Pana Yapı, Proje: “Brooklyn Park”, **Yeni Fikirtepe-Brooklyn Park** reklamı <http://www.youtube.com/watch?v=W338ZZcDkPo> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

⁹⁸“**ANKA Kadıköy Evim’in ilk reklam filmi**” <http://www.emlaktasondakika.com/emlaktv/Reklam-Filmleri/Anka-Kadikoy-Evimin-ilk-reklam-filmi-yayinda/1282/1.aspx> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

araçlarına ulaşım kolaylığından⁹⁹ bahsedilmiştir. Evin iş bölgelerine de yakınlığı reklamda vurgulanmıştır. İstanbul 216 internet reklamında ise, inşaatın Fikirtepe’de yapılacağı söylenmektedir. Proje, kendisini, “Fikirtepe’nin Balkonunu”¹⁰⁰ olarak adlandırmaktadır. KentPlus Kadıköy ise, bir soruyla karşımıza çıkıyor. “Anadolu Yakası’nın kalbinde çok avantajlı fiyatlı daireler nerde?”¹⁰¹ Cevabı oldukça açıktır, “yeni hayatın merkezinde” yani, bir kentten de fazlası, KentPlus Kadıköy’de. “Plus” kelimesi, kentten de fazlası manasını katmaktadır. Ek olarak, 72 metrekare, 2+1, on beşinci kat, güney cephe bir daire fiyatı altı yüz bin TL’dir.¹⁰² Nuhoglu İnşaat ise, Fikirtepe’ye, reklam kampanyasında Fikirtepe’deki projelerini “Yenitepe Kadıköy”¹⁰³ olarak betimliyor. Proje reklamında Cemal Hünel’i oynatmaktadır. Cemal Hünel “meşhur” “İssız Adam” filmindeki “ıssız adam”dır. Reklamın başında bu karaktere atıfta bulunulur. Cemal Hünel da “İssızlığı mı kaldı canım, artık kocaman bir aile olduk. Ee haliyle kocaman bir ev lazım.”¹⁰⁴ diyerek Fikirtepe’deki Yenitepe Projesine daha yakından bakmak istiyor. Ancak aklında Fikirtepe’deki projelerde daha önce söylenen bir takım reklam “aldatmacalarına” değinmektedir. Bu aldatmacalar diğer reklamlardaki Fikirtepe tanıtımıyla ilgilidir. Bu karışıklığa adeta çözüm üreten proje temsilcisi, Cemal Hünel’a, Fikirtepe’nin adını değiştirmeden bölgenin ne Acıbadem ne de Göztepe olduğunu söylemektedir ve daha sonra da Yenitepe Projesi ile ilgili detaylı bilgi vermektedir. Nuhoglu İnşaat’ın “Fikirtepe Dumlupınar Spor Kulübü”¹⁰⁵ ne maddi ve manevi desteği olan bir firmadır. Desteği belirten pankartlar, Mandıra Caddesi’nde asılı haldedir. Mist İnşaat, “Mis gibi İstanbul”¹⁰⁶ sloganını projede kullanıyor.

⁹⁹“**Evim Kadıköy Projesi tanıtım filmi**” <http://www.emlaktasondakika.com/emlaktv/Reklam-Filmleri/Evim-Kadikoy-projesi-tanitim-filmi-yayinda/1281/1.aspx> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

¹⁰⁰ Firma: Baysaş İnşaat, Proje: “**İstanbul 216**” <http://www.emlakwebtv.com/haber/12875/istanbul-216-baysas> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

¹⁰¹ Firma: Emay İnşaat, Proje: “Kent Plus Kadıköy”, “**Yeni hayatın merkezi! Kent Plus Kadıköy**” reklam videosu <http://www.youtube.com/watch?v=Ber1HvB854g> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

¹⁰²Firma: Emay İnşaat, Proje: “**Kent Plus Kadıköy**”, daire fiyatları (2013 ile 2014 yılları arasındaki daire fiyatları verilmiştir. 2014 yılındaki daire fiyatları 2013 yılına göre artış göstermiştir.) <http://www.emlakkulisi.com/projeler/kadikoy-konut-projeleri/kentplus-kadikoy-fiyatları/198> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

¹⁰³Firma: Nuhoglu İnşaat, Proje: “**Yenitepe Kadıköy**” <http://www.yenitepe.com.tr/proje.asp> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

¹⁰⁴ **Yenitepe Projesi** Reklamı, Nuhoglu Firması <https://www.youtube.com/watch?v=esXxgQN6uW4> [son erişim tarihi: 16.12.2016]

¹⁰⁵ “**Fikirtepe Dumlupınar Spor Kulübü**” <http://www.tffistanbul.org/kulup.aspx?id=179> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

¹⁰⁶ Firma: **Mist İnşaat** <http://www.mist.com.tr/kurumsal/Mist/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Zaman ve mekanın anlam ve kullanımındaki belli başlı değişmeler, modernitenin oluşumunda merkezi önemde olmuştur (Berman, 1983; Harvey, 1990; Giddens, 1990a) ¹⁰⁷ Mekanın kurgulanmasının ya da kullanılmasının zamanı modernite ile eş zamanlıdır.

“Lefebvre, kentselliğin ilk aşaması olarak siyasal kent, daha sonra iki aşamayla ticari kent ve sanayi kenti karşılaştırmaktadır. Siyasal kentten ticari kente dönüşüm, kentselliğin kendisinin bir iç dönüşümü olarak yorumlanabilir: Kent hala siyasal, ideolojik ve askeri bir güç gibi işlev görmektedir, ama kısmen kentsel nüfusun artan ihtiyaçları nedeniyle kent de kendi ticari işlevini genişletmek zorundaydı. Böylece kent, giderek büyüyen bir faal mekan içindeki arz ve talep alanları arasında aracı rolünü üstlenmişti.”¹⁰⁸

Bu anlamıyla mekan, hem üretimin örgütlendiği hem de toplumsal ilişkilerin, ideolojilerin, yaşam tarzlarının somut ifadesidir (Ek 18) .

“Bir kentteki iktisadi faaliyetin konumunun değişmesi, iş fırsatlarının konumunun değişmesi demektir. Mesken faaliyetlerinin değişmesi ise, konut fırsatlarının konumunun değişmesi anlamına gelir. Bütün bu değişikliklerin, ulaşım harcamalarındaki değişikliklerle ilişkili olması da muhtemeldir. Ulaşım hizmetinin elde edilebilirliğindeki değişiklik, kesindir ki, konut konumundan iş fırsatlarına erişimi etkiler.”¹⁰⁹

Fikirtepe Platformu Başkanı İrfan Şükrü Yağcı'nın Nisan 2016'da yaptığı açıklamada, Fikirtepe'ye yapılacak olan tramvay ve funiküler hattından bahsetmiştir. Haberlerde “Fikirtepe’de kendi raylı sistemlerini kendileri yapacak¹¹⁰” haberleri yayılmıştır. Dönüşümle bölgede oluşacak nüfusun yüz altmış bin olacağı vurgulanan haberde, bu raylı sistemin İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın koordinasyonu ile bölgenin “master planı” oluşturulmuştur. Projenin finansörlerinin bölgedeki inşaat firmaları olacağı bilinmektedir ancak projeyi İstanbul Büyükşehir Belediyesi yaptıracaktır. Projenin toplam maliyetinin yaklaşık 40 milyon dolar olduğu bilinmektedir. Projenin bölgenin ulaşımını cazip hale getirilmesi öngörülmüştür. Çünkü etrafında bir çok metro durağı (ağ bağlantısı) mevcuttur (Ek 17) . Yıllardır tek bir belediye otobüsünün geçtiği (otobüsün numarası 8/A'dır. Kadıköy-Ataşehir hattıdır.) ekstra olarak minibüs hattının olduğu Mandıra Caddesi, yapılacak bu tramvay (2 km ve maliyeti 10 milyon dolar) ve funiküler hattıyla var olan metro hattıyla da bağlanacaktır. Projenin başlangıç tarihi 2018 olarak belirtilmiştir ve bir yıl süreceği tasarlanmıştır. Böylelikle, kentsel dönüşümün

¹⁰⁷ T. Bilton, K. Bonnett, P. Jones, T. Lawson, D. Skinner, M. Stanworth, ve A. Webster “Modernite içinde yaşamak “, **Sosyoloji**, Siyasal Yayınevi, 2003, s.26

¹⁰⁸ David Harvey, “Kentselliğin Doğası Üzerine” , **Sosyal Adalet ve Şehir**, Metis Yay. , İstanbul, 2009, s.276

¹⁰⁹ David Harvey, “İşyeri ve Konutların Konumlarını Değiştirmenin Yeniden Dağıtımcı Etkileri”, **a.g.e.** , s. 61-2

¹¹⁰“Fikirtepe’de Kentsel Dönüşüm alanına funiküler ve tramvay hatları yapılacak” <http://www.haber24.com/fikirtepe-de-kentsel-donusum-alanina-funikuler-ve-tramvay-hatlari-yapilacak-fikirtepe-platformu-bsk-irfan-sukru-yagci-haberi-1213178> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

bölgedeki ulaşımın da planlanması gerektiği konusunu gündeme getirmiştir. Yıllardır tek bir belediye otobüsünün geçtiği Mandıra Caddesi, önümüzdeki yıllarda raylı sisteme geçecektir. Akıllara şu ironik soru gelmektedir – ister istemez- , bu zamana kadar mahallenin ulaşım konusuyla neden bu zamandaki gibi ilgilenilmemiştir?

3.3. Tek Ev

Orhan Pamuk'un 2014 yılında basılan "*Kafamda Bir Tuhaflık*" romanı, kentsel dönüşümün bir başka ayağını gözler önüne getiriyor. Mevlüt isimli kahramanı üzerinden yaşam alanı üzerindeki bu değişimlerin sancılı sürecini ele alıyor. Mevlüt karakteri, zaten içinde bulunduğu birçok durumdan ötürü "sancılı" bir karakter portresi çiziyor. Üstüne mahallesinin dönüşeceğini öğrenir ve vakti zamanında muhtardan aldığı, evinin tapusu yerine geçen belgeyle, mahallesinde dönen bu kentsel dönüşüm çılgınlığıyla baş etmeye çalışır. Kentsel dönüşüm ağını, Orhan Pamuk'un bahsedilen romanında çok daha rahat ve adeta bu sürecin içindeymişiz gibi görebiliyoruz. Duttepe ve Kültepe'deki bu dönüşümlerde arsaların büyük çoğunluğunun tapusunu elinde bulunduran "Vural Ailesi" , geride kalan arsaların dönüşü için, diğer tapuları da almaya çalışır. Mahallede bulunan bir caddede, Vural Yapı'nın tanıtım bürosu bulunmaktadır. Mahallede yapılacak binaların maketleri, ofiste sergilenmektedir. Mevlüt karakteri, henüz evinin alanına yapılmamış binanın maketini, ilk buradaki ofisten görmüştür. Romanda Duttepe ve Kültepe'deki bu alanlardaki binalar, maksimum 3 ya da 4 katlıdır. Devlet eliyle çıkartılan yasalara göre, bu özel kentsel dönüşüm alanlarında yapılacak olan binaların 4 kattan daha fazla olacağı belirtilir. Bir nevi bu duruma izin verilir. Yine romanda başka bir ilişki ağı daha gözler önüne serilir, bölgedeki arsaların büyük çoğunluğunu elinde bulunduran Hacı Hamit Vural'ın ailesi, dönemin hükümeti olan AKP'ye yakındır. Bu yakınlık, bölgedeki AKP'ye seçimlerde çıkan oy oranı ile doğru orantılıdır. Dönüşümün sessiz çığıllıkları, bölgenin dönüşümü ile mağdur olan, bölgenin değerinin yükselmesinden sonra ya oturdukları evlerden çıkartılan ya da artık kaldıkları dairelerin kiralarını ödeyemeyecek durumda olan bölgedeki

kiracılarıdır. Metinden yola çıkarak rant; kiracının kirasını ödeyebileceği ve kar elde edeceği aynı zamanda kiralayanın (mülk sahibinin) alacağı maksimum maddi değer olarak görülüyor. Mülk (toprak, ev, iş yeri, arsa vb.) gelir getiren meta vs. ne olursa olsun piyasada değer gören ve görmesi gerekendir. Mikro örnekler üzerinden gidersek; bir çok dükkanı olan birinin bu dükkanları kiralaması ve kiralarının, bölgeye (semte – mekana - çevreye göre değişir) göre nasıl değer edeceğini düşünmesi gerekmektedir. Gayet normal bir eylem gerçekleştiriyorlar.

Öteki yandan piyasayı oluşturan, pazara yön veren ve kar ederek hayatta kalan tüccarlar, işadamları katmanı ortaya çıkıyor. Bu katman mülk sahiplerinin mülklerini kiralayan ve elde ettikleri kar ile hayatlarını sürdürenlerden oluşuyor. Metinde kazanmaları ve hayatta kalmaları için gerekli olan her şeyi yapabilirler gibi gösterilmiş. Kamu çıkarı ya da yararı gibi gösterdikleri örnekleri aslında kendi kişisel çıkarlarıdır. Ellerindeki ürünleri olabildiğince satmaya çalışan ve kar elde etmeye çalışan işverenler, hem mülk sahiplerini hem çalışanlarını (işçilerini) aldatırlar. Dolayısıyla halkın cömertliği ile oynamış olurlar. Diğer yandan işverenlerin yanında çalışan ve onların çıkarlarının tahakkümünde olan işçi grubu vardır. Kiralanan ve rant¹¹¹ elde edilen yerde emek harcarlar. Kardan genellikle ellerine pay düşmez. İşverenleri onların emeklerinin üstüne basarak yükselirken, lüks ve refah içinde yaşarken, işçiler çoktan uyuyan yığın arasına katılmıştır bile... Rantın iktisadi ve katmansal halini daha iyi anlamama sebep olan bu metin, sosyal – siyasal - iktisadi bakış açısına da şekil vermiş oldu. Devletin de piyasa ekonomisine müdahale etmesiyle oluşan haksız rekabet ve bu haksız rekabetlerden faydalanan girişimcilerin elde ettiği rantlardan da bahsedilebilir. Üstüne üstelik politik rantın da devreye girdiğini de çoğu örnekte gözlemleyebiliriz. Kiracılarıdan sonra, mahallelerin parsellerini, sınırlarını belirlemek için devreye giren bölgenin belediyesidir. Devlet, hükümet, yasa, bölgenin en ileri gelen ve gücü elinde bulunduran ailesi, mağdur olan bölgedeki kiracılar, mahallenin bağlı olduğu belediye ve lokal yönetimin muhtarı derken, kentsel dönüşüm ağının ilişkiselliği romanda anlatılmıştır. Bahsedilen romanda “tıkaç” olarak belirtilen ev sahipleri vardır. Müteahhitlerle evleri hakkında “pazarlık” yapan ev sahiplerinin yanı sıra, bu “pazarlık” sürecini geciktiren ya da bu süreci sekteye uğratan, alanda yapılan olan binaların yıkılmasını ve temellerinin

¹¹¹ Sadece toprağın değil, her türlü üretim aracının üzerinden emek harcamadan elde edilen gelir manasında kullanılmıştır.

atılmasına engel olan ev sahipleri romandaki bazı karakterler tarafından bu şekilde adlandırılmıştı.

“ <Tıkaç> dediği bu ev sahiplerine Korkut çok kızılıyordu. Onların, başkalarının işini bozarak hak ettiklerinden daha büyük pay ve daha çok daire almak isteyen namussuz pazarlıkçılar olduğunu söylüyordu. Bazı tıkaçların, herkesin iki küçük daire alabildiği on altı on yedi katlı binalardan altı hatta yedi daire aldığına ilişkin hikayeleri Mevlut da işitmişti. Bu başarılı pazarlıkçılar genellikle yeni ve pahalı apartman dairelerini satıp başka şehre, başka mahallelere taşınmayı tasarlayanlar arasından çıkılıyordu. Çünkü yüksek binaların yapılmasını geciktirenlere yalnız devlet ve müteahhitler değil, yeni evlerine bir türlü kavuşamayan eski komşuları, arkadaşları da çok öfkelenir, zorlardı onları. Mevlut Oktepe’de, Zeytinburnu’nda ve Fikirtepe’deki bazı yüksek binalarda tıkaçlar ile eski mahalle komşuları arasında ucu yumruklaşmaya, bıçaklamaya varan ve gazetelere geçen kavgalar çıktığını işitmişti. Aslında arsa sahiplerini bölmek isteyen müteahhitlerin bu kavgaları el altından kışkırttikları da söyleniyordu.”¹¹²

Romanda da, Duttepe ve Kültepe bölgesindeki binalar, 1999 yılında meydana gelen depremden etkilenen, sağlamlığı riskli bulunan binalardır. Çıkan yasa ile yıkımları meşrulaşmıştır. Uzun ve tartışmalı süren pazarlıkların sonucunda yıkım kararı verilen 3-4 katlı, bin bir emekle ve çeşitli hikayelerle (belli bir geçmişe sahip olan) yapılan binalar, birden fazla kepçe darbesiyle yerle bir olur. Anılarla birlikte... İster istemez, ne kadar “karlı” pazarlıklar yapılsa bile, insanın içinde, binaları yıkılınca tuhaf duygular olabilir. Bu tuhaf duyguları, aynı mahallede oturan, kolu komşular bile hissedebilir. Mahallenin herhangi bir caddesinde yıkılan binanın yıkımını izlerken ya da bir sabah işe gitmek için yine aynı caddeden geçen, yıllardır o binanın varlığına (binada yaşayan insanlarla beraber) alışmış birinin, bu yıkıma hissettiği ya da hissedebileceği aynı tuhaf histir; yokluk... Yokluğun somutsallığı yanında, hafızadaki soyutsallığı da söz konusudur. “ Şurada Ayşe’lerin evi vardı yoksa manav Mustafa’nın üstündeki dairede mi oturuyorlardı? “ , “ Buradaki çınar ağacını da mı kestiler? “ , “ Kızımın kendi eliyle diktiği ceviz ağacını da doğalgaz hattı geçecekmiş diye kestiler, kökleri topraktan çıkartılmaya çalışınca duygulandım... “ gibi birçok cümleler kurulabilir, seslendirilmeyen içsel düşünce baloncuklarına sahip olunabilir. Bu duygu ve düşüncelere –en doğal haliyle- her dönüşümde, her yıkımda rastlanabilir.

Birçok firma inşaatlarına başlamışken, mayıs ayında, sessiz Fikirtepe’den bir ses geldi, bir haber yayınlanmaya başladı ve kamuoyunun ilgisini çekti. Fikirtepe’deki kentsel dönüşüm projesi yapan şirketlerin, hak sahiplerinin üçte ikisiyle anlaşma yapmasının uygunluğu kuralı, bu ev örneği ile bozulmuştur. Ev

¹¹² Orhan Pamuk, ” VI. Kısım; On İki Katlı Apartman / Şehrin Rantı Senin Hakın” , **Kafamda Bir Tuhaflık**, Yapı Kredi Yayınları, Aralık 2014, İstanbul, s. 435-6

sahibi Alaattin Demirel, “inatçı” olarak değerlendiriliyordu. Halbuki, aylar önce suyu, elektriğini kesildiği için evini boşaltmıştı, kiracılarını evinden çıkartmıştı. Hem evinden olmuştu, hem de gelirinden... Yine Alaattin Demirel ile yapılan mülakatlarda, Alaattin Demirel “açgözlü” olmadığını vurgulamış, yapılan anlaşmalarda firmadan net bir teminat istemişti. Fikirtepe ve Çevresi Kentsel Dönüşüm Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği’nin 2014 yılında Halis Kurtça Kültür Merkezi’nde düzenlediği, Fikirtepe’deki dönüşüm tıkanıklığı ile ilgili olan seminerde, Fikirtepe ve Çevresi Kentsel Dönüşüm Derneği Basın Bülteni dağıtıldı. Bu bültende yer alan ve seminerde konuşmacılar, katılımcılar arasında geçen en önemli konu, Fikirtepe’deki kentsel dönüşümün, rantsal dönüşüme geçişi ve bu rantsal “kavga” içine devletin de dahil olmasıydı. Bu dahil oluşun da tıkanıklığa, tıkanıklığın da çözümsüzlüğe neden olduğu tartışıldı. Bu seminerde konuşmacı olan ve “tek ev” eylemi ile bölgenin ilk ve tek protestocu olan Alaattin Demirel’de yer aldı. Bültende de detaylı olarak belirttiği bölgede egemen olan tampon grupların faaliyetlerinden, bölgede teminatsız taahhütler yapan inşaat firmalarından ve son olarak vatandaşı bu ikiliklerde bırakan devlet ayağından mağdur olduklarını belirtti. Alaattin Demirel’e göre bölge halkı, Fikirtepe hakkında üretilen söylemlerle yürütülen algı operasyonu ile baskı altına alındı. Bölge halkı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın bölgedeki dönüşümü hızlandırmak için “kamulaştırma” yapacağını duyduktan sonra üzerlerindeki baskıyı daha da hissetmişti. Kanun ve yönetmeliklere uygun olmadığı, inşaat ruhsatı olmadan konut satışının yasak olduğu halde, bölgede bunların denetiminin yapılmadığı tartışıldı. Fikirtepe’de 600 metrekarelik parsel olmadığı halde, imar planında 600 metrekarelinin altındaki arsalar imar hakkı verilmeyerek, bölgedeki insanların kendi binasını yenilemesine izin verilmeyerek, inşaat firmalarına mecbur bırakılması tartışıldı. “Kamulaştırma” söylentisi yüzünden, bölgedeki anlaşmaları, projeleri detaylı ve titizlikle inceleyen bölge halkı, daha hızlı karar vermek zorunda bırakıldı. Kamulaştırma söylentisi, dönüşüm sürecini daha hızlı bir şekilde belirsizliğe sürükledi. Bu ve bunun gibi birçok durum sebebiyle yıkımlar arasında kalıp, elektriği, doğalgazı, suyu kesilen Alaattin Demirel’in evi, dönüşümün belirsizliğinin ve tıkanıklığının sembolü olmuştu.

Alaattin Demirel, seminerde, bölgedeki sorunların çözümünü devletten, ilgili bakanlıktan, İstanbul valiliği ve şehircilik il müdürlüğünden beklediklerini belirtti ve daha önce de yazılı, sözlü olarak talep ettiklerini anlattı.

Afet alanı olarak lanse edilen alanlarda uygulanan 6306 sayılı dönüşüm yasasına göre hak sahipleri, 2/3 oranında anlaşmalıdır/ uzlaşmalıdır ve geriye kalan 1/3 uzlaşmaya yeltenmezse/ direnirse, 1/3'ün payı öncelikle açık arttırma suretiyle diğer maliklere teklif sunuyor.

Bölgede benzer problemler yaşanmaktadır (üçte ikisi anlaştıysa kuralı pratikte uygulanmamaktadır) . Birçok ev, firmalarla net anlaşmalar yapmamaktadır. Dolayısıyla projeler hayata geçememektedir. Firmalar, kuralın pratikte de uygulanması için çeşitli çözüm önerileri aramaktadır. Bunu da yasalarla dolayısıyla Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'ndan talep etmektedir. Firmaları mali açıdan sıkıntıya düşüren bu durum, vatandaşları da umutsuzluğa (“Acaba hakkımız mı yeniliyor? ” sorusu ile) sürüklemektedir. Bu bağlamda, hak (ruhsat) sahiplerinin hakları güvence altında tutuluyor.

Tarafların sorunlarını dile getirmek, sorunlara çözüm üretmek, çözümde her tarafı memnun etmek amaçlı kurulan, Fikirtepe, Dumlupınar, Eğitim, Merdivenköy Mahalleleri Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği'ni görmekteyiz (FİDEM) . FİDEM Başkanı Ercüment Oruç, bölgedeki sorunun çözümü için dernek olarak rapor hazırladıklarını söyledi. Önceki gün 150 temsilcinin katılımı ile toplantı yaptıklarını belirten Oruç;

“ -Fikirtepe halkının yüzde 90'ı kentsel dönüşüm için imza verdi. Her ada da ortalama 5-10 kişi var. Biz hangi ada da kimlerin anlaşmadığı yönünde bir rapor hazırlayıp Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile paylaşacağız. Amacımız sorunun çözümüne destek olmak ”¹¹³ gibi açıklamalar yapmaktadır.

Bölgede bu “tek ev¹¹⁴” örneğiyle tescillenen bir “belirsizlik” hali somut bir şekilde görülmektedir.

¹¹³“**Kentsel dönüşüm alanı Fikirtepe’de çalışmalar tıkanı**” <http://www.ensonhaber.com/kentsel-donusum-alani-fikirtepede-calismalar-tikandi-2014-05-04.html> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

¹¹⁴“**Fikirtepe’de tek başına**” http://www.cumhuriyet.com.tr/video/video/67963/Fikirtepe_de_tek_basina.html [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Şekil 3.3.1: “Tek Kişilik İnat”

“Tek kişilik inat”, <http://www.radikal.com.tr/ekonomi/tek-kisilik-inat-1190111/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Şekil 3.3.2: “Tek kişilik inat”

“Tek kişilik inat”, <http://www.hukukihaber.net/ekonomi/tek-kisilik-inat-h43137.html> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

4. “KENT HAKKI”¹¹⁵

“Plusieurs échanges successifs n’ont fait du dernier que le représentant du premier. ” [“Birbirini izleyen birkaç değişim işlemi, yalnızca sonuncuyu ilkinin temsilcisi yapar. ”] (Sismondi, Nouveaux Principes, etc. , [Paris 1819] s. 70.)¹¹⁶

Kent kavramından bahsetmek, kentleşme yani kent içi konumlanmayı da beraberinde getirir. Kentin çekiciliği ya da gizliliği bu noktadan sonra başlar.. Kente girişin betimlemesini, belki de görsel olarak en iyi yansıtan film sahnesi “Parfume”¹¹⁷ adlı filmde geçer. Filmin başrolündeki Jean-Baptiste Grenouille karakteri, pazar yerinde, annesinin çalıştığı balık tezgahında beklenmedik bir anda dünyaya gelir. Dünyayı, koku algısının kuvvetiyle keşfeder, gördüğü nesnelere koklayarak anlamlandırır ve O’nu etkileyen kokuların peşinden gitmeye devam eder. Jean Baptiste, hayatının her evresinde çeşitli insan ilişkilerine tanık olur, çeşitli işlerde çalışır ve bu ilişkiler, işler cebinde taşıdığı deneyimleri oluşturur. Bir ara çalıştığı dericilik işinde, oluşturulan deri malzemeleri şehirdeki müşteriye götürdüğü zaman, o ana kadar yaşadığı bütün deneyimlerin ve kokladığı kokuların birçoğunun üstüne üstüne, eş zamanlı olarak geldiğini hissetti. Ellerinde deri malzemeleriyle kentte karşılaştığı bütün görüntüleri, bütün kokuları duyu organlarıyla içine çekti.

¹¹⁵ David Harvey “The Right to the City” , **New Left Review** 53, 2008, [New Left Review’deki İngilizcesinden Meriç Kırmızı tarafından Sendika. Org için çevrilmiştir.] s. 23–40.

¹¹⁶ Karl Marx, *Yirmi dördüncü Bölüm; Artı-Değerin Sermayeye Dönüşmesi, Birinci Kesim. Boyutları Gittikçe Büyüyen Kapitalist Üretim. Meta Üretimine Özgü Mülkiyet Yasalarının Kapitalist El koyma Yasalarına Geçiş, Kapital (Birinci Cilt)* [Çev. Alaattin Bilgi] , Sol Yayınları [9. Baskı] , Ankara, 2009, s. 559

¹¹⁷ **Perfume: The story of a murderer/ Koku: Bir katilin hikayesi**, 2006 [Yönetmen: Tom Tykwer] , filmde olaylar 18. Yüzyılda Fransa’da geçmektedir. Sefalet, açlık ve pislik içersinde yüzen Paris halkının içerisinden alınan kesitlerle başlar olaylar. https://tr.wikipedia.org/wiki/Koku:_Bir_Katilin_Hikayesi

Gördükleri ve kokularını duyumsadığı bir sürü “şey” vardı. Bu “şeyler” arasında; sokaklar, caddeler, insanlar, insanların üstlerinde kabarık ve süslü kıyafetler, başlarında kocaman peruklar ya da şaşalı şapkalar, ince zarif ayakkabılar yine insanların yüzlerinde gördüğü makyajlar, pudralanmış yüzler... Peki bu insanlar neler yapıyordu? Kimileri kafelerde, restoranlarda oturup, değişik yiyecekler (eskargo¹¹⁸ adı verilen salyangozlar, balıklar vs.) ve içecekler (kahveler, alkoller vs.) eşliğinde sohbet edip, gülüp eğleniyorlardı. Mağazalara girip, renkli renkli kumaşlar alıyorlardı, parfümeriye girip parfümler sıkıp, kendileri için en uygun ve en etkileyici kokuyu seçmeye çalışıyorlardı. Kentin büyülü ambiyansı ve “şeylerin” çarpıcı etkisi, Jean Baptiste’in yüzüne hızlı hızlı, birer ikişer çarpar ve Jean Baptiste’i deyim yerindeyse sersemletir. Bu aşırı uyarılmaktan sersemleşmişliğin kaynağı, - soyut manada- Jean Baptiste’e çarpanlar, kent karakteristiğini yansıtan parçacıklardır. Aslında karşılaştığı bu durum, aşırı dozda kente maruz kalmaktır.

Fikirtepe’deki kentsel dönüşüm ara ara kesilse de sıkıntılar ve tartışmalar devam edecek gibi gözükmemektedir. Cazip hale gelen mekanların yanı sıra, kentin içinde kalmış, rant alanlarının üstünde oturan mülksüzlerin yer değiştirmeleri, daha sonra (postmodernizm) “ kentsel dönüşüm ” projeleri ile çözülecektir. “Varoşlarda yaşayanlar, yasadışı oturanlar oldukları ve birçoğu uzun-dönemli ikametlerini kesin olarak kanıtlayamadıkları için tazminat hakları yok.”¹¹⁹ Mekanın kullanım değeri, hangi yerin kime ait olacağı ya da olduğu tartışmaları mevcuttur. Firmalar kamuya bırakmakla yükümlü oldukları terk alanını kime bırakacaklarını bilemediği için gerekli işlemlere başlayamamaktadır. (60 adacığa ayrılmış Fikirtepe Mahallesi sakinlerinden bazıları, kentsel dönüşüm projesinin yarattığı “iş” olanaklarının içine dahil olmuştur. Her adada, dönüşüm için gelen firmalarla konuşmak için “temsilci” grupları oluşmuştur. Bu temsilci grupları firmalarla ortak paydada anlaşılacak konuları nasıl aktarıyor ya da aktarıyor mu? Her adada oluşturulan temsilciler hangi özelliklere göre o temsilci grubunda? Mahallede bir çok dükkan, günlük yaptıkları işleri bırakıp, -mahallede açılan inşaat firmalarının ofisleri yanı sıra- iş yerlerini emlak işleriyle ilgili dükkanlara dönüştürdü. Telefon ya da kontör satan dükkanlar teker teker arsa alım satım yapan ara/tampon gruplar halini almaya başladı. Bu süreçte hem danışmanlığı hem de temsilciliği bir arada yürütmeye çalışan birtakım insanlar, mahalledeki dönüşümden nemalanmaya başladılar. Zaten spekülasyonların

¹¹⁸ L’escargot, frn.

¹¹⁹David Harvey, “The Right to the City” **New Left Review** 53, Eylül-Ekim, 2008 s. 23–40.

örttüğü muğlak bir hava mahallede mevcutken, bir de dönüşümden –doğal olarak oluşan (oluşumu doğal manasında)- maksimum oranda faydalanmaya çalışan ara gruplar oluşmaktadır. Bir taraftan firma ve müteahhitlerle bir taraftan da ada ada ayrılmış temsilci gruplarının arasında kendince köprü gibi yer almaktadırlar. Fikirtepe sakinleri ellerindeki mekanların dönüşümünde gördükleri zararı en aza indirmek için konu ya da sözleşmelerle ilgili bilgi almak için adımlar atarken, bir yandan da teker teker/ bir şekilde (mahalle adalara ayrıldığı için, adadaki komşuları birer ikişer anlaşmaları, sözleşmeleri imzalayınca, kendisini “baskı” altında hissedip imzalayanlar) arsaları ile ilgili anlaşmalara ve sözleşmelere imza atıyorlardı.

Ancak belli bir süre sonra Fikirtepe’deki bu dönüşüm sekteye uğradı, birçok olayla güven problemi yaşayan ve eksik bilgilendirildiğini ya da “aldatıldığını” düşünen mahalleli itirazlarda bulundu. Bu tıkanıklığı daha hızlı çözümleyebilmek (çözüm mahallelinin mağduriyeti için mi yoksa firmalar için mi?) için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Fikirtepe Projesi’nin denetimini İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin elinden aldı ve 2013’ün Mayıs ayında Afet Yasası kapsamında firmalar için gerekli yasal zemini/ kolaylıkları sağladı. Sözleşmelere imza atmayan mahalle sakinleri şimdi de “kamulaştırma” etiketi ile baskı altındaydılar. Barınma hakkını ihlal eden ve mahallelinin elinde bulundurdukları tapuları devre dışında bırakan “kamulaştırma” hali, mahalleliden tepki almıştır. Firmalar ve mahalleli arasında ara güç/ tampon/ köprü olması beklenen devlet (çünkü mahalleliler hükümetin devreye girmesi gerektiği konusunda bir beklentiye girmişlerdi, kurtarıcı güç olarak görmüşlerdi) , bu hamlesiyle bir kez daha mahallelinin haklarını korumak derdinde olmadığını göstermiş oldu. Mahallelinin güvendiği dağlara “kamulaştırma” yağmıştı. Ardından “uzlaşma komisyonu” kurarak, mahalleliyi, firmalar ve sözleşmeler ile ilgili yaşadıkları sorunlarla yüzleştirmek yerine, imza sürecini hızlandırmaya çalışmıştır. Bu tavırlarla bakanlık nazarında süreci tıkayan argümanların/ kişilerin inşaat firmalarının ya da sözleşmelerde yer alan maddelerin değil, bu “usulsüz” ya da “haksız” olarak değerlendirilen sözleşmelere imza atmamak isteyen mahalleliler olduğudur.

Bu süreçte Fikirtepe Mahallesi’nin bağlı olduğu Kadıköy Belediyesi de bölgedeki gelişmeleri yakından takip edip, incelemelerini yapmaktadır.

“Kadıköy İlçesi, Fikirtepe ve Dumlupınar Mahalleleri ile Eğitim ve Merdivenköy Mahallelerinin bir kısmını kapsayan riskli alana ilişkin, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na 27.01.2014 - 23.06.2014 tarihlerinde 1/5000- 1/1000 ölçekli planlar yapılmış olup, en son

03.11.2014 tarihli 1/1000 ölçekli itiraz değerlendirme plan notu tadilatı tarafımıza iletilmiştir. Söz konusu planların 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planları bilgi için başkanlığımızda askıya çıkarılmış olup, tarafımıza iletilen itirazlar Bakanlığa iletilmiştir.

Fikirtepe ve Dumlupınar Mahalleleri ile Eğitim ve Merdivenköy Mahallelerinin bir kısmını kapsayan Riskli Alana ilişkin yaşanan sorunlar ve uygulamaya yönelik çözüm önerileri oluşturmak için Başkanımızın da katılımı ile 28 Kasım 2014 tarihinde Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, İnşaat Mühendisleri Odası, Mimarlar Odası ve Şehir Plancıları Odasının katılımı ile teknik toplantı düzenlenmiştir. Ayrıca söz konusu planlama alanındaki donatı alanlarının Belediyemiz adına tahsis ve tescil edilmesine ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Maliye Bakanlığına görüşümüz iletilmiştir.”¹²⁰

Kentsel dönüşümde yol, yeşil alan ve sosyal donatı alanı olarak değerlendirilecek arsaların ilk etapta ilçe belediyesine bırakılması bekleniyordu. Ancak Fikirtepe'deki kentsel dönüşüm sürecine Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın girmesiyle işlemler değişti. Kentsel dönüşüm projelerinde ruhsat veren Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile mimari proje onayı veren İstanbul Büyükşehir Belediyesi arsada kamuya bırakılacak terk alanlarının hazineye bırakılması gerektiğini söyledi. "2644 sayılı Tapu Kanunu'nun 21. maddesinde köy ve belediye sınırları içinde kapanmış yollarla yol fazlaları köy ve belediye namına tescil olunur" denilecek terk alanlar kabul edilmedi. Durum böyle olunca terk alanı kime devredeceğini bilemeden tapu müdürlüğüne giden inşaat firmaları temsilcileri parselleri birleştirip tek tapu haline getirememektedir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ise bu süreçte Tapu Kadastro Müdürlüğü ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bir yazı gönderdi. Yapılan yazılı açıklamada Afet Riski Altındaki Alanların Dönüşümü Kanunu'nun 3. maddesinin 2 fıkrası gereği yaklaşık 500 dönüm büyüklüğündeki arsaların hazineye devredileceği belirtildi. Yapılan açıklamada; "6306 sayılı kanunun 2644 sayılı Tapu Kanunu'ndan daha sonra yürürlüğe giren bir kanun olduğu gözetilerek tescilin 2644 sayılı kanunun 21. maddesine göre köy ve belediye namına değil, 6306 Kanun'un 3. maddesinin 4 fıkrasının 2. cümlesi hükmüne göre hazineye yapılması gerekir" denildi. Ayrıca bu kanuna göre uygulamada bulunan alanlarda yer alan tescil dışı alanların, tapuda hazine adına tescil edildikten sonra Çevre ve Şehircilik Bakanlığına tescil edilerek tasarrufuna bırakılacağı veya bakanlığın talebi üzerine TOKİ'ye ve idareye bedelsiz olarak devredileceği belirtildi. Bakanlığın yaptığı açıklamadan sonra şimdi gözler tapu müdürlüğünde. Bakanlıktan gelen yazılı açıklama sorunu çözmek için yeterli

¹²⁰ "Fikirtepe ve Çevresi Riskli Alana İlişkin Nazım İmar Planı-Uygulama İmar Planları", <http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar>, file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2014faaliyet-5d251a57-9ed6-442f-903b-348b41ab46fe.pdf s.154 [son erişim tarihi: 14.10.2016]

görüldüğü takdirde, alt yapısı hazır olan inşaat şirketleri bu hafta projeleri için tek tapu alıp ruhsat başvurusunda bulunabileceklerdir.¹²¹

Bakanlığın duruma el koyması ve kamusal alanların (park, bahçe, okul vs.) çizgisini belirlemesi, ilçe belediyesini de hareketlendirdi. Bu bağlamda dönüşümün başından beri görece bakanlıktan, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nden, firmalardan ve vatandaştan daha pasif kalan Kadıköy Belediyesi de devreye girme çalışmalarını başlatmış bulunmaktadır. Süreç içinde görece sessiz ve dışında kalan ilçe belediyesi, ilçe belediyesinin payına düşen yasal hakkının bulunduğu yerlere, mekanlara gözünü dikmektedir.

Fikirtepe Mahallesi'nin yanı sıra, çevre mahallelerde de yaşanan süreçlerde problemler yaşanmıştır. Bu problemlerin belediyesel hareketleri yine Kadıköy Belediyesi'nin faaliyet raporlarına bakılarak incelenebilir.

“İkbaliye Mahallesi, 134 pafta 513 ada 4-5 parseller, 194 pafta, 1269 ada 1 parsel 74 pafta 2953 ada 2 parsel G22a02a01a pafta 2954 ada 7-8 parseller ve kadastral yolları kapsayan alana ilişkin 15.10.2012 t.t.li 1/5000 ölçekli Nazım İmar Plan Değişikliği, Büyükşehir Belediye Başkanlığınca 17.01.2013-18.02.2013 tarihleri arasında Büyükşehir Belediye Başkanlığında askıya çıkartılmış, askı süresinde Başkanlığımızca söz konusu plana 05.02.2013 gün ve M.34.3.KAD.0.13.01.310.01.04/1822416 sayılı yazı ile itiraz edilmiş olup Büyükşehir Belediye Meclisinin 15.03.2013 gün ve 2013/692 sayılı kararı ile itirazımız uygun bulunmamıştır. 15.10.2012 t.t.li 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planının iptaline ilişkin Başkanlığımızca İstanbul 8. İdare Mahkemesinde 2013/783 Esas sayı ile dava açılmıştır.”¹²²

Fikirtepe Mahallesi'nin bir komşusu olan Hasanpaşa Mahallesi'nde Kadıköy “Kuşdili Çayırı”¹²³ bölgesinden gelen/ transfer olan meşhur/ nostaljik “Salı Pazarı”¹²⁴ vardır.

“Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'nün 11.12.2012 tarih ve 10081 sayılı OLUR'u ile onaylanan Kadıköy İlçesi, Osmanağa Mahallesi, Kuşdili Çayırı 1 ada 71-72 nolu parsellere ilişkin 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar ve 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı değişikliği teklifine yapılan itirazların kısmen kabulü ile üzerinde gerekli düzeltmeler yapılarak Bakanlık Makamınının 09.05.2013 tarih ve 4733 sayılı OLUR'u ile 644 sayılı KHK'nın 13/A maddesi uyarınca onaylanmıştır. 9.5.2013 t.t.li plan ile Doğal Sit Alanı olan Kuşdili Çayırı brüt parsel üzerinden 0.50 ile yapılanmaya açılmıştır. Söz

¹²¹“**Kentsel Dönüşüm alanı Fikirtepe’de çalışmalar tıkanırdı**” <http://www.ensonhaber.com/kentsel-donusum-alani-fikirtepede-calismalar-tikandi-2014-05-04.html> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

¹²² “İkbaliye Mahallesi, 134 Pafta 513 Ada 4-5 Parseller, 194 Pafta, 1269 Ada 1 Parsel 74 Pafta 2953 Ada 2 Parsel G22A02A01A Pafta 2954 Ada 7-8 Parseller ve Kadastral Yolları Kapsayan Alana (Yeni Salı Pazarına) İlişkin 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Plan Değişikliği”, [http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar, file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2013_faaliyet-b043d2ad-e78d-417d-ae25-bbdd937bd2a0%20\(1\).pdf](http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar,file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2013_faaliyet-b043d2ad-e78d-417d-ae25-bbdd937bd2a0%20(1).pdf), s. 114-115 [son erişim tarihi: 14.10.2016]

¹²³“**Kuşdili Çayırı yeniden yeşerecek, AVM ve otopark değil yeşil alan olacak**” <http://www.hurriyet.com.tr/kusdili-cayiri-yeniden-yeserecek-avm-ve-otopark-degil-yesil-alan-olacak-40030974> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

¹²⁴“**Meşhur Salı pazarı altı yılda ikinci kez yer değiştiriyor**” <http://www.hurriyet.com.tr/meshur-sali-pazarı-6-yilda-2-nci-kez-yer-degistiriyor-29455861> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

konusu planlar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı İl Müdürlüğü'nce 15.05.2013 - 15.06.2013 tarihleri arasında askıya çıkarılmıştır. Askı süresinde söz konusu plana ilişkin Başkanlığımızca alanın tamamının yeşil alan olması için itirazımız Bakanlığa iletilmiş, ayrıca dava açılması için konu Hukuk İşleri Müdürlüğüne iletilmiştir. ¹²⁵

Pazarın Hasanpaşa'daki yerinde meydana gelen yenileme hareketleri sonucu, Pazar alanının kurulduğu yer bir kez daha değişip, Fikirtepe'nin D100 karayoluna paralel alanında -geçici olarak- Salı ve Cuma günleri açılmaktadır.

Bürokratik gelişmeler, dönüşümün şeklini kısıtlayan veya dönüşümün önünü açan yasal etkileşim hem genel hem yerel belediyeler arasında hem de daha kapsayıcı olan ilgili bakanlıkla da devam etmektedir. Sadece Fikirtepe değil çevresindeki mahalleri de etkileyen dönüşüm, belediye meclis kurulları tarafından onaylanmaktadır. Dönüşümün meşrulaştırıldığı konu ise yine “deprem riski”dir.

“Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mekansal Planlama Müdürlüğü tarafından Kadıköy İlçesi, Fikirtepe ve Dumlupınar Mahalleleri ile Eğitim ve Merdivenköy Mahallelerinin bir kısmını kapsayan 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun uyarınca 09.05.2013 gün ve 2013/4749 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile ilan edilen 31.05.2013 gün ve 28663 sayılı Resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren yaklaşık 134 ha.lık Riskli Alana ilişkin Bakanlıkça hazırlanan 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı teklifi 644 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun hükümleri uyarınca 02.08.2013 gün ve 12984 sayılı Makam Olur'u ile tadilen re'sen onaylanmıştır. Söz konusu 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı 04.09.2013-03.10.2013 tarihleri arasında, 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı teklifi ise 27.08.2013-25.09.2013 tarihleri arasında Müdürlüğümüzce askıya çıkarılmış olup 02.08.2013 t.t.li Planlara ilişkin Başkanlığımıza verilen itiraz dilekçeleri Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne gönderilmiştir. ¹²⁶

2013 yılı, Fikirtepe'nin kaderini belirleyen bir yıl olmuştur. Peki bu cümleyle ne demek istiyorum? 2014 yılında dönüşümün tıkanmasının temeli belki de bu yıldan atılmıştır. Bu durum Kadıköy Belediyesi'nin 2013 yılına ait faaliyet raporlarında açıkça belirtilmiştir. Bu döneme ait hukuksal davalar, dilekçeler ya da planların onaylanması süreci yasal açıdan sıkıntıya sokmuştur.

“1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Tadilatları: 2013 yılı içerisinde parsel ölçeğinde 16 adet kamu yararı doğrultusunda Başkanlığımız teklifi, 11 adet şahıs teklifi olmak üzere toplam 26 adet dosya Meclise gönderilmiştir. Askısı yapılan onaylı planlara verilen itiraz dilekçelerine yönelik 3 adet dosya meclise iletilmiş ve bu itirazlardan 1 adedi Kadıköy Belediye Meclisince reddedilmiş, 1 adedi uygun görülerek, onaylanmak üzere Büyükşehir Belediye Başkanlığına

¹²⁵ “Kuşdili Çayırı Mevkii (Eski Salı Pazarı) Koruma Amaçlı Nazım İmar ve Uygulama İmar Planı Değişikliği” [http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar, file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2013_faaliyet-b043d2ad-e78d-417d-ae25-bbdd937bd2a0%20\(1\).pdf](http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar,file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2013_faaliyet-b043d2ad-e78d-417d-ae25-bbdd937bd2a0%20(1).pdf), s. 115 [son erişim tarihi: 14.10.2016]

¹²⁶“Fikirtepe ve Çevresi Nazım İmar Planı ve Uygulama İmar Planı”, [http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar, file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2013_faaliyet-b043d2ad-e78d-417d-ae25-bbdd937bd2a0%20\(1\).pdf](http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar,file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2013_faaliyet-b043d2ad-e78d-417d-ae25-bbdd937bd2a0%20(1).pdf) s. 115- 116 [son erişim tarihi: 14.10.2016]

gönderilmiştir. Ayrıca 8 adet plan değişikliğine yönelik dilekçe talebi meclise gönderilmiş ve bu dilekçe taleplerinden 5 adeti uygun görülmüştür. Uygun bulunan dilekçe ve bilgi paftası doğrultusunda hazırlanan plan paftaları, ilgili kurumlara gönderilerek görüş alınmış ve onay sürecini tamamlamak üzere Büyükşehir Belediye Başkanlığına gönderilmiştir. 2013 yılında 29 adet 1/1000 ölçekli plan onaylanarak 3194 sayılı imar kanununun 8.maddesi gereği başkanlığımıza iletilmiştir.”¹²⁷

Planların belediyeler tarafından kontrol edilmesi, teknik bilginin oluşması için yapılan alan araştırmaları, planların bölgeye uyarlanabilir olmasını araştırmak gibi detaylı bilgileri oluşturmak için yerel belediye, kurumundaki bazı bürolardan yararlanmıştır.

“Bu planların askı- dağıtım işlemleri gerçekleştirilmiştir. İmar uygulamaları sırasında açılan yollara ilişkin, şahısların açtığı ‘kamulaştırmasız el atma davalarına yönelik 217 adet dosya için teknik bilgi ve belge hazırlanarak, Harita ve Numarataj büromuz ile birlikte Hukuk İşleri Müdürlüğüne Mahkemeye sunulmak üzere iletilmiştir. 2013 yılı içerisinde parsel ilgililerinden 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı’na uygun verilen 1/1000 ölçekli plan tadilatları için Belediyemizce alınan “Plan Kontrol Ücreti” olan 182.342,27 TL tahsil edilmiş ve vatandaşlarca talep edilen plan paftası örnekleri için alınan 1.421,42 TL Belediyemiz hesabına kaydedilmiştir.”¹²⁸

Bölgenin kentsel dönüşüm sürecine girmesi, kabaca firmaların “ağzını sulandırmıştır” ve Fikirtepe’nin rantal çekiciliği imar durumlarına da yansımıştır.

“01.01.2013 - 31.12.2013 tarihleri arasında 4411 adet İmar Durumu müracaatı olmuştur. Müracaatların 2732 adedi dilekçe, 1679 adedi resmi kurumlara ilişkin evraktır. Söz konusu evrak ve dilekçelerin 2453 adedi özel kurum, kuruluş ile şahıslara ve resmi kurumlara yazılı imar durumu olarak hazırlanmıştır. 1958 adedi ise özel kurum, kuruluş ve şahıslara imar durum ücreti tahakkuk ettirilerek düzenlenen imar durumlarıdır. Söz konusu ücret tahakkuk ettirilen imar durumlarından 176.868,24 TL gelir elde edilmiştir.”¹²⁹

Fikirtepe mahallesi, her türlü bürokratik tıkanmaya rağmen, mahallede inşaat firmalarının açtığı danışma/iletişim bürolarının vitrinlerindeki maketten yapılan “yaşam” alanlarının, rezidansların, kulelerin yapılmasına hazırlanmaya başlar.

“Belediye ve İmar mevzuatı gereğince; Harita ve Numarataj Bürosu Şefliğinde 1043 adet (525 riskli – 673 risksiz) inşaat istikamet rölevesi, 1028 adet (310 riskli – 718 adet risksiz) kot kesit belgesi, 315 adet (170 riskli – 145 risksiz) ağaç revizyonu, 330 adet (125 riskli – 205 risksiz)

¹²⁷ “Fikirtepe ve Çevresi Nazım İmar Planı ve Uygulama İmar Planı” , [http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar,](http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar, file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2013_faaliyet-b043d2ad-e78d-417d-ae25-bbdd937bd2a0%20(1).pdf) s. 115- 116 [son erişim tarihi: 14.10.2016]

¹²⁸ “Fikirtepe ve Çevresi Nazım İmar Planı ve Uygulama İmar Planı” , [http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar,](http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar, file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2013_faaliyet-b043d2ad-e78d-417d-ae25-bbdd937bd2a0%20(1).pdf) s. 115- 116 [son erişim tarihi: 14.10.2016]

¹²⁹“Durum Bürosu” , [http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar,](http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar, file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2013_faaliyet-b043d2ad-e78d-417d-ae25-bbdd937bd2a0%20(1).pdf) s.116

encümen kararına bağlanacak yola terk- tevhit- ifraz – irtifak tesisi, 1 adet kırmızı kot, 1 adet kontur gabari olmak üzere toplam 2718 adet işlem yapılmıştır. ”¹³⁰

Artık Fikirtepe mahallesinde dönüşümden etkilenmeyen canlı cansız hiçbir şey yoktur. Evi dönüşüm alanına dahil olmayan ya da anlaşmaları onaylamayan insanların evleri, iş yerleri dönüşüme göre şekil almaktadır.

“Eksik, mükerrer ve yol aksı değiştirilen cadde ve sokakların isimlendirilmesi, 13.10.2011 tarih 2256 nolu İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi kararı ile uygun görülmüş olup, 11.11.2011 tarihinde Valilikçe onaylanmış, adres değişiklikleri ilgililerin dilekçe ile talebiyle eski ve yeni sokak adı, kapı numarası belirtilerek cevaplanmakta sokak sakinlerince yapılan itirazlar ve yeni talepler İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına bildirilmektedir. 01.01.2013 – 31.12.2013 tarihleri arasında toplam 4789 müracaat olup, bunların 3273 adedi dilekçe, 1516 adedi de resmi evrak müracaatıdır. 4730 müracaat cevaplandırılmış, 59 müracaat ise işlemedir. ”¹³¹

Günlük yaşantıda sokağın, caddelerin önemini belki de fark edemeyebiliriz fakat sokağımız ya da caddemizde gerçekleşecek olan en küçük değişim günlük yaşantımızı, işe ulaşmamızı, işimizi yapmamamızı, okula gitmemizi vs engeller ya da zorlaştırır. En basiti, şikayet konusu –doğal olarak- olur.

“Eksik, mükerrer ve yol aksı değiştirilen cadde ve sokakların isimlendirilmesi, 13.10.2011 tarih 2256 nolu İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi kararı ile uygun görülmüş olup, 11.11.2011 tarihinde Valilikçe onaylanmış, adres değişiklikleri ilgililerin dilekçe ile talebiyle eski ve yeni sokak adı, kapı numarası belirtilerek cevaplanmakta sokak sakinlerince yapılan itirazlar ve yeni talepler İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı’na bildirilmektedir. 01.01.2013 – 31.12.2013 tarihleri arasında toplam 4789 müracaat olup, bunların 3273 adedi dilekçe, 1516 adedi de resmi evrak müracaatıdır. 4730 müracaat cevaplandırılmış, 59 müracaat ise işlemedir. ”¹³²

Mahalle de yaşayanların genellikle Sivas, Kastamonu, Ordu, Trabzon, Erzurum gibi şehirlerden İstanbul’a geldikleri biliniyor. Fikirtepe Mahallesi’nin sakinlerinin geldikleri şehirlerin izlerini, sahip oldukları ya da işletmelerini yaptıkları mekanlardan, o mekanlara verdikleri isimlerden de gözlemlenebilir. Mahallenin yıldan yıla oy verdiği ve teslimiyeti devrettiği partilerin de sağ görüşlü (MHP, BBP, SP ve son olarak AKP) partiler olduğu düşünülürse, Fikirtepe’nin kentsel dönüşümünü onaylayan bir tavır sergilemesi çok da şaşırtıcı değildir. 1970’li yıllarında gecekondular mahallerinde yaşanan kitlesel direnişin Fikirtepe’de (Fikirtepe Direnişi) de gerçekleşmiştir. Kentsel dönüşümün pilot bölgesi seçildiğinde, Fikirtepe

¹³⁰ “Harita ve Numarataj Bürosu” , [http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar, file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2013_faaliyet-b043d2ad-e78d-417d-ae25-bbdd937bd2a0%20\(1\).pdf](http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar,file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2013_faaliyet-b043d2ad-e78d-417d-ae25-bbdd937bd2a0%20(1).pdf) s.116 [son erişim tarihi: 14.10.2016]

¹³¹“Harita ve Numarataj Bürosu” , [http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar, file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2013_faaliyet-b043d2ad-e78d-417d-ae25-bbdd937bd2a0%20\(1\).pdf](http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar,file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2013_faaliyet-b043d2ad-e78d-417d-ae25-bbdd937bd2a0%20(1).pdf) s.116 [son erişim tarihi: 14.10.2016]

¹³²“Kent Bilgi Sistemi Bürosu” , [http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar, file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2013_faaliyet-b043d2ad-e78d-417d-ae25-bbdd937bd2a0%20\(1\).pdf](http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar,file:///C:/Documents%20and%20Settings/Lenovo/Belgelerim/Downloads/2013_faaliyet-b043d2ad-e78d-417d-ae25-bbdd937bd2a0%20(1).pdf) s.116 – 117 [son erişim tarihi: 14.10.2016]

sakinlerinin doğrudan ve bir şekilde müteahhitlerin “eline düşüp” , kentsel dönüşüme direnemeyen bir mahalledir. Ev sahiplerinin evlerini çok uygun kiralara (300 - 400 TL) verdikleri zamanlardan, mahallenin değerinin arttığı ve Fikirtepe'nin “Fikirkent”e dönüştüğünde 6 metrekarelik dairelerin 200.000 TL olduğu zamanlara geçiş yapmak için hazırlanmaktadır. 40-50 katlı rezidansların yapılacağı bu mahallenin alt yapısı bu kadar daireyi kaldırabilecek doğal bir zemine sahip değildir (Ek 30) . Bir tepe olduğundan ötürü, tepenin eteklerine doğru eğimli alanları mevcuttur. Dolayısıyla, bu eğimli bölgelerde yapılan inşaatlar için oldukça geniş bir oyuk ve altyapı oluşturuluyor. Kadıköy semtinin hatta İstanbul'un silüetinin bir parçası olan bu “çarpık yapılaşan” , birinci dereceden deprem alanı olan riskli binaların olduğu bu mahalle, burada yapılacak yeni site ve rezidanslarla ne hale gelecek? Artık silüeti bozmayacak mı, daha az risksiz ya da daha mı güvenilir olacak? Daha kabul görece ve bu “harika” projelerle daha alıcı (görece) hale gelecektir.

Yaklaşık 100.000¹³³ nüfuslu Fikirtepe Mahallesi, mahalledeki kentsel dönüşüm sürecinde evlerini bırakarak mahalleden (yaklaşık 40.000 kadar kişi) ayrılmıştır. Mahallenin dönüşüm sürecindeyken kiralanma cazibesini de yitirmiştir. Bu mahalledeki evleri kiralama düşüncesine sıcak bakmamaktadır. Böylelikle mahalle sakinleri yıkım sürecinin uzamasından olumsuz anlamda etkilenmeye devam etmektedir. Kentsel dönüşüm sürecinde inşaat firmalarıyla anlaşmalar yapan insanlar evlerini yıkım için boşalttılar ve bu boşalan adeta “hayalet mahalleye” dönüşen, penceresiz, kapısız, su, elektriği ya da ısınmak için altyapısı olmayan, yıkım için gün sayan evlere, 3-4 katlı boş apartmanlara giren Suriyeli Göçmenler geldiler. 2014 ve 2015 yılları arasındaki boşaltılmalara başlanan bu evlere -yapılan araştırmalarda- Suriyeli Göçmenlerin Gaziantep'teki göçmen kampları¹³⁴ndan kaçarak geldiği ile ilgili haberler yapılmıştır. Bu göçmen ailelerin bu boş ve ev denilmeyecek kadar soyulmuş dairelere girip yaşamaya çalışmaları mahalle için bir durumu ifade ediyor (Ek 20) . Yıkımların bir türlü gerçekleşemediğini, evlerin yıkılma süreçlerinin sekteye uğradıklarını görüyoruz. Fikirtepe Mahallesi'nin eski sakinleri, firmalarla yaptıkları sözleşmelerde sorun yaşamaya başlamıştır. Bir türlü yıkılmayan ve

¹³³ 2011 yılında

¹³⁴ “**Fikirtepe'deki Suriye**” ,

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/249800/Fikirtepe_deki_Suriye.html [son erişim tarihi: 14.10.2016]

inşaatına başlanmayan evlerine bir de Suriyeli Göçmenler yerleşmiştir. Bu durum her iki taraf (Fikirtepeliler ve Suriyeli Göçmenler) için de acizlik ve güvenlik durumunun tekrar tartışılmasıdır.

Mahalledeki önemli parsellerin (1100 aileyle sözleşme imzalamış, yaklaşık 50 bin metrekarelik 3 ayrı ada) bir bölümünü elinde bulunduran, yaptığı sözleşmelerdeki tarihlere uymayan ve yıkımları geciktiren, maddi durumu ile ilgili sorunlar yaşayan Anka Yapı da bu firmalar arasındadır. 2011 yılında bir çok aile ile sözleşme imzalayan ve firma tarafından verilen sözlere (kira ödemeleri, vaktinde anahtar teslim vs.) güvenen aileler evlerini boşalttılar. Fikirtepe'deki kentsel dönüşüme ilk kepeyi atan bu firma 2013 yılında bağlantılı (olduğu birçok yerdeki projeleriyle ilgili iflasını açıkladı. Anka Yapı Turizm ve Organizasyon tarafından Gebze'de açılan iflas erteleme 3. duruşması durumu mevcuttur. Bu duruşmada öne atılan demirbaşlar arasında Kadıköy'de bulunan iş makineleri de vardır. Fikirtepe'deki Anka Evim Kadıköy A.Ş yönetiminden gelen açıklamaya göre, Anka Group'a bağlı olan Anka Yapı Turizm ve Organizasyon, Anka Evim Kadıköy projesini etkilemeyeceğini söylemiştir. Çeşitli açıklamalarla vatandaşların "yüreğine su serpmeye çalışan" bu firma yeteri kadar inandırıcı olmamıştır ve vatandaşlar hukuki destek alarak bu firmayla yapılmış sözleşmelerini hukuka dayandırır, yaptıkları anlaşmaların karşılığını alacak cinsten hamleler sergiler.

"Uzman hukukçular, firmanın 3 yıla kadar iflası erteleyebileceğini belirtiyorlar. Kat malikleri bu sürede sözleşmenin iptali için başvurabilirler. Ancak hak sahipleri bu durumda davanın 10 yıla kadar uzayabileceğini düşünerek firmanın iflasının açıklanmasından sonra sözleşmenin kendiliğinden feshedilmesini beklemeyi tercih ediyor."¹³⁵

Anka Yapı ile anlaşan vatandaşlar birer ikişer anlaşmaları feshederken bu süreçte, 10 Ocak 2016 tarihinde Anka Evim Kadıköy Ofisi önüne gidip yönetimi protesto etmiştir (Ek 19) . Beş yıldır başlayamayan ve sözleşmelerdeki tarihe uymayan bir de üstüne üstelik iflasını veren ve sözleşme yaptığı vatandaşlara tatmin edici cevaplar veremeyen bu firma, vatandaşların protestosuyla karşılaşır. Elleri sıkıntılarını yazıya döktükleri pankartlar, yazılar mevcuttur. "Bakanlık uyuma Fikirtepe'ye sahip çık." ¹³⁶ Kimi vatandaşlar firma temsilcileri (komisyon alabilmek umuduyla) olan komşuları tarafından kandırıldıklarını da söylüyor. Sürecin

¹³⁵ "Kentsel Dönüşüm İflas etti" , <http://www.fikirtepehaber.com/gundem/anka-yapi-tekrar-ulusal-basinda-h1966.html> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

¹³⁶ "Beş yıldır başlayamayan dönüşüm!" , Gazete Kadıköy <http://www.gazetekadikoy.com.tr/haberDetay.aspx?haberID=8066> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

ilerlemediğinin farkında olan vatandaşlar, süreçte zarara uğratıldıkları halde, süreci başlatan İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İl Müdürlüğü ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'ndan gerekli bilgi, desteği, güveni de alamamış. Bu aşamada devreye giren Mist İnşaat ile vatandaşlar “mağduriyetlerini” daha fazla ilerletmemeye çalışıyor.

Kent, bütün sınıfları içinde bulunduranken, bir zamandan sonra mücadelenin, çatışmanın, rantın olduğu bir alana dönüşüyor. Kullanım değeri ve gündelik ihtiyacı karşılayıp karşılamadığı önemsiz hale geliyor. Artık tartışılan, planlama, kentsel dönüşüm (Küçükçekmece/ Ayazma örneği), yenileme (Tarlabaşı – Fener - Balat) , imar tadilatları, mekanın sahiplerinin (Sulukule sakinlerinin Bezirganbahçe'deki TOKİ konutlarına taşınmaları) yer değiştirmesi ve son olarak –en popüler, biyo iktidar ve büyük bir sivil direniş örneği ile tepki alan- “Taksim’i yayalaştırma projesi” vs. Yani tartışılan, değişim değeri oluyor.

Simmel, “Metropol ve Zihinsel Hayat”¹³⁷ / “*Les grandes villes et la vie*“ makalesinde, modern kentteki etkileşim biçimlerini analiz eder. O, modern metropolü, nesnel kültürün geliştiği ve bireysel kültürün gücünü yitirdiği ‘gerçek alan’ olarak görür. Simmel’in çoğu kez açıkça ifade ettiği gibi, insan ilişkilerinin doğasında kapsamlı bir etkiye sahip para ekonomisinin ve paranın hâkimiyet sahnesidir. Paranın yaygın kullanımı hayatın tüm alanlarında hesaplılık ve rasyonelliğe vurgu yapılmasına neden olur. Böylece, gerçek insanî ilişkiler zayıflar ve toplumsal ilişkiler usanç ve çekingenlik tutumunun hâkimiyetine girme eğilimi sergiler. Küçük kasaba daha fazla duygu ve duygusallığın hâkimiyeti altındayken, modern kente para ekonomisinin ihtiyaç duyduğu hesaplılığa uygun düşen sığ bir entelektüel tutum damgasını vurur. Kent ayrıca işbölümünün merkezidir ve görüldüğü gibi, uzmanlaşma sürekli genişleyen bir nesnel kültürün ve buna bağlı olarak bireysel kültürdeki bir zayıflamanın yaratılmasında temel bir rol oynar. Kent, gerçekte herkesi duygudan yoksun bir hesaplılığa indirgeyen ‘müthiş bir düzleyici’ dir. Nesnel kültürün gelişmesi karşısında bireyselliği sürdürmek daha da zorlaşır.¹³⁸

Simmel günlük hayatın ve görünür somut ilişkilerin sosyologudur. Ancak sosyolojisinin temeli olarak somut ilişkileri tek tek değil, bağlamları içerisinde alır.

¹³⁷ Georg Simmel, *Les grandes villes et la vie de l'esprit* traduit de l'allemand par Jean-Louis Vieillard-Baron et par Frédéric Joly, *Les grandes villes et la vie de l'esprit*, Paris, Petite Bibliothèque Payot, 2013

¹³⁸ Georg Simmel, ” Metropol ve Zihinsel Yaşam” makalesi “ **Bireysellik ve Kültür**” kitabından yararlanılarak kaynakçaya eklenmiştir. Metis Yayınları, İstanbul, 2009

Çünkü bağlamlar bizi somut ilişkilerin bütüne götürür ve onları bütünün içinde anlamlandırmamızı sağlar. Simmel modern zamanların ve sanayi devriminin ürettiği en büyük metropollerinden birinde, Berlin’de dünyaya gelmiş, orada yetişmiş ve düşüncesi bu ortam içinde biçimlenmiştir. Simmel'e göre modern ilişki kalıplarının en tipik özetini sunan metropol, bir yandan tek tek atomik düzeyde en küçük ilişki biçimlerini, diğer yandan da o ilişki biçimlerinin karşılıklılığının en üst bağlamını ifade etmektedir. Böylece metropol somut bir etkileşim alanı/sistemidir. Simmel'in bilincinin biçimlendiği modern metropol, inşa ettiği teori için somut ve soyut koşulları sağlar.

Georg Simmel, “modernite”yi oldukça erken bir zamanda fark etmiştir. “Modernite”yi sosyolojik bir perspektifte kavramsallaştırmıştır ve onu tarihselliğe mahkum modernlik teorisinden kurtarmıştır. Simmel'in modern toplum teorisini ele alırken, onun felsefi yaklaşımlarından mı, genel sosyolojik görüşlerinden mi, yoksa modern topluma özgü kültürel analiz biçimlerinden mi başlamak gerektiği konusu önemli bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna net bir cevap vermek güçtür. Çünkü Simmel'in felsefesi ile sosyolojisi, yaşadığı ortamı ve zamanı (konjonktürel olarak) değerlendirmekte ve biçimlendirmekte iç içedir-birlikte çalışırlar.

Bu "şeyler"in büyüüne kapılıp kente gelmiş olan insanlar, kentte bir çok uyarıcı, imaj, çarpıcı nesneyle karşılaşır. Küçük kentte yaşadıklarından farklı olarak, büyük kentin fenomenleriyle tanışırlar. Simmel küçük kentte uyarıcıların büyük kente kıyasla olmadığını ve küçük kent zihninin tutuculuğunun altını çizmektedir.

Simmel'in tanımıyla küçük kent yaşam ritmi ve zihinsel hayal gücü olarak yavaş ve sıradandır. Üniversiteler, binalar, fabrikalar, kurumlar, ışıklı mağazalar, reklam panoları yoktur. İlişkiler daha dar bir çevrede geçer. Bunun tam tersi metropol insanını tanımlarken Simmel: “ ... Böylece büyük kentte yaşayan sakin/ insan tipinin –doğal olarak- binlerce bireysel varyasyonları mevcuttur. ”¹³⁹ ifadesini kullanıyor. Bu ifadeyi, günlük kent hayatında, gündelik koşuşturmaları olan, birden fazla rolü olan birey için söylemiş olduğunu düşünmekteyim.

Simmel'in organ metaforunu kullanacak olursak: küçük kent kalp, büyük kent ise beyin merkezlidir. Kalp, daha tutucu daha hassas ve içgüdüsel iken beyin daha

¹³⁹ Georg Simmel, “ Ainsi, le type de l’habitant des grandes villes -qui naturellement existe avec mille variantes individuelles- “ [Çeviri yazar tarafından yapılmıştır.] , *Les grandes villes et la vie de l’esprit* traduit de l’allemand par Jean-Louis Vieillard-Baron et par Frédéric Joly, *Les grandes villes et la vie de l’esprit*, Paris, Petite Bibliothèque Payot, 2013, s.42

rasyoneldir. Simmel büyük kentleri “ para ekonomisi (l'economie monétaire) ”¹⁴⁰ olarak tanımlar. Ama bu tanımı yalnızca kır ve kent arasındaki ekonomik deneyimin farklılığına vurgu yapmak için kullanır. Para tanımının sadece nitel sonucudur. “ Para evrensel olarak yaygın ve majordür, bir ürününün değişim değeri için gerekli olandır ve tüm kalite ve bireyselliği tek bir soruya indirgemıştır: Ne kadar? ”¹⁴¹ Bu soru ilişkileri matematiksel bir düzleme oturtur. Karşıdaki kişinin tanıdık olup olmaması, emeği, malın değeri ya da değersizliğinin önemi yoktur. Bu tür özellikler bu soruyla ortadan kalkıyor, nesnelere şeyleşiyor. “...bütün İngiliz tarihi boyunca, Londra, İngiltere'nin merkez noktası/ kalbi gibi ele alınmamıştır ama sıklıkla İngiltere'nin entelekti gibi ve her zaman İngiltere'nin para çantası gibi anlaşılmıştır! ”¹⁴² Londra örneği ile anlatılmak istenilen, metropol, küçük kent gibi üretici değil aksine tüketicidir, alışverişin olduğu mekandır.

Kent ilişkisini *combien ?* ¹⁴³ sorusuna indirgeyen anlayış – “ne kadar? ” sorusu, modern bireyin ruhunun, daha çok bir hesap makinesine dönüştüğü ile ilgili görüşünü temsil etmektedir. - , yaşamın her alanında kendini göstermektedir. İşler, ticaret, kurumlar, okullar vs bu şekilde-saate göre- işlemektedir. Dakiklik ve kesinlik para ekonomisinin temelini oluşturur ve insanı buna göre şekillendirir. Yalnızca mekan değildir şekillenen ayrıca insan da kendini bu kesinliğe göre ayarlar. Simmel bu fikri saat metaforuyla somutlaştırıyor ve Berlin'deki tüm saatlerin kısa bir süreliğine değişik çalıştığını düşünmenin bile karışıklığa sebep olacağını söylüyor. Ve ekliyor zamanın hesaplanabilirliği, dakiklik ve kesinlik, irrasyonelliği ve içgüdüsellliği metropol hayatından uzaklaştırır.

Simmel'in bu makalede ortaya attığı “blasé” -yani kişiliksiz/ bıkkın/ usanmış kişilik- tip de önemlidir. Birey kente geldiği ilk andan beri bir çok uyarıcı ile karşılaşır ve metropol dünyasının her alanından faydalanmak/yararlanmak ister. Fakat bu uyarılma belli bir süreden sonra tepkisizliğe dönüşecektir.

¹⁴⁰ Georg Simmel, *Les grandes villes et la vie de l'esprit* traduit de l'allemand par Jean-Louis Vieillard-Baron et par Frédéric Joly, *Les grandes villes et la vie de l'esprit*, Paris, Petite Bibliothèque Payot, 2013, s.43

¹⁴¹ Georg Simmel, “L'argent n'implique de rapport qu'avec ce qui est universellement commun et requis pour la valeur d'échange, et réduit toute qualité et toute individualité à la question : Combien ? ” [Çeviri yazar tarafından yapılmıştır.] , **a.g.e.** s. 44

¹⁴² Georg Simmel, “ ...dans le cours de toute l'histoire anglaise, Londres n'est jamais comporté comme le cœur de l'Angleterre, mais souvent comme sa raison et toujours comme son porte-monnaie ! ” [Çeviri yazar tarafından yapılmıştır.] , **a.g.e.** s. 46

¹⁴³ Georg Simmel, **a.g.e.** s. 44

Richard Sennet, *Kamusal İnsanın Çöküşü* kitabında kente en uygun kişinin, karakterin tarifini de yapmaktadır. Bu karakter de “kozmpolit” olarak değerlendirdiği insandır. Kozmpolit olarak değerlendirilen aktör, hiçbir yere ait olmayan ama aynı zamanda her ortama, mekana uyan insandır. Simmel’in bu makaleden farklı olarak, başka okumalarında bağdaştırdığım da bu aktör, daha çok yabancı ya da tüccar olarak kullanılmaktadır. Kent, tüccarı ve kozmpoliti sever, tüccar ve kozmpolit de kenti sever.

Usanmış tipi nesnelere olan duyarsızlığını, sinir sisteminde yaşadığı zirve hazzı yüzünden kazanmıştır ve hayatını *ne kadar?* sorusuyla idame etmeye deva eder. “Şeyler, usanmışın gözlerinde, eşit oranda donuk ve gri olarak görünür, hiçbir nesne ötekilerin üstünde bir tercih edilebilirliği hak etmez.”¹⁴⁴ Simmel’in matematiksel sosyolojisiyle harmanladığı diyalektik metodolojisine göre, metropole kıyasla küçük kentte bu şekilde değildir. Çünkü küçük kentte bireyi çarpıcı şekilde etkileyecek objeler yoktur. Objeler olmayınca ondan etkilenip usanmışlık duygusunu yaşayacak olan birey de yoktur. Bu aynı zamanda para ekonomisinin kent mekanına dolayısıyla kent bireylerinin zihnine olan etkisidir.

Simmel, *Blasé* tipinin yanı sıra *réserve* karakterinden de bahsetmektedir. Bu kişilik kapalı, küçük kent karakteridir. Başkasıyla iletişime ya da etkileşime geçmekten korkan, güvensiz -abartılı biçimle- etkileşime geçerse tikslenme, iğrenme, reddediş ve çatışma yaşayabilecek olan kişiliktir. Kendini koruma hali her karşılaşmada ona sorun yaratacaktır. 19.yüzyılda, toplumsal süreçlerle değişen aynı zamanda, mekandan etkilenen kişilik tasviri oluşmuştur. Bu “öz bilincin”, benliğin istikrarını bozabilen bir durumdur. Kişilik, toplumsal olduğu kadar içkin ve gizlidir.

Simmel’in *Köprü ve Kapı* makalesinde, köprü figürü, aklın iki tarafını, ayırarak bağlayandır. Ayırmadan bu bağlantı kurulamaz. İki tarafın ayrı olduğunu bilerek birleştirir. İki ayrı, aksi, farklı şeyleri/ alanları bağlayan köprülerdir. Tipik, nesnel, görünen işlevleri bunlardır. Köprü ile vurgulanmak istenen “birlik” veya “bağlılıktır” . Mekansal fenomenlerin sembolik anlamları ve ağırlıkları vardır. Simmel, mekansal problemlere yaklaşır, insan deneyimlerinden ve alan üzerindeki etkilerinden çok “doğal ” mekanın / alanın ortaya çıkmasına bakar. Bu “doğal “ alanlar, yatırım alanlarıdır. Bu insan kusuru değil, inorganik çıkar alanlarıdır. Estetik

¹⁴⁴ Georg Simmel, “Aux yeux du blasé, elles apparaissent d’une couleur uniformément terne et grise, indigne d’être préférée à l’autre.” [Çeviri yazar tarafından yapılmıştır.], **a.g.e.** , s. 51

değer ve bağlantı ile nesnelleşen köprü, mekanın yeniden kurgulanmasını sağlar (Ek 25) .

“Modernite, bir takım toplumsal kesimleri mağdur etmiş ve bu nedenle onların tepkilerini çekmiştir. Ancak modernitenin nimetleri bu kesimlere yayıldıkça bu hareketler ortadan kalkacaktır.”¹⁴⁵ ifadesi, Fikirtepe’de olan hareketsizliğin söylemidir. 1 Mayıs Mahallesi’nde ki gibi örgütlü ayaklanma ve yıkımlara karşı çıkma hali burada görülmemektedir. Yine Validebağ Korusu’nun kamulaştırılmasındaki karşı “Validebağ Savunması” da yoktur. “Modernleşme sürecinin meyveleri herkese ulaştığında, bu direniş de zayıflayacaktır.”¹⁴⁶ ifadesi de kentsel hareketler konusunda hareketsiz kalan Fikirtepe örneği için söylenmiş gibidir.

Kuşkusuz İstanbul kent içi ulaşımı gibi karmaşık bir konunun betimlenmesi bir seçme olmadan yapılamaz. Buradaki betimlemenin altında da kuramsal bir seçme var. Bu da toplumdaki değişik kapital birikim süreçlerini metropoliten alanın oluşumuna etkilerine verilen öneme dayanıyor. Kent içi ulaşımın örgütlenmesindeki değişik seçeneklerden kamu taşımacılığı, yabancı büyük şirket, küçük girişimcilik, özel araç vb. hangisini ya da hangilerininin hakim olacağı o ülkedeki kapital birikim biçimlerince belirleniyor.¹⁴⁷

¹⁴⁵Doğan Çetinkaya, “**Tarih ve Kuram Arasında Toplumsal Hareketler**” makalesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyoloji (Lisans-2011), Toplumsal Hareketler ders notu, ders veren: Yrd. Doç. Dr. Begüm Özden Fırat

¹⁴⁶ Claus Offe, Yeni Sosyal Hareketler: Kurumsal Politikanın Sınırlarının Zorlanması, **Yeni Sosyal Hareketler/ Teorik Açılımlar**, Kaknüs Yay. , İstanbul, 1999

¹⁴⁷ İlhan Tekeli, “ 1980 ile 1985 Yılları Arasında Kent İçi Ulaşımın Gelişmesi ” , **İstanbul ve Ankara için Kent içi Ulaşım Tarihi Yazıları**, Tarih Vakfı Yurt Yay. , 2009, s.79

5. SONUÇ YERİNE

Siyasi, kentsel ve sosyal söylemin illüzyonu, mahallenin, semtin, ilçenin, bölgenin, ilin meta haline gelmesini sağlar. Modern, enerji tasarrufu sağlayan, depreme dayanıklı yapıların, masum gerekçelerle tarifi kentin meta haline dönüşmesini hızlandırır. “Mega” ya da “marka” kent olma süreci, herkesi kapsamayan aksine iktidar (Fikirtepe için yorum yaparsak önce yerel kurumlar, belediyeler sonra Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından) aracılığıyla yoksulluğun parsel parsel dönüştürülmesi durumudur.

Resmi olarak 2001’de yaşamaya başladığım İstanbul’un, alışveriş merkezleriyle, korkunç yükseklikte ve seçici geçirgen sitelerle, “zamandan tasarruf” (yetişmemiz gereken ne? , zamanla yarışımızın amacı nedir? , nereye yetişiyoruz?) adı altında teknolojik standartlarla donatılmış hızlı trenlerle sarılı olmuş ve olmaktadır haline psikolojik, duygusal aynı zamanda hafızasal olarak direniş hali sergiliyorum. Tren istasyonları, bakkallar, kırtasiyeler, terzi, belki sadece bir çınar ağacı ve diğer bütün nostaljik olarak değerlendirilen yaşam (rastlantılarla, dinamiklerle, karşılaşmalarla yaşayan manasında) alanlarının farklı ya da ayrı yerlerde olması durumu, yerini artık hepsinin aynı ve sıkıştırılmış (cansız) alanlarda olması durumu ile yer değiştirmiştir. Yani metrodan (metro, metrobüs yolu/ istikameti üzerinde olan) çıktığımızda sizi bir alışveriş merkezi ya da yeni “lüks” siteniz karşılayabilir. Giderek bağışıklığımı kaybeden ve yerini bu hal ile normalleşmeye bırakan bir kent metabolizması ile karşılaşmaktadır. Kendim için en büyük tesellim ya da savunma stratejim, İstanbul ile yaklaşık 15 yıl yaşamamdan geliyor, öteki türlü 40 yıllık bir İstanbul yaşayanı olsaydım, –sanırım- İstanbul kenti adına, daha derin duygusal sancılar yaşayabilirdim.

Fikirtepe Mahallesi'ni, kitlesel bir dönüşüme sürüklemek ve o bölgede yaşayan insanları bu sürece sele kapılmış gibi çaresiz bırakarak dahil etmek yerine, dönüşüm sürecini profesyonel denetim kadroları oluşturarak yapmak birincil sorumluluk olmalıdır. Bu kadrolar vasıflı / kalifiye, uzman ve sorumluluk sahibi olan insanlardan oluşmalıdır. Hukuksal alandan, sosyal sarsılmalara, iletişimden, planlamaya kadar geniş bir skalası olan bu mahallenin dönüşüm olayı, her alandan beslenerek yapılmalıdır. Bir alan eksik bırakıldığı takdirde çeşitli sorunların yaşanması kaçınılmazdır. Mimarlar Odası'ndan, sosyolog ve psikologlara birçok alandan destek alarak yapılması gereken bu dönüşüm süreci, bazı konulardan ve sorumluluktan noksan olduğu için hem aksaklıklar hem de mağduriyetler üretmektedir. Eğer amaç herkesin bu dönüşümden asgari oranda zarar görmesi ise...

Son yıllarda, topraktan alınan rantın, sermaye birikimlerinin başında geldiği görülmektedir. Bu süreçte araç olan rant, çeşitli sorunları da beraberinde getirdiğini Fikirtepe ile bir kez daha kanıtladı. Batı'nın piyasa ekonomisinde toprak, bir meta iken, Osmanlı Devleti'nden itibaren geleneksel yönetim hali/ merkezîyetçilik ile devlete ait bir unsurdur. Bu mülkiyet anlayışının devletten özele çarpık, eşitsiz geçişi ve bu geçişin "hukuksuz" altyapısı, aslında tam olarak çarpık, plansız kentleşmeyi doğurmuştur. Kentsel mekanın, toprağın özel mülkiyete dönüşmesi ve bu dönüşümle medyada gelen rantsal farklılıklar belli kesimlere aktarılmaktadır. Belli kesimlerden alınan rantsal karşılıklar, kamusal ve kentleşmeye yarayacak yatırımlara dönüşmek yerine, kentsel hacmi/ yoğunluğu karşılamak/beslemek maksadıyla kullanılmaktadır. Devlet ve yerel yönetimlerinin el birliği ile kamuya bu yollarla ulaşan/ aktarılan altyapı yatırımları, Türkiye'de eleştirilen en çarpıcı kentleşme hallerindedir.

Çalışmamdaki amacım, Fikirtepe'deki değişimin fiziksel halini gözler önüne sermek değildi, bir merakımı gidermek için durumu anlamaya çalışma çabamdı. Ekonomik aklın bir izdüşümü ya da herhangi bir örneğini paylaşmaktı. Gayri ihtiyari olarak, değişen, gelişen ve dönüşen insanlar ve onların düşüncelerini sergiledikleri eylemlerdi. Aslında "pazar akıyla" hareket etmek, sosyo-ekonomik düşünmek, tam da Fikirtepe'deki dönüşüm gibi bir durumdur. Belki de her zaman, her yıl, her dönem geçerliliği olan bu akıl,

“ışılı” , “çeki” olarak kabul edilen, şehirlerin, kentlerin, metropollerin, mega kentlerin makus tarihidir. Böyle kentler oluşur ya da bir şekilde oluşturulur. Kentlerin çekiciliği, nüfusuyla ve dolayısıyla alan hacmiyle de doğru orantılı bir şekilde sınırları aşar. Bu sınırların içinde ya da merkezinde kalan “göz alıcı” , kabaca “ağız sulandırıcı” yerler de Fikirtepe Mahallesi örneğinde anlattığım süreçleri ya da aşamalara tanık olur ve ekonomik seçmelerin hakimiyetine teslim olur. Fikirtepe ve benzer kentsel dönüşüm yatırımları, kent mekanının sadece ve sadece tüketimidir.

KAYNAKÇA

Aslan, Şükrü. , Henri Lefebvre Henri (1991) ” The Production of The Space, Blackwell ”, Oxford ve Cambridge’den alıntı, “ **Birleştiren Ve Ayrıştıran İşlevleriyle İstanbul’da Boğaz Köprülerinin Toplumsal Dili** ”, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No: 44, s.109 (Mart 2011)

_____. *Kentsel Mekana Büyük Müdahale: “Afet Yasası”ndan Bir “Yasal Afet” Üretmek* yazısı, **İnsan, Toplum ve Haklar – Esin Küntay’a Armağan**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2014, s.100-11

Bauman, Zygmunt. **Küreselleşme/ Toplumsal Sonuçları** [Çev. Abdullah Yılmaz] , 4. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2012

Bilton, T. , Bonnett, K. , Jones, P. , Lawson, T. , Skinner, D. , Stanworth, M. ve Webster, A. **Sosyoloji**, Siyasal Yayınevi, 2003

Boratav, Korkut. **Türkiye İktisat Tarihi 1908-2002**, İmge Kitapevi, Ankara, 2003

Çavdar, Ayşe. - Tan, Pelin. **İstanbul: Müstesna Şehrin İstisna Hali**, Sel Yayıncılık/ Kentsel, İstanbul 2013

Çetinkaya, Doğan. “**Tarih ve Kuram Arasında Toplumsal Hareketler**” makalesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyoloji (Lisans-2011) , Toplumsal Hareketler ders notu, dersi veren: Yrd. Doç. Dr. Begüm Özden Fırat

Davis, Mike. “**Gecekondu Gezegeni**” , Metis Yayınları, İstanbul, 2010

Dewey, John. "Search for the public" , *The Public and Its Problems*, L'Ecole des Haute Etudes en Sciences Sociales – Paris/ EHESS-Paris, *Etudes Politiques* (Erasmus-2015) , L'Ethnographie publique ders notları, ders veren: Didier Fassin s. 15

Elias, Nolibert. **Uygarlık Süreci, Sosyo- Oluşumsal ve Psiko- Oluşumlar İncelemesi, Cilt 1**, Batılı Dünyevi Üst Tabakaların Davranışlarındaki Değişmeler [Çeviren: Ender Ateşman] , İletişim Yayınları, 6. Baskı, 2011, İstanbul

Harvey, David. "**The Right to the City**" *New Left Review* 53, 2008, s. 23–40. [New Left Review'daki İngilizcesinden Meriç Kırmızı tarafından Sendika. Org için çevrilmiştir.]

_____. "İşyeri ve Konutların Konumlarını Değiştirmenin Yeniden Dağıtımçı Etkileri", **Sosyal Adalet ve Şehir** [Çev. Mehmet Moralı] , Metis Yayınları, İstanbul, 2009 s. 61-2

_____. "Kentselliğin Doğası Üzerine" , **Sosyal Adalet ve Şehir** [Çev. Mehmet Moralı] , Metis Yayınları, İstanbul, 2009, s.276

_____. **Asi Şehirler Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru** [Çev. Ayşe Deniz Temiz] , Metis Yayınları, İstanbul, 2013 [3. Baskı]

İnalçık, Halil. **Devlet-i Aliye: Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I, Klasik Dönem (1302-1606) : Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim [Seçme Eserleri- II]** , Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009

Keyder, Çağlar. (Hazırlayan) , **İstanbul/ Küresel ile Yerel Arasında**, Metis Yayınları, İstanbul, 2009

Marx, Karl. *Yirmi dördüncü Bölüm; Artı-Değerin Sermayeye Dönüşmesi, Birinci Kesim. Boyutları Gittikçe Büyüyen Kapitalist Üretim, Meta Üretimine Özgü Mülkiyet Yasalarının Kapitalist Elkoyma Yasalarına Geçişi, Kapital*

(**Birinci Cilt**) , [Çev. Alaattin Bilgi] , Sol Yayınları [9. Baskı] , Ankara, 2009

Morley, David. & Robins, Kevin. **Kimlik Mekanları/ Küresel Medya, Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2011

Morley, David. & Robins, Kevin. **Kimlik Mekanları/ Küresel Medya, Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar**, Ayrıntı Yayınları, 2011

Offe, Claus. Yeni Sosyal Hareketler: Kurumsal Politikanın Sınırlarının Zorlanması makalesi, **Yeni Sosyal Hareketler/ Teorik Açılımlar**, Kaknüs Yayınları. , İstanbul, 1999

Pamuk, Orhan. VI. Kısım; On İki Katlı Apartman / Şehrin Rantı Senin Hakkın, **Kafamda Bir Tuhafılık**, Yapı Kredi Yayınları, Aralık 2014, İstanbul

Reader, John. **Şehirler** [Çev. Fatine Bahar Karlıdağ] , Yapı Kredi Yayınları, 2006, İstanbul

Sennett, Richard. **Kamusal İnsanın Çöküşü** [İngilizce'den çevirenler: Serpil Durak & Abdullah Yılmaz] , Ayrıntı Yayınları, 2013 (4. Basım) , İstanbul

_____. **Ensemble pour une éthique de la coopération** traduit de l'anglais par Pierre- Emmanuel Dauzat, éditions Albin Michel, Paris, 2014

Simmel, Georg. ” Metropol ve Zihinsel Yaşam” makalesi, **Bireysellik ve Kültür** kitabından yararlanılarak kaynakçaya eklenmiştir. Metis Yayınları, İstanbul, 2009

_____. **Les grandes villes et la vie de l'esprit** traduit de l'allemand par Jean-Louis Vieillard-Baron et par Frédéric Joly, *Les grandes villes et la vie de l'esprit*, Paris, Petite Bibliothèque Payot, 2013

Tekeli, İlhan. Yiğit Gülöksüz, Tarık Okyay, **Gecekondu, Dolmuşlu İşportalah Şehir**, Cem Yayınevi, 1976, İstanbul

_____. **Kentsel Arsa, Altyapı ve Kentsel Hizmetler**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2009, İstanbul

Türkdoğan, Orhan. **İstanbul Gecekondu Kimliği**, 10. Kültür Sanat Yayıncılık, 2006

Urry, John. **Mekanları Tüketmek**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999

Weber, Max. **La Ville** traduit de l'allemand et introduit par Aurélien Berlan, édition La Découverte, Paris, 2014

Warner, Micheal. Publics and Counterpublics, **Public Culture**, Duke University Press, 2002, L'Ecole des Haute Etudes en Sciences Sociales – Paris/ EHESS-Paris, *Etudes Politiques* (Erasmus-2015) , L'Ethnographie publique ders notları, ders veren: Didier Fassin s. 49-90

Yerasimos, Stefan. **Tanzimat'ın Kent Reformları** makalesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü (lisans-2011) , Osmanlıdan Bugüne Toplumsal Yapı ders notu, ders veren: Yrd. Doç. Dr. Burak Onaran, , s.1-18

Yücel, Can. **Gökdelen**, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2015

Film: “**Perfume: The story of a murderer/ Koku: Bir Katilin Hikayesi**” , 2006
https://tr.wikipedia.org/wiki/Koku:_Bir_Katilin_Hikayesi [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyoloji (Lisans 2011), “**Kent Sosyolojisi**” ders notları (Ders veren: Prof. Dr. Meral Özbek)

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyoloji (Lisans 2012) , “**İstanbul: Kent ve Kültür**” ders notları (Ders veren: Doç. Dr. Şükrü Aslan)

Film: “**Ekümenopolis**”, 2012

Zeynep Yosun Akverdi, “**Kentler Kimin Mekanı?** ” , Radikal Gazetesi, 19 Nisan 2013, Cuma

Kemali Saybaşı’nın Anısına düzenlenen “**İstanbul: Siyaset, Ekonomi, Mekan**” Konferansı notları, 2014

“**Fikirtepe’de kentsel dönüşüm durdu!**” haberi <http://t24.com.tr/haber/fikirtepede-kentsel-donusum-durdu/230330> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Fikirtepe Projesi Askıya alındı**” haberi <http://www.aksam.com.tr/siyaset/bakan-eroglundan-fikirtepe-ve-kadikoy-icin-flas-aciklama/haber-208390> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Hürriyet Dünyası’nın “**Dönüşüm 2013 Zirvesi**” haberi <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/23412003.asp> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Fikirtepe ve Çevresi Kentsel Dönüşüm Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği’nin “**Fikirtepe ve Çevresi Kentsel Dönüşüm Basın Bülteni**”, konferans, Halis Kurtça Kültür Merkezi, Göztepe, Kadıköy, 2014, sayfa adeti 1-5

“**Fikirtepe’deki Suriye**” http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/249800/Fikirtepe_deki_Suriye.html [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Fikirtepe’deki firma ve inşaat isimleri, <http://emlakkulisi.com/fikirtepede-donusum-butun-hiziyla-suruyor/257609> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Brooklyn Park**” reklamı <http://www.youtube.com/watch?v=W338ZZcDkPo> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Evim İstanbul**” reklamı <http://www.emlaktasondakika.com/emlaktv/Reklam-Filmleri/Anka-Kadikoy-Evimin-ilk-reklam-filmi-yayinda/1282/1.aspx> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Evim İstanbul**” reklamı 1 <http://www.emlaktasondakika.com/emlaktv/Reklam-Filmleri/Evim-Kadikoy-projesi-tanitim-filmi-yayinda/1281/1.aspx> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**İstanbul 216**” reklamı <http://www.emlakwebtv.com/haber/12875/istanbul-216-baysas> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Kent Plus Kadıköy**” reklamı <http://www.youtube.com/watch?v=Ber1HvB854g> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**KentPlus Projesi**” , <http://www.emayinsaatt.com.tr/proje/kentplus-kadikoy> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Kentsel Dönüşüm alanı Fikirtepe’de çalışmalar tıkandı**” <http://www.ensonhaber.com/kentsel-donusum-alani-fikirtepede-calismalar-tikandi-2014-05-04.html> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Kent Plus Kadıköy**” daire fiyatları <http://www.emlakkulisi.com/projeler/kadikoy-konut-projeleri/kentplus-kadikoy-fiyatları/198> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

İstanbul Nüfusu, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21507> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Tek kişilik inat**” <http://www.hukukihaber.net/ekonomi/tek-kisilik-inat-h43137.html> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Tek kişilik inat**” , <http://www.radikal.com.tr/ekonomi/tek-kisilik-inat-1190111/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Mina Towers**”, <http://basaraninsaat.net/mina-towers/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Evinpark Projesi**” , <http://emlakkulisi.com/sefa-koyuncu-evinpark-fikirtepe-projesinin-ilk-gorselleri/331223> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Nuhoğlu İnşaat Projesi “**Yenitepe Kadıköy**” , <http://www.yenitepe.com.tr/proje.asp> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Fikirtepe Dumlupınar Spor Kulübü**” , <http://www.tffistanbul.org/kulup.aspx?id=179> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Büyükşehir Belediyesi Kanunu**” , <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Kentsel Dönüşüm İflas etti**” , <http://www.fikirtepehaber.com/gundem/anka-yapi-tekrar-ulusal-basinda-h1966.html> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Erhan Demirtaş, “**Beş yıldır başlamayan dönüşüm!**” , 14 Ocak 2016 <http://www.gazetekadikoy.com.tr/haberDetay.aspx?haberID=8066> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

2005 ile 2015 yılları arasındaki Kadıköy Faaliyet Raporları, <http://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar>; [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Kuşdili Çayırı yeniden yeşerecek. AVM ve otopark değil yeşil alan olacak**” <http://www.hurriyet.com.tr/kusdili-cayiri-yeniden-yeserecek-avm-ve-otopark-degil-yesil-alan-olacak-40030974> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Meşhur Salı pazarı altı yılda ikinci kez yer değiştiriyor**” <http://www.hurriyet.com.tr/meshur-sali-pazari-6-yilda-2-nci-kez-yer-degistiriyor-29455861> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“Kentsel Dönüşüm alanı Fikirtepe’de çalışmalar tıkandı”
<http://www.ensonhaber.com/kentsel-donusum-alani-fikirtepede-calismalar-tikandi-2014-05-04.html> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“Kentsel Dönüşüm alanı Fikirtepe’de çalışmalar tıkandı”
<http://www.ensonhaber.com/kentsel-donusum-alani-fikirtepede-calismalar-tikandi-2014-05-04.html> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“Fikirtepe’de tek başına”
http://www.cumhuriyet.com.tr/video/video/67963/Fikirtepe_de_tek_basina.html [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“Mist Yapı” <http://www.mist.com.tr/kurumsal/Mist/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“Fikirtepe’de kentsel dönüşüm alana funiküler ve tramvay hatları yapılacak”
<http://www.haber24.com/fikirtepe-de-kentsel-donusum-alanina-funikuler-ve-tramvay-hatlari-yapilacak-fikirtepe-platformu-bsk-irfan-sukru-yagci-haberi-1213178> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“ Fikirtepe’yi Brooklyn’e dönüştürüyor” <http://www.hurriyet.com.tr/fikirtepeyi-brooklyne-donusturuyor-40104515?noMobile=true> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“Brooklyn City” <http://www.panayapi.com/projeler/brooklyn-city/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“Yeni Fikirtepe, Brooklyn Park” reklamı
<http://www.youtube.com/watch?v=W338ZZcDkPo> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“ANKA Evim Kadıköy” Projesi reklamı
<http://www.emlaktasondakika.com/emlaktv/Reklam-Filmleri/Anka->

Kadikoy-Evimin-ilk-reklam-filmi-yayinda/1282/1.aspx [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**ANKA Evim Kadıköy**” projesi reklamı
http://www.emlaktasondakika.com/emlaktv/Reklam-Filmleri/Evim-
Kadikoy-projesi-tanitim-filmi-yayinda/1281/1.aspx [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**İstanbul 216**” Projesi http://www.emlakwebtv.com/haber/12875/istanbul-216-
baysas [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Yeni Hayatın Merkezi! Kent Plus Kadıköy**” Projesi reklamı
http://www.youtube.com/watch?v=Ber1HvB854g [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Fikirtepe’de dönüşüm bütün hızıyla sürüyor**” http://emlakkulisi.com/fikirtepede-
donusum-butun-hiziyla-suruyor/257609 [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Duygu Parmaksızoğlu, “**Evden emlaka Fikirtepe: Rant ve spekülasyon ekseninde Kentsel Dönüşüm**”, 28 Eylül 2014
http://www.jadaliyya.com/pages/index/19382/evden-emlaga-fikirtepe_rant-
ve-spekulasyon-eksenin [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Pana Yapı**” http://www.panayapi.com/kurumsal/hakkimizda/ [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Fikirtepe’yi Brooklyn’e dönüştürüyor**” http://www.hurriyet.com.tr/fikirtepeyi-
brooklyne-donusturuyor-40104515?noMobile=true [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Fikirtepe’de Topbaş izdihamı**” http://www.dha.com.tr/fikirtepede-topbas-
izdihami_139515.html [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**The Spectator**” [https://en.wikipedia.org/wiki/The_Spectator_\(1711\)](https://en.wikipedia.org/wiki/The_Spectator_(1711)) [son erişim tarihi: 14.10.2016]

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Alt Yapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “**6306 Sayılı Kanun, Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun**”
<http://www.csb.gov.tr/gm/altyapi/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=banner&Id=114> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

“**Fikirtepe**” <http://emlakansiklopedisi.com/wiki/fikirtepe> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

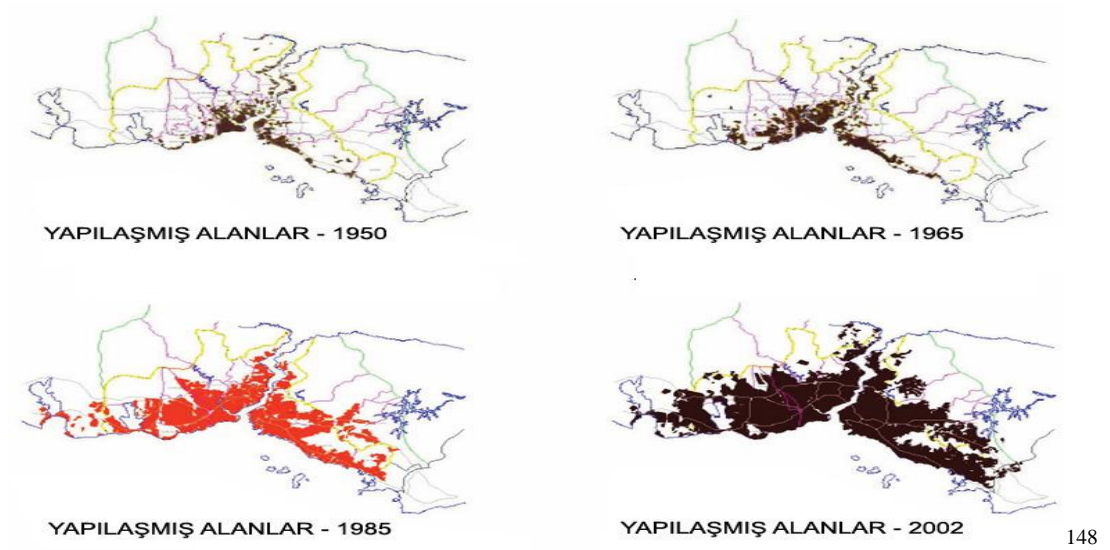
2000’li yıllardan günümüze yerel, genel seçimler ve referandumlar, **SEÇSİS**-Sandık Sonuçları Paylaşım Sistemi <https://sonuc.ysk.gov.tr/module/GirisEkranı.jsf>
[son erişim tarihi: 14.10.2016]

Yenitepe Projesi reklamı, Nuhoğlu Firması
<https://www.youtube.com/watch?v=esXxgQN6uW4> [son erişim tarihi: 16.12.2016]

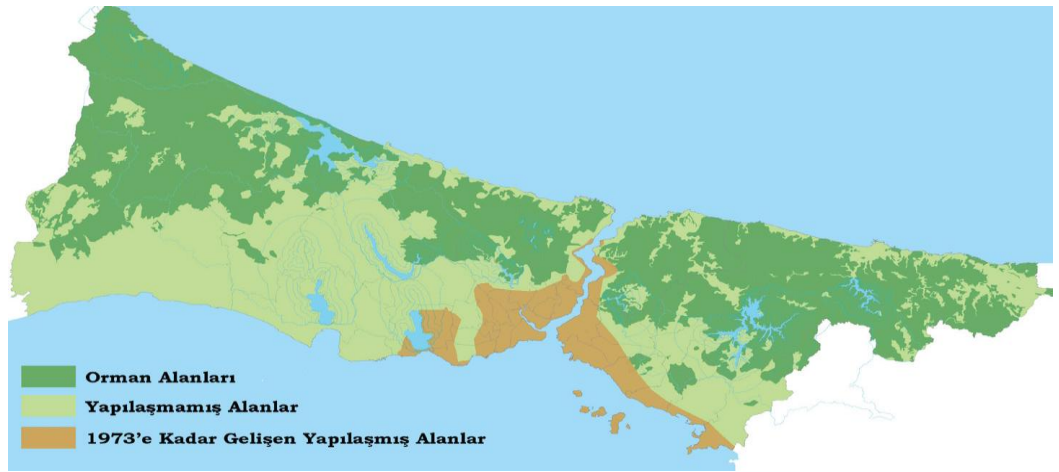
Yıllara göre Fikirtepe Mahallesi’nin **uydu görüntüleri**,
<https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

EKLER

Ek 1. 1975-2002 Döneminde Gelişen Yerleşim Alanları

Ek 2. 1973'e Kadar Gelişen Yerleşim Alanları

¹⁴⁸ “1975-2002 Döneminde Gelişen Yerleşim Alanları”

http://www.spoist.org/dokuman/Raporlarimiz/spoist_3.koprurapor.pdf [son erişim tarihi: 14.10.2016]

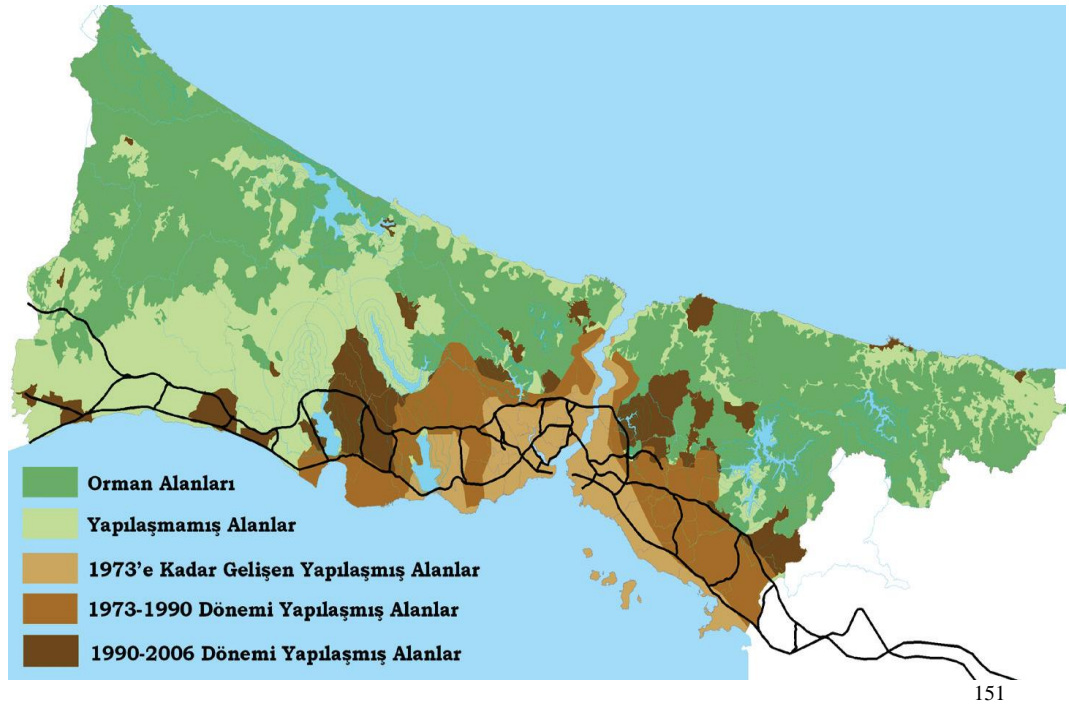
¹⁴⁹ “1973'e Kadar Gelişen Yerleşim Alanları”

http://www.spoist.org/dokuman/Raporlarimiz/spoist_3.koprurapor.pdf [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Ek 3. 1980 Öncesi ve Sonrası Gelişen Yerleşim Alanları

Ek 4. 1990-2006 Dönemi Kentsel Yerleşim Alanları

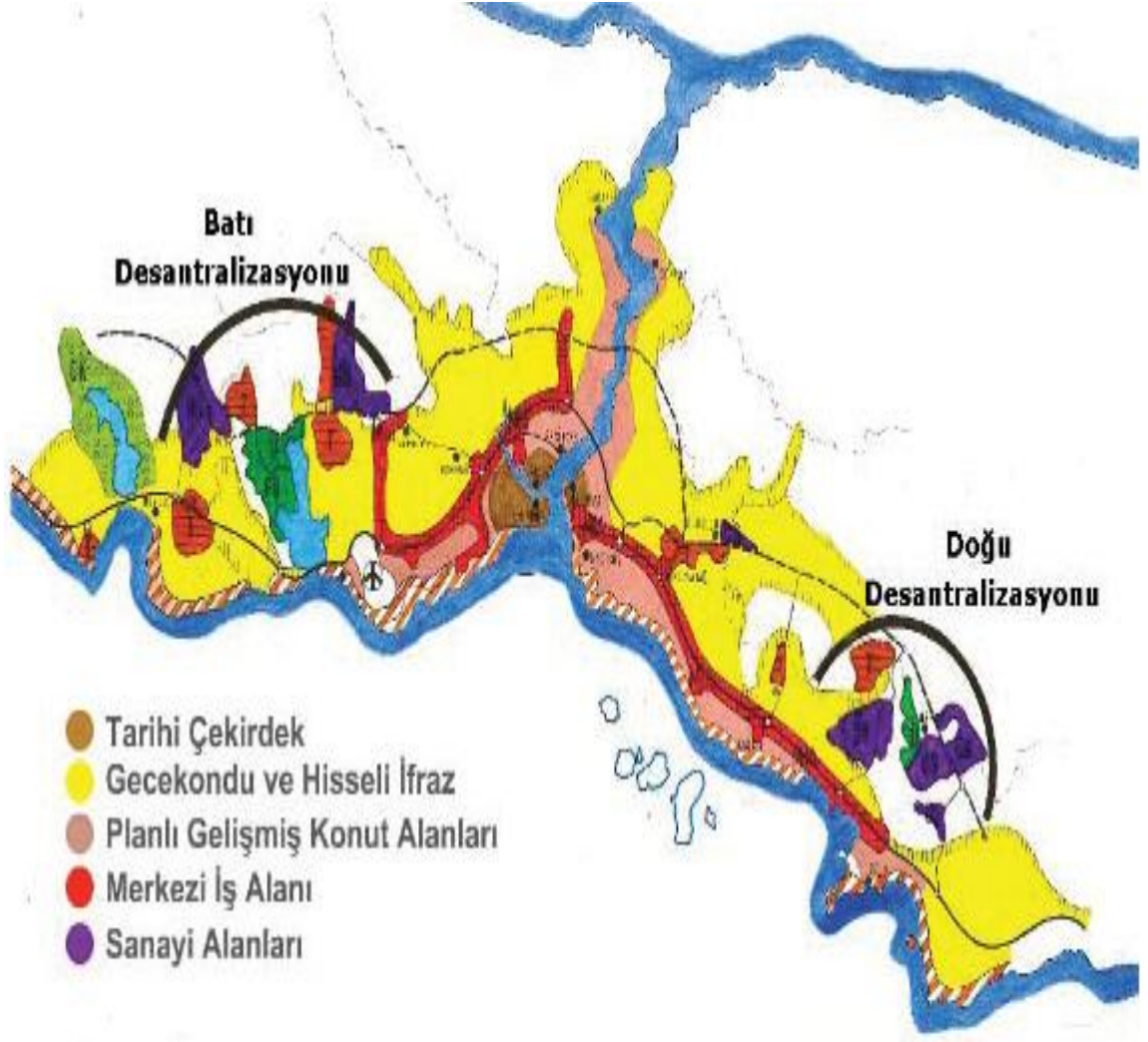
¹⁵⁰Ek 3. "1980 Öncesi ve Sonrası Gelişen Yerleşim Alanları"

http://www.spoist.org/dokuman/Raporlarimiz/spoist_3.koprurapor.pdf [son erişim tarihi: 14.10.2016]

¹⁵¹Ek 4. "1990-2006 Dönemi Kentsel Yerleşim Alanları"

http://www.spoist.org/dokuman/Raporlarimiz/spoist_3.koprurapor.pdf [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Ek 5. İstanbul İçinde Sanayinin Ulaşım Odaklı Yer Değişimi

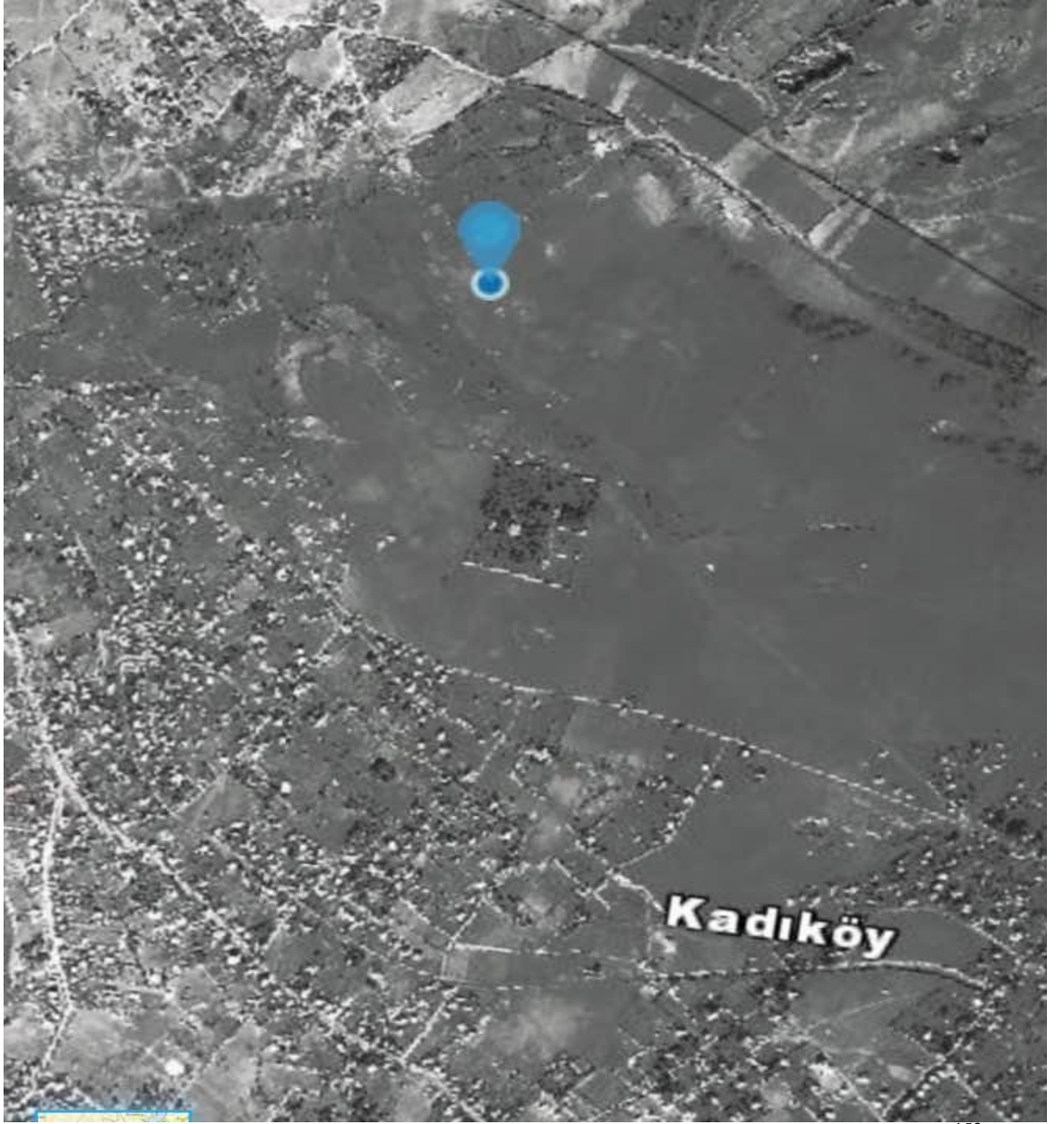

152

¹⁵²“İstanbul İçinde Sanayinin Ulaşım Odaklı Yer Değişimi “

http://www.spoist.org/dokuman/Raporlarımız/spoist_3.koprurapor.pdf [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Ek 6. 1946 Yılında Fikirtepe

153

¹⁵³ 1946 yılına ait Fikirtepe bölgesi (mavi işaretin olduğu alan) görüntüsü, <https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Ek 7. 1966 Yılında Fikirtepe

154

¹⁵⁴ **1966** yılına ait Fikirtepe bölgesi (mavi işaretin olduğu alan) görüntüsü, <https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

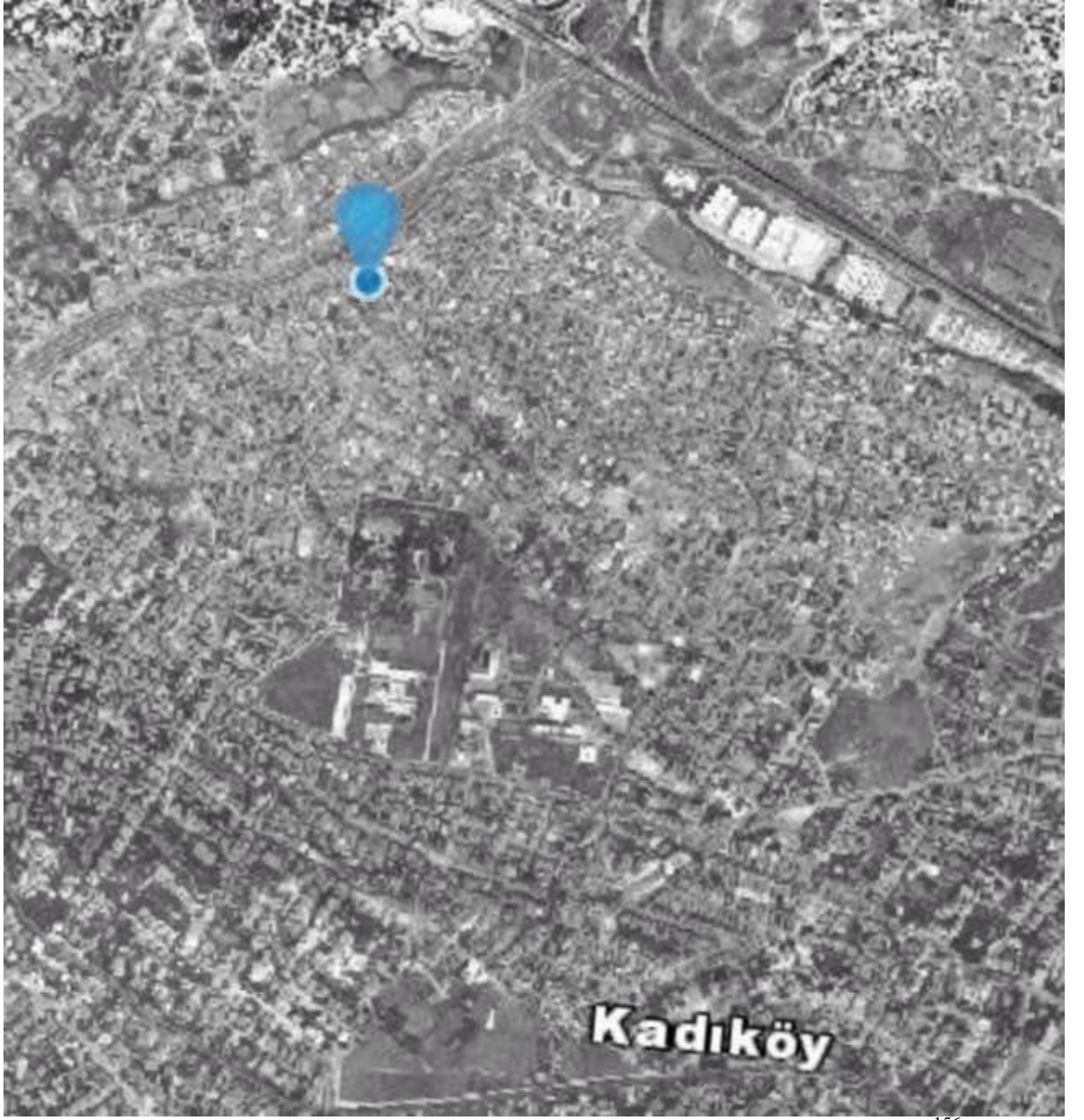
Ek 8. 1970 Yılında Fikirtepe

155

¹⁵⁵ 1970 yılına ait Fikirtepe bölgesi (mavi işaretin olduğu alan) görüntüsü, <https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Ek 9. 1982 Yılında Fikirtepe

156

¹⁵⁶1982 yılına ait Fikirtepe bölgesi (mavi işaretin olduğu alan) görüntüsü, <https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Ek 10. 2006 Yılında Fikirtepe

157

¹⁵⁷2006 yılına ait Fikirtepe bölgesi (mavi işaretin olduğu alan) görüntüsü, <https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Ek 11. 2015 Yılında Fikirtepe

158

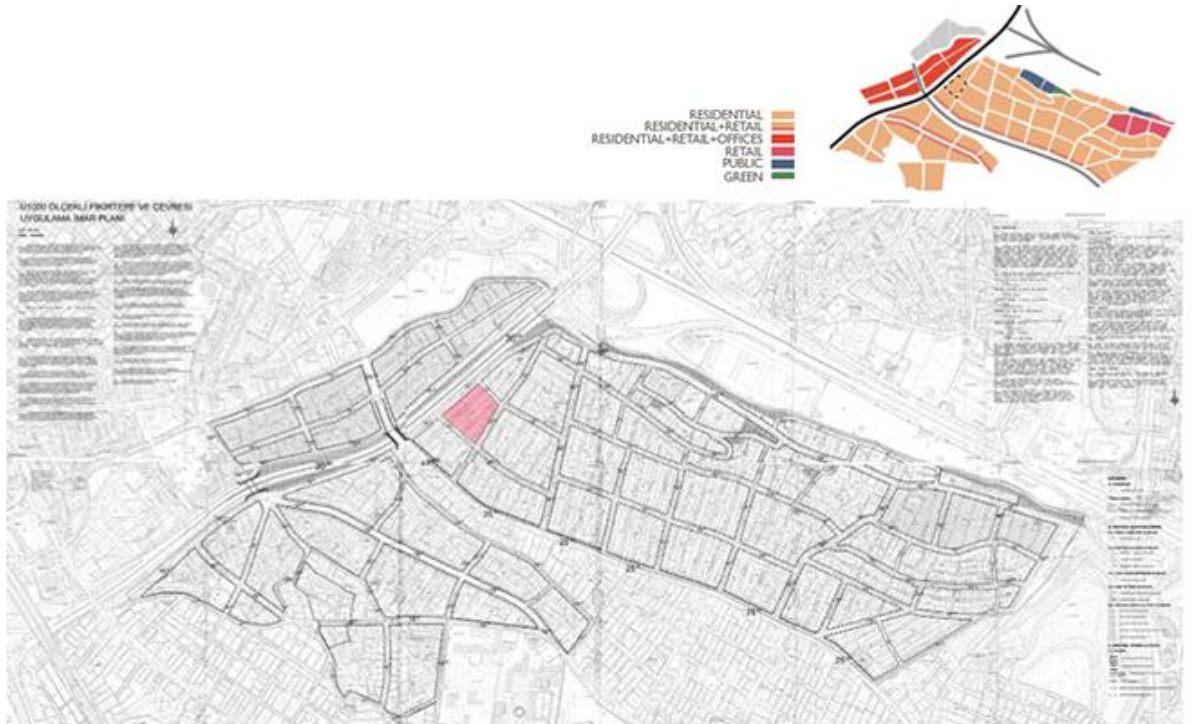
¹⁵⁸ 2015 yılına ait Fikirtepe bölgesi görüntüsü, <https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Ek 12. D-100 yolundan Fikirtepe'nin görüntüsü, 2013

159

Ek 13. Mist Yapı Proje Alanı

160

¹⁵⁹ “Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Projeleri- 2013” , <http://emlakulisi.com/fikirtepe-kentsel-donusum-projeleri-2013/184077> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

¹⁶⁰ “Mist Yapı” Proje alanı <http://www.mist.com.tr/Projeler/Fikirtepe-Kentsel-Donusum-Projesi/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

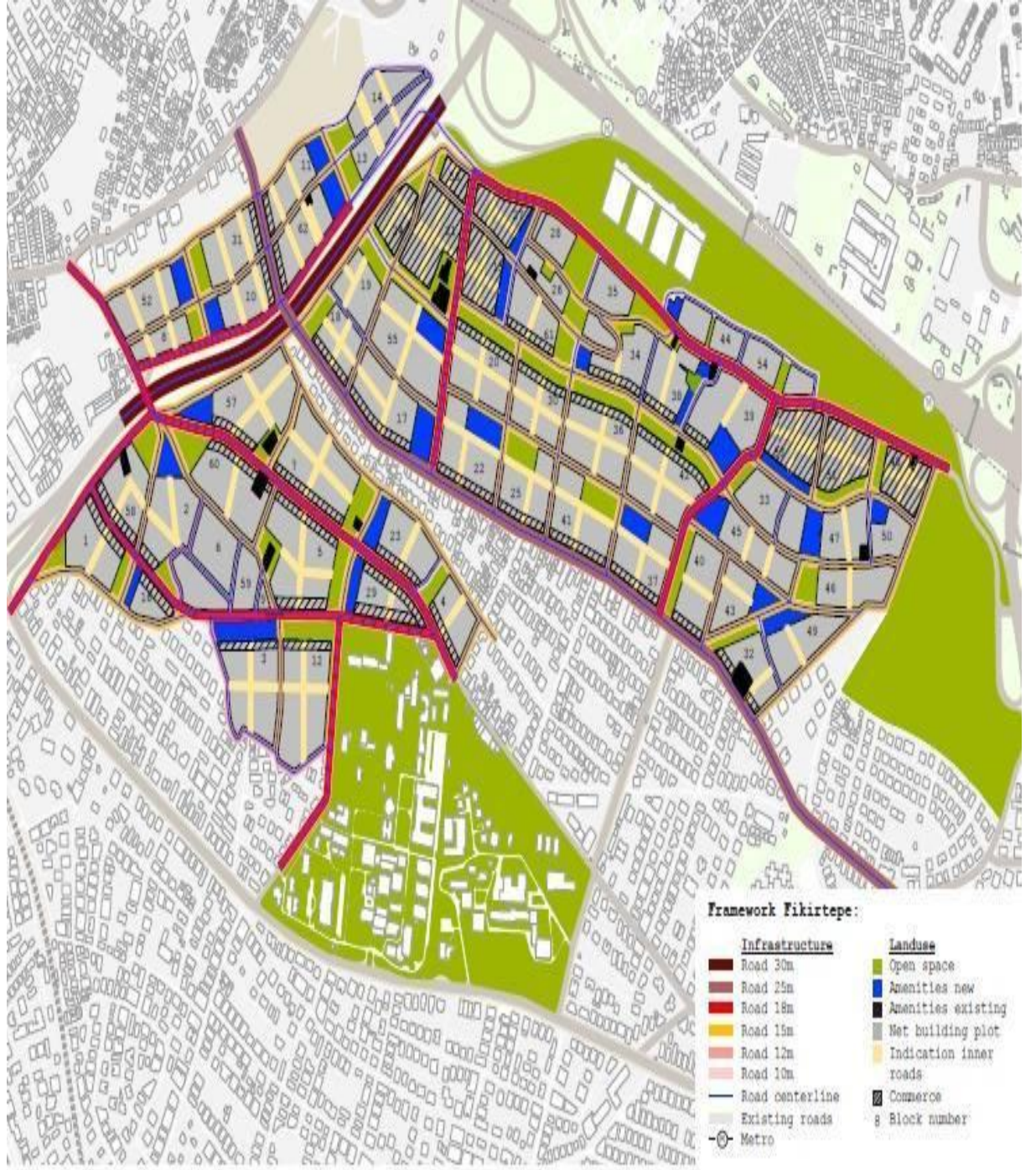
Ek 14. Mist Yapı Proje Alanı Görüntüsü

161

¹⁶¹“Mist Yapı” Proje alanı <http://www.mist.com.tr/Projeler/Fikirtepe-Kentsel-Donusum-Projesi/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

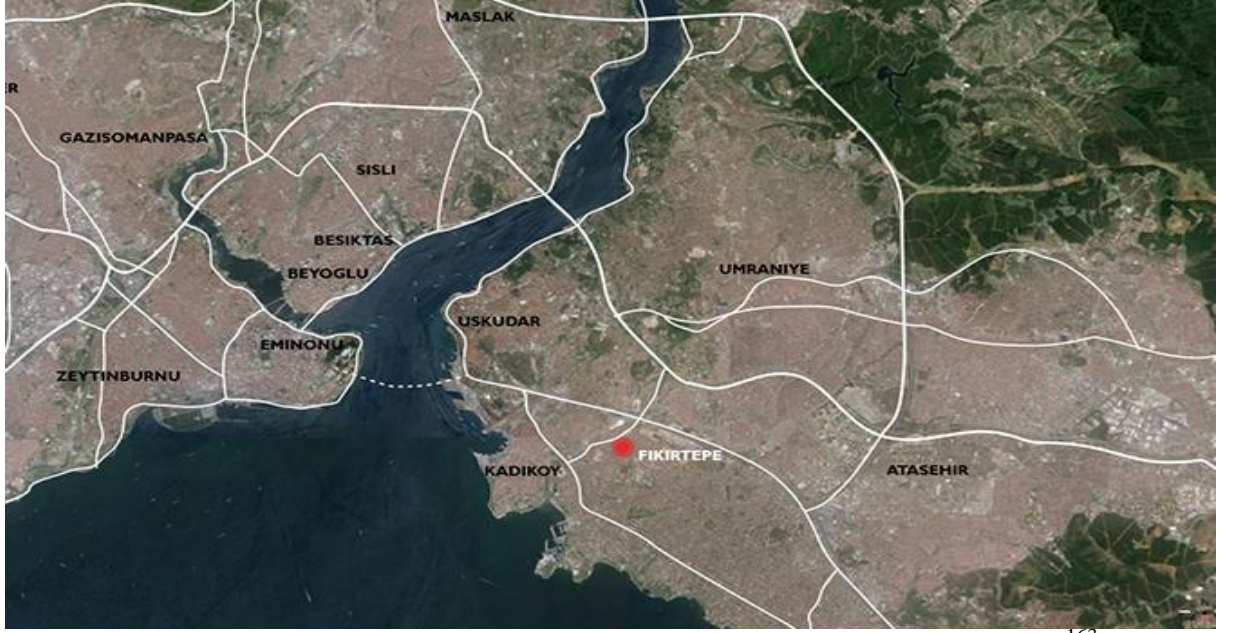
Ek 15. Fikirtepe Proje Haritası

162

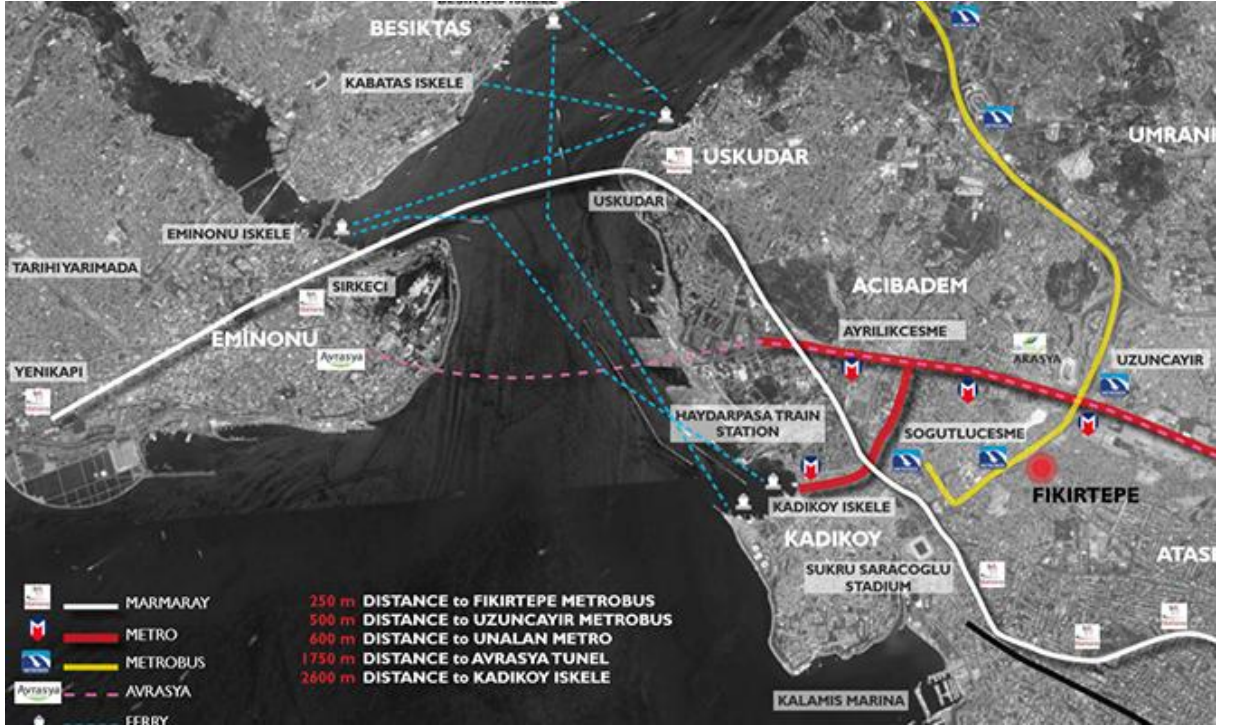
¹⁶² Fikirtepe Proje haritası <https://www.facebook.com/fikirtepedernegi/photos/pb.799921360068740.-2207520000.1462999393./799922870068589/?type=3&theater> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Ek 16. Mist Yapı Proje Alanı Uydu Görüntüsü

163

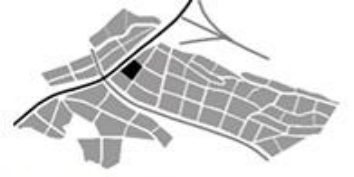
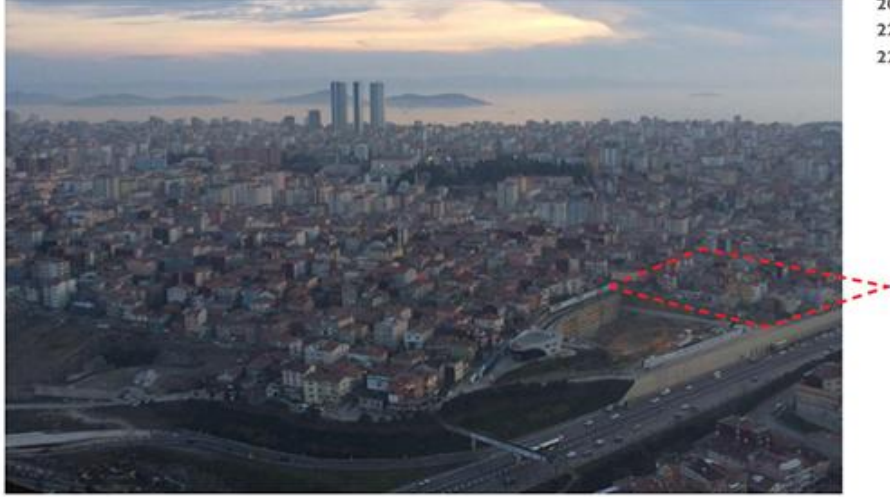
Ek 17. Mist Yapı Proje Alanı ile Bağlantılı Toplu Taşıma Ağı Görüntüsü

164

¹⁶³ “Mist Yapı” Proje alanı <http://www.mist.com.tr/Projeler/Fikirtepe-Kentsel-Donusum-Projesi/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Ek 18. Mist Yapı Proje Alanı “Manzarası”

2007 PARCEL
2209 PARCEL
2220 PARCEL

165

Ek 19. ANKA Yapı ile ilgili Eylem, 2016

166

¹⁶⁴“Mist Yapı” Proje alanı <http://www.mist.com.tr/Projeler/Fikirtepe-Kentsel-Donusum-Projesi/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

¹⁶⁵“Mist İnşaat” <http://www.mist.com.tr/Projeler/Fikirtepe-Kentsel-Donusum-Projesi/> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Ek 20. Boşaltılan Herhangi Bir Evden Biri, 2016

167

Ek 21. Maket “Tek Ev”

168

¹⁶⁶ Erhan Demirtaş, “Beş yıldır başlamayan dönüşüm!” , Gazete Kadıköy, 14 Ocak 2016
<http://www.gazetekadikoy.com.tr/haberDetay.aspx?haberID=8066> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

¹⁶⁷ Erhan Demirtaş, “Beş yıldır başlamayan dönüşüm!” , Gazete Kadıköy, 14 Ocak 2016
<http://www.gazetekadikoy.com.tr/haberDetay.aspx?haberID=8066> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

¹⁶⁸ Sembolik direniş: “Tek ev” ,
<https://www.facebook.com/fikirtepederneği/photos/pb.799921360068740.-2207520000.1462999393./1070657559661784/?type=3&theater> [son erişim tarihi: 14.10.2016]

Ek 22. Brooklyn Park Projesi, 2016

169

Ek 23. Brooklyn Park Projesi Görüntüsü, 2016

170

¹⁶⁹ **Brooklyn Park Projesi**, Pana Yapı [Fotoğraf, Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi/ Radyo, Sinema, Televizyon Bölümü mezunu Mehmet Mert Özen tarafından çekildi.] , çekim tarihi: 30.09.2016

¹⁷⁰ **Brooklyn Park Projesi Görüntüsü**, Pana Yapı [Fotoğraf, Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi/ Radyo, Sinema, Televizyon Bölümü mezunu Mehmet Mert Özen tarafından çekildi.] , çekim tarihi: 30.09.2016

Ek 24. Haldız ve Vartaş Yapı Proje Alanları, 2016

171

Ek 25. Teknik Yapı Projesi ve Boşaltılan Evler, 2016

172

¹⁷¹ **Haldız İnşaat Proje** alanı, [Fotoğraf, Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi/ Radyo, Sinema, Televizyon Bölümü mezunu Mehmet Mert Özen tarafından çekildi.] , çekim tarihi: 30.09.2016

¹⁷² **Teknik Yapı Proje** alanı, [Fotoğraf, Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi/ Radyo, Sinema, Televizyon Bölümü mezunu Mehmet Mert Özen tarafından çekildi.] , çekim tarihi: 30.09.2016

Ek 26. Fikirtepe’de “Yükselen Devler” , 2016

173

Ek 27. Şua Yapı İnşaat Alanı, 2016

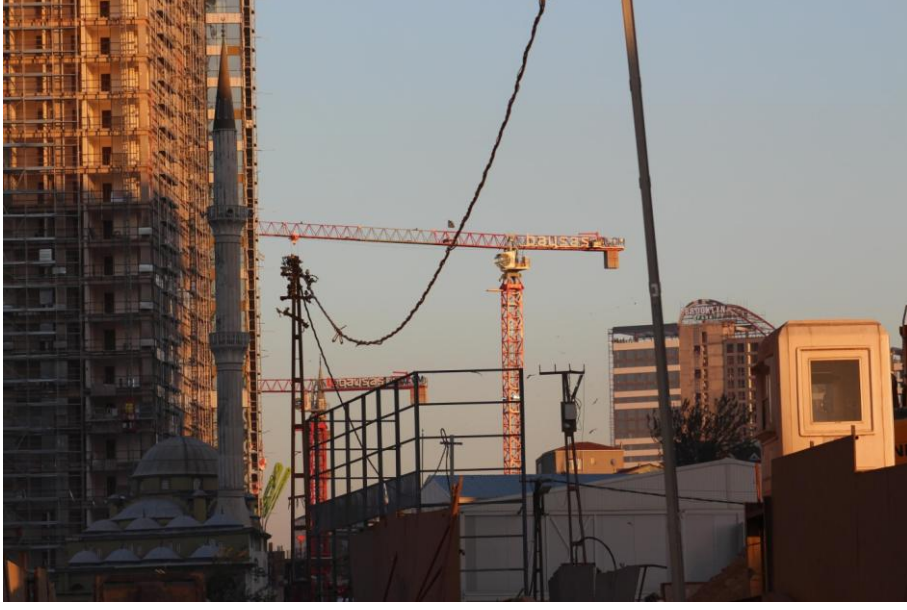

174

¹⁷³ D100 karayolundan **Fikirtepe** silueti, [Fotoğraf, Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi/ Radyo, Sinema, Televizyon Bölümü mezunu Mehmet Mert Özen tarafından çekildi.] , çekim tarihi: 30.09.2016

¹⁷⁴ **Şua İnşaat Proje** alanı, [Fotoğraf, Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi/ Radyo, Sinema, Televizyon Bölümü mezunu Mehmet Mert Özen tarafından çekildi.] , çekim tarihi: 30.09.2016

Ek 28. Şua Yapı İnşaat Alanı ile Teknik Yapı İnşaat Alanları, 2016

175

Ek 29. Fikirtepe’de “Yükselen Silüetler” , 2016

176

¹⁷⁵ **Şua İnşaat Proje** alanı, [Fotoğraf, Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi/ Radyo, Sinema, Televizyon Bölümü mezunu Mehmet Mert Özen tarafından çekildi.] , çekim tarihi: 30.09.2016

¹⁷⁶ D100 karayolundan **Fikirtepe** Silueti, [Fotoğraf, Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi/ Radyo, Sinema, Televizyon Bölümü mezunu Mehmet Mert Özen tarafından çekildi.] , çekim tarihi: 30.09.2016

Ek 30. Fikirtepe'ye D-100 Karayolun'dan Bakmak, 2016

177

Ek 31. Uzunçayır'daki Üst Geçitten Fikirtepe'ye Bakmak, 2016

178

¹⁷⁷ Uzunçayır'dan **Fikirtepe**'nin genel görüntüsü, [Fotoğraf, Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi/ Radyo, Sinema, Televizyon Bölümü mezunu Mehmet Mert Özen tarafından çekildi.] , çekim tarihi: 30.09.2016

¹⁷⁸ **Ekşioğlu İnşaat** Proje alanı ve firmanın iflasından ötürü projesine (bölgede projeye ilk başlayan firmalardan biriyken) devam edemeyen **Anka Yapı inşaatı**, [Fotoğraf, Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi/ Radyo, Sinema, Televizyon Bölümü mezunu Mehmet Mert Özen tarafından çekildi.] , çekim tarihi: 30.09.2016

Ek 32. “Duran” ANKA Yapı, 2016

179

Ek 33. Kent Plus Projesi, 2016

180

¹⁷⁹ **Anka Yapı Projesi** Hasanpaşa'dan görüntüsü, [Fotoğraf, Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi/ Radyo, Sinema, Televizyon Bölümü mezunu Mehmet Mert Özen tarafından çekildi.] , çekim tarihi: 30.09.2016

¹⁸⁰ **Kent Plus Projesi** görüntüsü, [Fotoğraf, Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi/ Radyo, Sinema, Televizyon Bölümü mezunu Mehmet Mert Özen tarafından çekildi.] , çekim tarihi: 30.09.2016

ÖZ GEÇMİŞ

Dilvin Özen, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden 2012 yılında mezun oldu. 2012 Bahar Dönemi'nde, lisansının son döneminde, Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı'nın (TÇYÖV) Eğitsel, Sanatsal, Sosyal Etkinlikler Projesi'nde (ESSEP) , Maltepe Kapalı Çocuk İnfaz Kurumu'nda gönüllü atölye (sinema) çalışması yaptı. Yıldız Teknik Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yüksek lisans öğrencisidir. 2013 yılında TEMA Vakfı'nda, Eğitim Bölümü'nde Materyal Geliştirme Uzmanı asistanlığı yaptı. Yüksek lisans eğitimi sırasında Erasmus Öğrenci Hareketliliği Programı'ndan yararlanarak, Ecole Des Hautes Etudes en Sciences Sociales- Paris/ EHESS- Paris, Etudes Politiques'te eğitim gördü. Lisans öğrenciliği sırasında çalışmaları kimlik, beden ve iktidar konularıyla alakalı iken, daha sonra kent, kent mekanı, kentin kullanım ve değişim değerleri ile ilgili olmaya başladı. Yüksek lisans tezini de bu doğrultu da oluşturdu.